

Śląskie. Pozytywna energia

ŚLĄSKIE

PRZEWODNIK

TURYSTYCZNY

ŚLĄSKIE
PRZEWODNIK
TURYSTYCZNY

Śląskie - przewodnik turystyczny

Wydawca: Śląska Organizacja Turystyczna
ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice
tel. 32 207 207 1, info@slaskie.travel
www.silesia-sot.pl

Teksty: Anna Miszta, konsultacje merytoryczne: Edward Wieczorek

Zdjęcia: Tomasz Gębuś oraz Szymon Polański, arch. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Havve, arch. Huty Szkła Zawiercie Sp. z o.o., arch. Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, Janusz Szczotka, Bank Fotografii Śląska Cieszyńskiego, Ryszard Żoczek, arch. Urzędu Miasta w Czechowicach-Dziedzicach, arch. Urzędu Gminy w Wilkowicach, arch. Spółdzielni Turystyczno-Handlowej „Piłsko”, Marcin Połomski, arch. Urzędu Miasta Rydułtowy, arch. Urzędu Miejskiego w Wiśle

Opracowanie map: Wydawnictwo Kartograficzne Compass
ul. Podchorążych 3, 30-084 Kraków, www.compass.krakow.pl

Koncepcja projektu graficznego: Agata Szargot, Global Solutions Sp. z o.o.
ul. Watoły 13, 41-106 Siemianowice Śląskie, www.global-solutions.pl

Koordynacja projektu: Agnieszka Sikorska, Karolina Jarosz, Robert Nieroda, Marta Kordas, Paweł Tułodziecki, Monika Pasierbek, Bogdan Kasperek, Rafał Rębisz

Skład, korekta, druk: Legra Sp. z o.o., ul. Albatrosów 10 C, 30-716 Kraków

Redakcja: Agnieszka Mazan-Kostecka

Wydanie I, Katowice, lipiec 2013

ISBN: 978-83-62001-25-5

Copyright © by Śląska Organizacja Turystyczna 2013

Wydawnictwo powstało w ramach projektu „Śląski System Informacji Turystycznej”

Lider projektu: Śląska Organizacja Turystyczna

Partnerzy projektu: Związek Gmin Jurajskich, Górnośląski Związek Metropolitalny, Stowarzyszenie „Region Beskidy”, Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza” z siedzibą w Cieszynie, Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku

Wydawnictwo zostało podzielone na rozdziały odpowiadające obszarom działania Partnerów projektu, którzy dokonali weryfikacji zawartych w nich informacji.

Autorzy i wydawca dołożyli wszelkich starań, by jego treść była jak najbardziej zgodna z rzeczywistością. Nie mogą jednak wziąć odpowiedzialności za jakiegokolwiek skutki wynikłe z wykorzystania zawartych w nim informacji.

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

**Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu
Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Śląskiego na lata 2007-2013**

SPIS TREŚCI

Śląskie - przewodnik turystyczny	5	Pszczyna.....	60
JURA KRAKOWSKO-CZĘSTOCHOWSKA I REGION PÓLNO-CZACHODNI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.....	9	Powiat pszczyński.....	62
Częstochowa.....	10	Goczałkowice-Zdrój.....	62
Mstów	13	Poręba.....	62
Olsztyn	14	Suszec.....	62
Janów i okolice.....	15	Rudółtowiec	63
Siedlec	16	Jankowice	63
Przyrów	17	BESKIDY I ŚLĄSK CIESZYŃSKI.....	65
Lelów	17	Bielsko-Biała	66
Konieczpol.....	17	Powiat bielski	69
Myszków.....	18	Jaworze	69
Mirów i Bobolice.....	18	Jasienica	70
Koziegłowy	19	Bielowicko.....	70
Poraj	19	Grodziec Śląski	70
Żarki i Leśniów.....	20	Międzyrzecze Górne	71
Zawiercie.....	21	Rudzica.....	71
Morsko	22	Czechowice-Dziedzice	71
Ogrodzieniec.....	22	Wilamowice.....	72
Poręba.....	23	Stara Wieś	72
Łazy	24	Porąbka	72
Włodowice.....	24	Kobiernice.....	73
Kroczyce.....	24	Czaniec.....	73
Pilica	25	Bystra.....	73
Smoleń.....	26	Szczyrk	74
Udóz	26	Żywiec.....	76
Żarnowiec.....	27	Powiat żywiecki	78
Sławków	28	Łodygowice.....	78
Siewierz.....	28	Międzybrodzie Żywieckie	78
Lubliniec	29	Międzybrodzie Bialskie	78
Koszęcin	29	Łękawica.....	78
Kochcice	30	Ślemień	79
Lubecko.....	30	Gilowice	79
Kłobuck	31	Rychwałd	79
METROPOLIA SILESIA I OKOLICE	33	Świnna	80
Katowice.....	34	Przyłęków	80
Chorzów	38	Jeleśnia	80
Siemianowice Śląskie.....	40	Sopotnia Wielka.....	80
Będzin	41	Radziechowy-Wieprz	81
Dąbrowa Górnicza	42	Radziechowy	81
Czeladź.....	43	Juszczyna.....	81
Sosnowiec	44	Węgierska Górka	81
Jaworzno.....	45	Cięcina.....	82
Mysłowice.....	46	Cisiec.....	82
Tychy	46	Milówka	82
Mikołów.....	48	Kamesznica	82
Łaziska Górne	48	Rajcza	83
Ruda Śląska	49	Ujsoły	83
Zabrze.....	50	Złatna.....	83
Świętochłowice	51	Glinka.....	83
Bytom	52	Cieszyn.....	84
Piekary Śląskie	53	Powiat cieszyński.....	88
Tarnowskie Góry	54	Zebrzydowice	88
Powiat tarnogórski.....	55	Kaczyce	88
Radzionków.....	55	Kończyce Małe.....	88
Nakło Śląskie.....	55	Kończyce Wielkie	89
Świerklaniec	56	Zamarski	89
Gliwice	57	Goleszów	89
Powiat gliwicki	58	Cisownica.....	89
Toszek	58	Dziegielów	90
Chudów	59	Kisielów	90
Taciszów	59	Leszna Górna	90
Pławniowice	59	Puńców.....	90
		Dębowiec.....	91
		Simoradz.....	91
		Łączka	91

Ogrodzona	91	Rudy.....	112
Chybie	92	Tworków	113
Strumień.....	92	Krzyżanowice	114
Drogomyśl	92	Bieńkowice.....	114
Pruchna	93	Chałupki	114
Skoczów	93	Wojnowice	115
Bładnice Dolne	94	Krowiarki	115
Ochaby Wielkie.....	94	Sławików	116
Pierściec	95	Modzurów	116
Brenna.....	95	Łubowice	116
Górki Wielkie.....	96	Czerwiecice	117
Górki Małe	96	Pogrzebień.....	117
Ustroń	97	Wodzisław Śląski	118
Wisła	98	Powiat wodzisławski	121
Trójwiśń Beskidzka.....	100	Pszów.....	121
Istebna, Jaworzynka	101	Radlin	121
Koniaków	102	Rydułtowy.....	122
		Turza Śląska.....	122
		Żory	123
SUBREGION ZACHODNI		Jastrzębie-Zdrój	125
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO	105		
Rybnik.....	106	ŚLĄSKIE TEMATYCZNIE	127
Powiat rybnicki.....	108	Szlak Zabytków Techniki	128
Czerwionka-Leszczyny.....	108	Szlak Orlich Gniazd.....	130
Palowice	109	Szlak Kulinaryny "Śląskie Smaki"	132
Racibórz	110	Szlak Architektury Drewnianej	134
Powiat raciborski	112		

Objaśnienia symboli

	obiekt na Szlaku Architektury Drewnianej		schronisko turystyczne
	obiekt na Szlaku Zabytków Techniki		wyciąg narciarski
	obiekt na Szlaku Orlich Gniazd		kolejka linowa
	obiekt na Szlaku „Śląskie Smaki”		basen, kąpielisko
	obiekt na Szlaku Cysterskim		przystań żeglarska
	kościół		spływ kajakowy
	kościół zabytkowy muranego		teatr
	kościół zabytkowy drewniany		uzdrowisko
	zabytkowa cerkiew		ośrodek jeździecki
	zabytkowa kaplica		skały
	synagoga		jaskinia
	klasztor		park
	ratusz		rezerwat przyrody
	zamek		punkt widokowy
	strażnica		atrakcja turystyczna
	ruiny zamku		atrakcja przyrodnicza
	ruiny strażnicy		atrakcja wodna
	pałac		szlaki turystyczne piesze
	zespół pałacowo-parkowy		szlaki rowerowe
	ruiny pałacu		granice państwa
	dwór		autostrada
	inny zabytek muranego		droga ekspresowa
	inny zabytek drewniany		droga krajowa
	skansen		droga wojewódzka
	zabytkowa kopalnia		cmentarz
	zabytkowy młyn wodny muranego		cmentarz żydowski (kirkut)
	zabytkowy młyn wodny drewniany		linia kolejowa, stacja
	muzeum		dworzec autobusowy
	galeria (izba pamięci)		informacja turystyczna
	pomnik		
	schron (fort)		
	grodzisko		

ŚLĄSKIE
PRZEWODNIK
TURYSTYCZNY

W 2001 r. Sejmik Województwa Śląskiego uchwalił herb i barwy województwa. Herb przedstawia złotego orła Piastów górnośląskich, patrzącego w prawo, bez korony, na niebieskim tle. Flaga jest w tych samych barwach – niebieska z złotym pasem pośrodku. Herb z wizerunkiem orła był znakiem używanym już w czasach księcia Kazimierza I opolsko-raciborskiego (można go zobaczyć na pieczęci z 1222 r.).

W całym województwie mieszka 4,64 mln osób, 12,2% ludności kraju. Największa gęstość zaludnienia występuje w Świętochłowicach i Chorzowie, a najmniejsza w powiecie częstochowskim i lublinieckim. Ciekawe jest z to, że w tym uprzemysłowionym regionie lasy stanowią ponad 31% ogólnej powierzchni województwa, co jest wynikiem przekraczającym średnią krajową. Przyczyniają się do tego duże kompleksy leśne wzdłuż Małej Panwi, w Beskidach i na północny zachód od Rybnika.

Warto podkreślić wielokulturowość województwa śląskiego, wynikającą z tego, że przez wieki zmieniały się jego granice, również państwowe. Region ten był zamieszkiwany przez ludność pochodzenia polskiego, niemieckiego, czeskiego i żydowskiego. Trudno zatem się dziwić, że część mieszkańców regionu czuje się przede wszystkim Ślązakami, gdyż jest to jedyna tożsamość, która się nigdy nie zmieniła.

Jeśli chodzi o edukację, Śląskie stoi na bardzo wysokim poziomie – kieruje bardzo bogatą ofertą edukacyjną zarówno do najmłodszych uczniów, jak i do studentów i seniorów (np. w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku). 45 szkół wyższych, 34 filie i punkty konsultacyjne, a także liczne placówki pozaszkolne przygotowują wielu młodych ludzi do sprostania oczekiwaniom dynamicznie zmieniającego się rynku pracy.

Pałac w Pławniowicach

Węzeł Murkowska w Katowicach

Województwo śląskie to region pełen niespodzianek. Są tu miejsca znane i lubiane, oblegane przez turystów z całej Polski (jak choćby uzdrowiska w Beskidach czy zamek w Pszczyźnie), a także nieznanne, spokojne zakątki, gdzie się oddycha czystym powietrzem i w ciszy można usłyszeć śpiew ptaków (aby tego doświadczyć, nie trzeba szukać daleko, wystarczy odwiedzić jeden z wielu rezerwatów przyrody).

Miłośnicy aktywnego wypoczynku będą zachwyceni urozmaiconą ofertą ośrodków sportowych, na każdą kieszeń, dla osób w różnym wieku – w województwie można uprawiać sporty zimowe, i to nie tylko w **Beskidach**, lecz także np. w Dolomitach Sportowej Dolinie. Tysiące kilometrów ścieżek rowerowych zachęcają do odkurzenia swoich dwóch kółek nawet kanapowych leniwców – tym bardziej, że trasy wiodą obok ciekawych miejsc, niejednokrotnie niedostępnych dla turystów zmotoryzowanych.

W wielu miastach województwa gromadzą się pielgrzymi, aby w sanktuariach oddać się refleksji nad własnym życiem. **Szlak Architektury Drewnianej** zachęca do wędrówek po małych miejscowościach rozsianych po całym województwie, aby tam podziwiać kunszt architektoniczny starych kościołów.

W okolicy nie zabraknie również przykładów współczesnej architektury oraz zabytków: pałaców, zamków czy rezydencji mieszczkańskich. Oczywiście, do najsłynniejszych obiektów należą te położone na **Szlaku Orlich Gniazd**.

Zamek Bobolice

Województwo śląskie nie wypiera się też swojej tradycji przemysłowej – wręcz przeciwnie, stara się wykorzystać ją jako atut – w ten sposób powstał **Szlak Zabytków Techniki**, wiążący najcenniejsze obiekty w jedną, organizacyjnie spójną całość. Stwierdzenie, że każdy znajdzie coś dla siebie, być może brzmi banalnie, ale w przypadku województwa śląskiego tak właśnie jest.

Zabytkowa Kopalnia Guido w Zabrze

Aleja Najświętszej Maryi Panny w Częstochowie

KŁOBUCK

CZĘSTOCHOWA

KONIECPOL

OLSZTYN

LUBLINIEC

KOSZĘCIN

BOBOLICE I MIRÓW

MYSZKÓW

TARNOWSKIE GÓRY

ZAWIERCIE

OGRODZIENIEC

ZABRZE

DĄBROWA
GÓRNICZA

GLIWICE

SOSNOWIEC

KATOWICE

RYBNIK

TYCHY

RACIBÓRZ

PSZCZYNA

BIELSKO-BIAŁA

CIESZYN

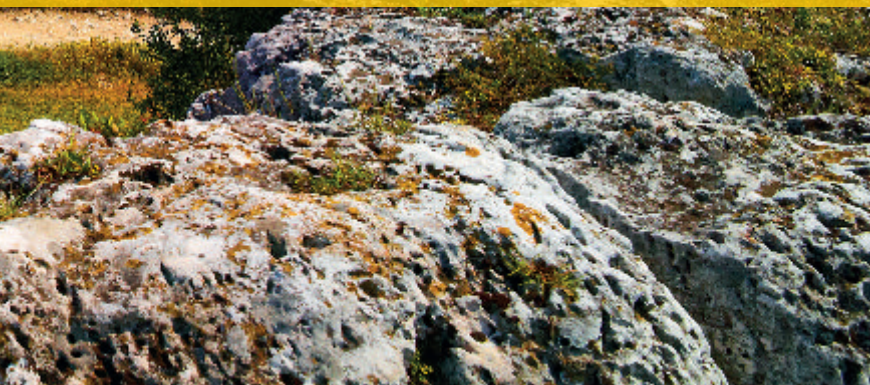
USTROŃ

ŻYWIEC

WISŁA

JURA KRAKOWSKO-CZĘSTOCHOWSKA
I REGION PÓŁNOCNO-ZACHODNI
WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

CZĘSTOCHOWA

www.czestochowa.pl, www.czestochowa.naszemiasto.pl, www.czestochowaonline.pl
www.czestochowa.um.gov.pl

Jasna Góra

Częstochowa jest znana na całym świecie dzięki **Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej** (Jasnogórskie Centrum Informacji, ul. o. Kordeckiego 2, tel. 34 3653888, 34 3777408, Dom Pielgrzyma ul. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 1/31, tel. 34 3777564, www.jasnagora.pl) w klasztorze oo. paulinów na **Jasnej Górze**. Rocznie do sanktuarium przybywa 4–5 mln pielgrzymów z całego świata, którzy niejednokrotnie podróżują pieszo. Otaczana wielowiekowym kultem ikona Matki Bożej Jasnogórskiej jest centrum gotyckiej kaplicy, w której znajduje się również cenny krucyfiks z końca XV w., wykonany w szkole Wita Stwosza, umieszczony w jednym z bocznych ołtarzy. Kaplica została wybudowana za czasów Władysława Jagiełły. W prezbiterium znajduje się hebanowy ołtarz barokowy ze srebrną dekoracją z 1650 r. i bramą gdańską, a Srebrna Zasłona zakrywająca obraz pochodzi z roku 1673. W lewej ścianie, w niszy umieszczono urnę z prochami o. Augustyna Kordeckiego, bohaterskiego obrońcy Jasnej Góry przed Szwedami.

Bastion św. Rocha

Przechowywane są tu Skarby Pamięci Narodu – m.in. cenne tureckie tkaniny, wielką tarczę zrobioną ze skorypy żółwia (dary króla Jana III Sobieskiego, zdobyte pod Wiedniem), srebrne skrzydło orła, czyli znak hetmański Jana III Sobieskiego, a także szable Stanisława Żółkiewskiego i Stefana Batorego.

pochodzą z XIV w., np. monstrancje, biżuteria, ale znaleźć tam można także przejmujące dary więźniów obozów zagłady i zesłańców. W piwnicach znajduje się także Sala Rycerska, dawniej nazywana Salą Dysput Teologicznych. W pomieszczeniach, gdzie kiedyś działała drukarnia, utworzono w 1982 r. **Muzeum 600-lecia Jasnej Góry**, w którym można zobaczyć m.in. bogatą kolekcję obrazów, namalowanych przez paulinów oraz trzy z ośmiu sukienek Matki Boskiej.

Pielgrzymi przybywający do Częstochowy często modlą się, idąc **Drogą Krzyżową** na wałach klasztoru z monumentalnymi stacjami dłuta Piusa Welońskiego. Refleksji nad Męką Pańską służy też Głogota Jasnogórska, dar Jerzego Dudy-Gracza, umieszczona na górnej kondygnacji wejściowej części kaplicy Matki Bożej.

Częstochowa jednak to nie tylko Jasna Góra, lecz także bujnie rozwijające życie kulturalne. Najstarszą instytucją kulturalną regionu jest **Muzeum Częstochowskie**, które posiada kilka obiektów wystawienniczych, rozmieszczonych na terenie miasta. Pierwszym punktem na trasie częstochowskiej wędrówki po muzeum jest **Ratusz** (Al. NMP 45a,

Kościół jasnogórski wzniesiono w XIV w. w stylu gotyckim. Skarbiec stanowi wspaniałe zbiór darów wotywnych, z których najstarsze

Filharmonia

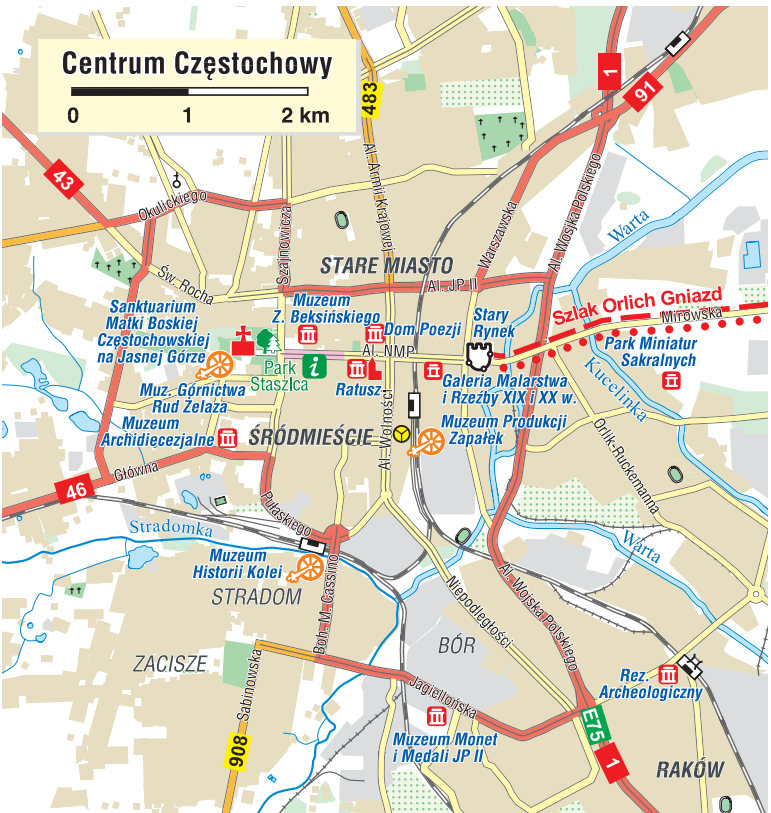
tel. 34 3605631, wew. 10, www.muzeumczestochowa.pl) według projektu Franciszka Reinsteina. W ratuszu A mieści się stała wystawa historyczna; są również organizowane wystawy czasowe z cyklu „Galeria wybitnych częstochowian” oraz w Galerii „Poddasze”. Ratusz B jest siedzibą dyrekcji muzeum oraz pionu administracyjnego. Z platformy widokowej ratusza można podziwiać piękną panoramę miasta.

Dla miłośników poezji nie lada atrakcją będzie z pewnością wizyta w **Domu Poezji** (ul. Jasnogórska 23, tel. 34 3605631, www.poswiatowska.muzeumczestochowa.pl), czyli budynku, w którym mieszkała Halina Poświatowska wraz ze swoją rodziną. Muzeum poświęcone poetce w ramach stałej wystawy prezentuje dokumenty, pamiątki i rękopisy utworów artystki. W Domu Poezji odbywają się również cykliczne spotkania literackie.

Park Staszica

Dwupiętrowa, zabytkowa kamienica mieszczańska z początku XX w. mieści **Galerię Malarstwa i Rzeźby XIX i XX w.** (ul. Katedralna 8, tel. 34 3605631). Ekspozycje są prezentowane w odrestaurowanych wnętrzach, z zachowaną polichromią ścienną i sufitową, ze stiukami i zabytkowymi piecami. Same dzieła stanowią ilustrację ewolucji sztuki na przełomie wieków. Są tu działy: Sztuka okresu Młodej Polski (z pracami m.in. Jacka Malczewskiego, Włodzimierza Tetmajera, Józefa Mehoffera czy Leona Wyczółkowskiego), Polska sztuka awangardowa i nowoczesna oraz Sztuka Częstochowy XIX i pierwszej połowy XX w.

W 1955 r. podczas prowadzenia prac budowlanych przy budowie trasy tramwajowej i wiaduktu przy al. Pokoju odnaleziono część cmentarzyska kultury łużyckiej. Po zakonserwowaniu 100 m kw. obiektu stworzono **Rezerwat Archeologiczny** w dzielnicy Raków (ul Łukasieńskiego 20, tel. 34 3605631), w którym jest prezentowana stała wystawa zatytułowana „Z mroku dziejów. Kultura łużycka”.

Interesującą ofertę przygotowało dla turystów **Muzeum Zapalek** (ul. Ogrodowa 68, tel. 34 3242626, www.zapalki.pl), działająca przy Częstochowskiej Fabryce Zapalek. Jedną czwartą fabryki zajmuje muzeum, w którym można zobaczyć starą, przedwojenną linię produkcyjną, a także obserwować proces powstania zapalek (wycinanych z często sporych kawałków drewna), ich pakowanie i znakowanie. Atrakcją stanowią również: ekspozycja etykiet i znaczków o tematyce zapalczanej oraz maleńkie i precyzyjnie wykonane rzeźby zrobione z zapalek.

Osoby zainteresowane rzeźbą sakralną nie mogą nie odwiedzić **Muzeum Archidiecezjalnego** (ul. św. Barbary 41, tel. 34 3683361), gdyż tam właśnie przechowywana jest XV-wieczna figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem. Oprócz tego cennego eksponatu warto zobaczyć obrazy, szaty liturgiczne, mszały i Bible zebrane z częstochowskich kościołów i prezentowane w budynku Wyższego Seminarium Duchownego.

Częścią **Miejskiej Galerii Sztuki** (promującej m.in. współczesnych artystów częstochowskich) jest **Muzeum Zdzisława Beksińskiego** (Aleja Najświętszej Maryi Panny 64, tel. 34 3246057, www.galeria.czyst.pl/kontakt, w niedziele wstęp wolny), malarza, rzeźbiarza, fotografa i rysownika, posługującego się grafiką komputerową. Wystawa prac Beksińskiego również jest wspomagana komputerowo: przy stanowisku audiowizualnym Videodziennik możemy obserwować mistrza przy pracy, zaś w Videoalbumie można podziwiać obrazy nieprezentowane na wystawie.

Muzeum Zapalek

Muzeum Zdzisława Beksińskiego

Nietypowym muzeum jest **Muzeum Górnictwa Rud Żelaza** (Replika Kopalni Górnictwa Rud Żelaza, park Staszica, tel. 34 3605631, www.muzeumczestochowa.pl), utworzone w latach siedemdziesiątych w podziemnych korytarzach imitujących prawdziwe wyrobiska kopalniane. Część naziemna znajduje się w jednym z pawilonów w parku im. Staszica na zboczach Jasnej Góry. Prezentowane są m.in. różne sposoby pozyskiwania rudy, drążenia chodników i transportu urobku, stworzono replikę stacji pomp, można też zobaczyć, jak za pomocą kołowrotu wydobywano w kubłach rudę na powierzchnię.

Nowością przyciągającą turystów jest **Park Miniatur Sakralnych** na Złotej Górze (ul. Złota, tel. 691228777, www.zlotagora.com), powstały w wyrobisku po dawnym kamieniołomie, w którym umieszczono miniatury najbardziej znanych chrześcijańskich sanktuariów świata w skali 1:25 oraz

Muzeum Górnictwa Rud Żelaza

największą na świecie statuetkę Jana Pawła II. Jednym z najmłodszych muzeów Częstochowy jest **Muzeum Monet i Medali Jana Pawła II** (ul. Jagiellońska 67/71, www.jp2muzeum.pl).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Miejskie Centrum Informacji),
Aleja Najświętszej Maryi Panny 65, tel. 34 3682250, mci@czestochowa.um.gov.pl
Jasnogórskie Centrum Informacji, ul. Kordeckiego 2, tel. 34 3653888, 34 3777408

Szlak Maryjny Częstochowa-Marizell

Godny polecenia jest międzynarodowy szlak pielgrzymkowy trasą sanktuariów maryjnych. Na terenie województwa śląskiego szlak ma długość 102,5 km. Częstochowa znajduje się na końcu trasy Kalwaria Zebrzydowska – Częstochowa (sanktuaria Kalwaria Zebrzydowska, Czarna, Paczółtowice, Trzebinia, Płoki, Jaroszwiec, Ogrodzieniec, Zawiercie-Skarżyce, Myszków-Mrzyglód, Żarki-Leśniów, Biskupice, Wancerzów, Częstochowa).

MSTÓW

www.mstow.pl

Zwiedzanie Mstowa rozpoczynamy od rynku z zabytkowymi kamienicami. Ciekawymi miejscami są też **cmentarz z kaplicą z XVI w.** oraz **zespół klasztorny w Mstowie-Wancerzowie** (Sanktuarium Wniebowzięcia NMP, ul. Targowa 2) z fragmentem murów romańskich zachowanym do naszych czasów. Późnobarokowy kościół pw. Wniebowzięcia NMP i św. Augustyna z XVIII w. stanowi sanktuarium – znajduje się w nim cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem – rytowa kopia obrazu jasnogórskiego.

Nie można nie wspomnieć o przepięknym przełomie Warty, z tzw. **Skalą Miłosną**. Legenda głosi, że ciężko chora kobieta wysłała córkę po uzdrawiającą wodę. Kiedy córka długo nie wracała, kobieta wyruszyła na jej poszukiwanie. Znalazła dziewczynę w miłosnym uścisku z kochankiem i ze złości oboje zamieniła w kamień, który stoi przy brzegu rzeki do dziś dnia. Przy ładnej pogodzie brzeg rzeki jest wspaniałym, dobrze zagospodarowanym miejscem na wypoczynek z rodziną.

Skala Miłosna

OLSZTYN

www.olsztyn-jurajski.pl

Zamek w Olsztynie

Najważniejszą atrakcją okolicy jest **góra Zamkowa** z ruinami średniowiecznego zamku. Olsztyńska warownia, zbudowana najprawdopodobniej z rozkazu Kazimierza Wielkiego, nosiła nazwę Przemiłowice, w latach czterdziestych XIV w. zmienioną na Olsztyn. W **zamku** (www.zamekolsztyn.pl) mieściło się więzienie królewskie, pełnił on też podstawową funkcję obronną. Do czasów dzisiejszych zachowały się fragmenty zamku górnego z cylindryczną wieżą oraz baszta Sołtysia-Starościńska. Na terenie zamkowym odbywają się różne imprezy, m.in. Turniej Rycerski o szablę Kaspra Karlińskiego. Zamek olsztyński stanowił plener wielu produkcji filmowych, m.in. *Rękopisu znalezionego w Saragossie* w reżyserii W. Hasa i *Demonów wojny W. Pasikowskiego*, a dawny dom mieszkalny stanowił scenografię do serialu *Czarne chmury*. Nieopodal wzgórza zamkowego znajduje się barokowy **kościół pw. św. Jana Chrzciciela** (ul. Kościelna), zbudowany w latach 1722-1729 z kamienia pochodzącego z ruin zamku, a także zabytkowy **spichlerz** z XVIII w., jeden z najcenniejszych przykładów staropolskiej architektury ludowej.

W pobliżu olsztyńskiego rynku, w drewnianej chałupie wiejskiej, która z daleka przyciąga wzrok kolorowymi zdobieniami, mieści się **ruchoma szopka** autorstwa Jana Wewióra z około 350 figurami (ul. Kühna 1, tel. 607414806).

Wyjątkową atrakcją stanowi spacer po dnie jurajskiego morza ścieżkami geologicznymi „Kamieniołom Kielniki” i „W krainie białych skał”. Z myślą o pasjonatach Nordic Walking zaprojektowano specjalną trasę, która pozwala na odwiedzenie najważniejszych atrakcji turystycznych Olsztyna. Kolejnym malowniczym szlakiem są **drożki św. Idziego**, które prowadzą przez **rezerwat przyrody „Sokole Góry”** do Zrębic, gdzie warto zwiedzić drewniane **kościółek św. Idziego** (ul. Żarecka 4), leżący na Szlaku Architektury Drewnianej. W okolicy znajduje się rezerwat przyrody „Zielona Góra”, na którego terenie jest unikatowa jaskinia „W Zielonej Górze”. Na północ od Olsztyna leżą Góry Towarne – pomnik przyrody nieożywionej z malowniczymi ostańcami i systemem jaskiń.

Ruchoma szopka

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej pl. Piłsudskiego 15, tel. 34 3285313, olsztyn@slaskie.travel

JANÓW I OKOLICE

www.janow.pl

W Janowie na rynku znajduje się „**Galeria Po Schodkach**”; są w niej prezentowane czasowe wystawy o tematyce regionalnej. Warto również wejść na **wieżę ratuszową**, aby zobaczyć panoramę okolicy i zerknąć na wystawę „Jurajskie nietoperze”. Atrakcją gminy oprócz pięknych krajobrazów jest miejscowość Złoty Potok, w którym znajduje się klasycystyczny **pałac Raczyńskich** (ul. Kościuszki 11, niedostępny do zwiedzania) z 1856 r., zbudowany z inicjatywy gen. Wincentego Krasińskiego.

Staw Amerykan

W **ZŁOTYM POTOKU**, związanym z rodziną Krasińskich, był również nasz wieszcz narodowy Zygmunt, co upamiętnia m.in. **Muzeum Regionalne im. Zygmunta Krasińskiego** (Muzeum Biograficzne Zygmunta Krasińskiego, ul. Kościuszki 11, tel. 34 3291162, www.janow.pl). W dworoku należącym do rodziny Krasińskich można zobaczyć pamiątki i dokumenty związane z postacią poety, a także m.in. pianino będące podarunkiem dla muzy Zygmunta, Delfiny Potockiej. Instrument, który pomagał wybierać sam Fryderyk Chopin, został sprowadzony z Paryża. Ok. 500 m na południe od muzeum stoi kościół z XIV w., w którym warto zobaczyć m.in. Kaplicę Krasińskich i Kaplicę Matki Bożej. Do sławnych ludzi przebywających w Złotym Potoku należał też Jan Kiepura (tablica upamiętniająca jego pobyt znajduje się w miejscowym przedszkolu).

Warto też wspomnieć również o **stajni Wiking** (ul. Kościuszki 8, tel. 607989228), gdzie można odpocząć przy herbacie, a przy okazji zobaczyć konie islandzkie, które pracowały kiedyś w polskich kopalniach. Obok Hotelu Kmicic znajduje się **park linowy** (tel. 664450692, 606452137), a miłośnicy wypoczynku na świeżym powietrzu z pewnością trafią nad staw Amerykan, przy którym znajdują się tereny rekreacyjne i wejście do rezerwatu Parkowe. Oprócz rezerwatu Parkowe są tu również **rezerwaty**: Bukowa Kępa i Ostreżnik, oraz Grota Niedźwiedzia, którą możemy eksplorować bez specjalistycznego sprzętu. W pobliżu znajduje się Źródło Spełnionych Marzeń i staw nazwany przez Krasińskiego Sen Nocy Letniej. Po prawej stronie stawu stoi **młyn wodny Kołaczew** z XIX w., leżący na Szlaku Architektury Drewnianej.

Najlepsze pstrągi

Hrabia Edward Raczyński w XIX w. stworzył w Złotym Potoku wspaniałe prosperującą pstrągarnię, która funkcjonuje do dziś wraz ze smażalnią, jest to zatem jedno z najlepszych miejsc w okolicy, gdzie można zjeść przepyszny, świeży posiłek.

Miejscowa rzeka, Wiercica, cieszy się zainteresowaniem wędkarzy, a na 19 km odcinku w gminie Przyrów możliwy jest spływ kajakiem. „Bramą” do lasów złotopotockich jest

Brama Twardowskiego – skalny ostaniec nazwany tak przez Krasińskiego ze względu na dziurę w wapieniu (według legendy Twardowski, dosiadając koguta, odbił się od skały i zrobił w niej wielką dziurę). Inne ostańce, które warto zobaczyć, to Diabelskie Mosty w rezerwacie Parkowe (piętnastometrowe bloki porozcinane szczelinami). W Złotym Potoku znajduje się również prehistoryczne osiedle Wały, **grodzisko skalne** zamieszkiwane od VIII do XI w. Na szczycie skały, w widocznym do dziś półokrągłym w głębinie składano ofiary dziękczynne dla bożka Światowita o czterech twarzach. Ok. 6 km od Janowa znajdują się pozostałości **zamku Ostreżnik** (🏰): czworoboczna baszta i fragmenty murów, a także wały i jaskinia z korytarzami o długości ok. 90 m, stanowiąca cel wybieżek wielu grotolazów.

Brama Twardowskiego

Od Janowa biegnie bardzo wygodna **ścieżka rowerowo-piesza**, prowadząca przez Żłoty Potok i Dolinę Wiercicy, aż do zamku w Ostreżniku. Warto przyjechać tutaj zwłaszcza podczas imprez odbywających się w ramach **Jurajskiego Lata Filmowego** (trzeci weekend lipca) albo na **Święto Pstrąga** (pierwszy weekend sierpnia). W Jurajskim Grodzie w Piasku k/Janowa warto zwiedzić **park miniatur Zamków Jurajskich** (ul. Częstochowska 14, tel. 607284626, www.jurajskigrod.pl), a po obiedzie można przejechać Jurajską Karawaną Konną do Zacczarowanego Lasu (ul. Sportowa 62, tel. 34 3631365, www.lecholand.pl).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Gminna Biblioteka Publiczna), ul. Częstochowska 1, tel. 34 3661609, janow@slaskie.travel

SIEDLEC

www.siedlec.cba.pl

W tej wsi, leżącej w obrębie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, wyjątkowym miejscem jest dwudziestohektarowy, piaszczysty obszar na terenie Siedlca, zwany **Pustynią Siedlecką**. Na tych terenach jest organizowana impreza plenerowa Pustynny Piknik, zapaleńcy jeżdżą czterokołowcami, krosami, odbywają się tu również rajdy samochodowe i maratony pustynne. W Siedlcu znajduje się też **kamieniołom** zwany warszawskim, gdyż kamień pochodzący z tego miejsca wykorzystano do obłożenia gmachu Urzędu Rady Ministrów i Sejmu RP w Warszawie. Obecnie kamieniołom jest własnością prywatną i stanowi plener dla filmów zarówno polskich, jak i amerykańskich. Kolejną atrakcją Siedlca jest **Ranczo Piekło** (ul. Częstochowska 38a, tel. 34 3278689, 661234698), zbudowane w stylu Dzikiego Zachodu, gdzie można nauczyć się jazdy konnej w stylu western, zjeść pyszny obiad, a także przespać się po podróży.

Jaskinia na Dupce w okolicy Siedlca

Twardowski i diabeł

Według legendy, diabeł goniący Twardowskiego był tak blisko, że przed Twardowskim otworzyły się bramy piekła, a ogień stamtąd bijący wypalił ziemię i zamienił ją w pustynię.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Schronisko PTSM), Siedlec, ul. Szkolna 8, tel. 34 3278512, 601057180, siedlec@slaskie.travel

Pustynia Siedlecka

PRZYRÓW

www.przyrow.pl

W miejscowości Aleksandrówka znajduje się znane **Sanktuarium św. Anny Samotrzeciej**. Już w XV w. w wiosce ustawiono figurę św. Anny, gdyż podobno babka Jezusa miała się tam ukazywać pastuszkom. W 1499 r. wybudowano kościół drewniany, potem bernardyni wzniesli mury kościoła wzorowany na bazylice św. Antoniego w Padwie. Obecnie barokową świątynią opiekują się ss. dominikanki, zwiedzić można również klasztor z wirydarzem, który zdobią XVII-wieczne dekoracje stiukowe i XVIII-wieczne obrazy. Drewniana, gotycka figurka św. Anny jest umieszczona za ruchomym obrazem zasłoną. O wstawiennictwo do babki Jezusa zwracają się zwłaszcza małżeństwa starające się o dziecko.

Sanktuarium św. Anny

LELÓW

www.lelow.pl

Około 35 km na wschód od Częstochowy leży Lelów, urokliwe małe miasteczko, gdzie zachował się rynek z **pomnikiem króla Kazimierza Wielkiego**, który w 1341 r. nadał Lelowi prawa miejskie. Tu został pochowany cadyk Dawid Biderman, do którego ohelu (grobu) przybywają na przełomie stycznia i lutego chasydzi z całego świata. Obok ohelu znajduje się **synagoga** (ul. Ogrodowa 3). Zwiedzając miasto, warto również wstąpić do **kościółka parafialnego pw. św. Marcina** (ul. Klasztorna 8), gdzie znajduje się krzyż cudownie ocalały podczas pożaru w 1939 r. oraz kaplica Matki Boskiej Pocieszenia. Będąc w Lelowie, nie można odmówić sobie degustacji wyjątkowej regionalnej potrawy: czulentu. Danie skosztować można np. podczas cyklicznego Święta Ciulimiu i Czulentu, które odbywa się w Lelowie w drugiej połowie sierpnia. Regionalnym napojem, którego nie można sobie odmówić, jest wyjątkowa lełowska śliwowica.

Dom modlitwy

Czulent

To żydowskie danie świąteczne na bazie ziemniaków, kaszy, mięsa oraz przypraw. Lelowskie gospodynie przepis na czulent przerobiły według własnego uznania i polskiego smaku, w ten sposób powstał ciulim.

KONIECPOL

www.konieczpol.pl

Najstarszym zabytkiem Konieczpola jest XVII-wieczny, murowany **pałac** w Chrząstowie, wybudowany z inicjatywy Aleksandra Konieczpolskiego. Do dziś zachował się pałac z oficynami i basztą oraz park z pierwszej połowy XVII w. Innym wartym zobaczenia miejscem jest wspaniały wczesnobarokowy **kościół pw. św. Trójcy** (ul. Mickiewicza 2), również z XVII w., gdzie można podziwiać ołtarz główny, osiem barokowych ołtarzy bocznych, obraz św. Trójcy, barokową ambonę i rokokowe zacheuski – wszystko z XVII w.

Pałac w Chrząstowie

MYSKÓW

www.miastomyszkow.pl

Pałac Fabrykanta w Myszkowie

Myszków to miasto historycznie należące do Małopolski, położone nad Wartą. Przez miasto przebiega jedna z najstarszych linii kolejowych w Polsce (Kolej Warszawsko-Wiedeńska). Warto zobaczyć tzw. **Pałac Fabrykanta** (ul. Kościuszki 8, tel. 784054 841, 34 3137062, www.palacfabrykanta.pl), czyli obiekt wybudowany w latach 1883-1897 dla rodziny Schmelzerów. Dziś w pałacu mieści się restauracja, która serwuje dania kuchni polskiej i europejskiej, jednocześnie zapraszając do winiarni i kawiarni. W dzielnicy Myszkowa – Mrzygłodzie znajduje się **Sanktuarium pw. Wniebowzięcia NMP Królowej Różańca Św.** (ul. św. Jadwigi Królowej), leżące na Szlaku Mariaształ – Częstochowa. Renesansowo-barokowy dziś kościół, pierwotnie o charakterze obronnym został ufundowany przez Stanisława Warszyckiego (będącego właścicielem zamku w Pilicy) w XVII w.

MIRÓW I BOBOLICE

www.niegowa.pl,
www.zamekbobolice.pl

Na terenie powiatu myszkowskiego znajdują się dwie malownicze warownie położone na Szlaku Orlich Gniazd. Są to ruiny **zamku Mirów** oraz odbudowany niedawno **zamek Bobolice** (www.zamekbobolice.pl), którego oficjalne otwarcie miało miejsce we wrześniu 2011 r. Między zamkami przez Grzędę Mirowską prowadzi niezwykle malowniczy odcinek czerwonego Szlaku Orlich Gniazd. Dwa kilometry na północny zachód od Mirowa w miejscowości Łutowiec na dwudziestometrowej skale zachowało się kilkanaście wapiennych kamieni – pozostałości po dawnej strażnicy. W okolicy znajdują się również liczne **jaskinie**, których eksploracja wymaga umiejętności i specjalistycznego sprzętu.

Zamek Bobolice

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminny Ośrodek Kultury), ul. Wojska Polskiego 2, tel. 34 3151201, niegowa@slaskie.travel

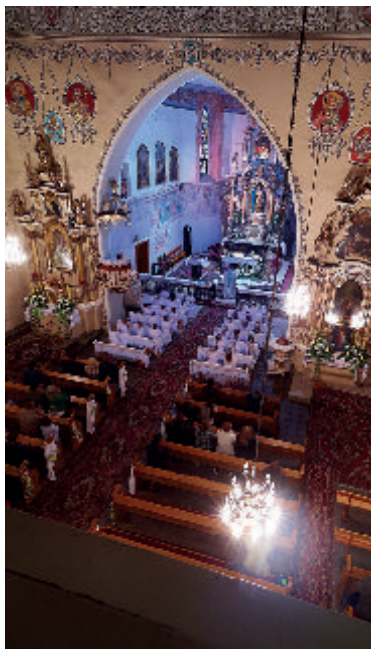
KOZIEGŁOWY

www.kozieglowy.pl

W Koziegłowach warto wstąpić do **kościółów pw. Bożego Ciała i św. Marii Magdaleny** (ul. Kościelna 4) z gotyckim prezbiterium z XV w i barokową nawą z 1679 r. W pobliskim **CYNKOWIE** znajduje się drewniany **kościół pw. św. Wawrzyńca** (ul. Graniczna 10) z XVII w., odrestaurowany w 1955 r. Wewnątrz znajdują się obrazy i rzeźby w stylu gotyckim i renesansowym. Wart uwagi w gminie Koziegłowy, a dokładnie w Hucie Szklanej, jest **rezerwat Cisy** w **HUCIE STAREJ**, ponaddwuhektarowy obszar chroniący naturalne stanowisko cisa pospolitego w łągu jesionowo-olchowym. Koziegłowy znane są również z produkcji sztucznych choinek.

Kapelusze z łyka

Koziegłowy słyną z plecionek z osikowych wiórków, czyli z łyka, służących do wyrobu kapeluszy, koszyków i dekoracji, np. kwiatów. Proces obróbki osikowego klocka ręcznym heblem na prawie przezroczyste wiórki można zobaczyć, odwiedzając warsztat Marii Chaładus.

Kościół św. Marii Magdaleny

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Miejsko Gminy Ośrodek Promocji Kultury), ul. Żarecka 28, tel. 34 3141261, kozieglowy@slaskie.travel

Warsztat Rękodziela Ludowego Marii Chaładus, ul. Cegielniana 45, po rezerwacji telefonicznej tel. 34 3141895

PORAJ

www.ugporaj.pl

W Poraju znajduje się sztuczny **zbiornik zaporowy** na Warcie – Zalew Porajski, a wokół usytuowane są **ośrodki rekreacyjno-sportowe**. Na Zalewie można skorzystać m.in. z łodzi żaglowych, jachtów kabinowych, rowerów wodnych, nart, kajaków i desek surfingowych.

Plaża nad zalewem

Zalew w Poraju

ŻARKI I LEŚNIÓW

www.umigzarki.pl

Najstarsza dzielnica Żarek – Leśniów jest znana z łaskami słynącej figurki Matki Bożej (Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej Patronki Rodzin ul. Leśniowska 99). Najwięcej pielgrzymów przybywa w dzień Nawiedzenia NMP, czyli 2 lipca, kiedy to odbywa się odpust. Przy sanktuarium bije źródło, z którego woda ma moc uzdrawiającą. Opiekunami sanktuarium są oo. paulini.

Cmentarz żydowski

W Żarkach znajduje się również **zespół zabytkowych stodół** z drugiej połowy XIX i początku XX w. W centrum miasteczka znajdziemy jedyny w województwie śląskim **Szlak Kultury Żydowskiej**, wiodący od parkingu przy ul. Koziegłowskiej przez kirkut na Kierkowie (ponad 1100 macew) do dawnej synagogi – obecnie domu kultury (ul. Moniuszki 2, Punkt Informacji Turystycznej, tel. 728998806). Przy ul. Berka Joselewicza i ul. Kościelnej warto zwrócić uwagę na charakterystyczną zabudowę. Stary rynek stanowi finał wycieczki – do 1942 r. istniało tu getto.

Warto zwiedzić także **ruiny kościoła św. Stanisława**, u którego podnóża przebiega tzw. kuesta jurajska – charakterystyczny próg tektoniczny. Ze wzgórza roztacza się wspaniały widok na pradolinę rzeki Warty. Nieopodal Żarek (2 km) odnajdziemy ruiny strażnicy w **PRZEWODZISZOWICACH**, która niegdyś była wieżą mieszkalno-obronną, niezwykle trudną do zdobycia. Najłatwiej dotrzeć do niej od **klasztora w Leśniowie**, na rozwidleniu ścieżek przed wejściem do lasu należy skręcić w lewo. Na terenie gminy Żarki znajduje się również **Pustelnia Ducha Świętego** w **CZATACHOWEJ** (Czatachowa 50), miejsce wyciszenia i modlitwy dla wspólnoty pustelników, których opiekunem jest św. Antoni Pustelnik (odbywają się tam również dni skupienia dla młodzieży).

Jarmark w Żarkach

Wokół zabytkowych stodół w każdą środę i sobotę jest organizowany ogromny jarmark, na którym można kupić lokalne specjały, m.in. chleb tatarski i żareckie obwarzanki odpustowe.

Przez urokliwie położone wioski Ostrów i Przybynów przebiega **Szlak Edukacyjnych Zagród Agroturystycznych**. W zagrodzie Maciejówka w **OSTROWIE** (ul. Jurajska 70, tel. 609989464) można spróbować wyśmienitych pierogów, w koziej zagrodzie podziwiać stado kóz i kupić mleko oraz jego przetwory (ul. Polna 3, tel. 698780055), w zagrodzie strusiej spotkać się z wielkimi ptakami i poznać ich zwyczaje (ul. Przybynów, ul. Łąkowa 22, tel. 602310097, natomiast w Agroposzarstwie pod Skalką w Przybynowie mieszkają m.in. kangur, wielbłąd i alpaka. W **PRZYBYNOWIE** działa również **Miniskansen Wsi Jurajskiej** – oryginalny XIX-wieczny dom z autentycznym wyposażeniem oraz kuźnia (ul. Szkolna 34, tel. 601959790).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminny Dom Kultury w Żarkach), ul. Moniuszki 2, tel. 34 728998806, zarki@slaskie.travel

Sanktuarium Matki Bożej Leśniowskiej

ZAWIERCIE

www.zawiercie.eu

Nad miastem górują wieże neogotyckiej **bazyliki mniejszej św. Apostołów Piotra i Pawła** (ul. H. Sienkiewicza 4). Do ciekawych miejsc należą również XIX-wieczny **zespół** osiedla robotniczego Towarzystwa Akcyjnego Zawiercie wraz z pałacikiem Szymańskiego (obecnie biblioteka i Izba Muzealna), a także **cmentarz żydowski** (ul. Daszyńskiego). Atrakcją turystyczną jest też **Huta Szkła Zawiercie** (ul. Towarowa 18, tel. 326721641, www.hsg.pl), która jest udostępniona dla zwiedzających w ramach Szlaku Zabytków Techniki.

Zawiercie-Skarżyce

W program zwiedzania Zawiercia warto wpisać **kościół św. św. Trójcy i Floriana** w Zawierciu-Skarżycach (ul. Okiennik), powstały w 1610 r. jako reakcja sekretarza króla Stefana Batorego na zajęcie kościoła w Kromoławie przez arian. Świątynia została uznana za Sanktuarium Najświętszej Maryi Panny Skarżyckiej w 1999 r. – przedmiotem kultu jest XVI-wieczny obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, znajdujący się w lewym bocznym ołtarzu.

Zawiercie-Kromołów

Kolejnym zabytkiem architektury sakralnej jest **kościół św. Mikołaja w Kromoławie** (Zawiercie-Kromołów, ul. Jurajska 8). Wewnątrz znajduje się neorenesansowy ołtarz główny i barokowe ołtarze boczne, wczesnobarokowa kamienna chrzcielnica; posadzka jest wyłożona chęcińskim marmurem. Warto również wspomnieć o tym, że w Kromoławie wypływa rzeka Warta – w miejscu głównego źródła w 1830 r. postawiono **kaplicę św. Jana Nepomucena**. W Kromoławie znajduje się drugi zawierciański **cmentarz żydowski**, pochodzący z XVIII w. (warto zobaczyć m.in. kwatery z czasów I wojny światowej).

Zawiercie-Bzów

W Bzowie z kolei warto zobaczyć zabytkowy **dwór** z XIX w. oraz **Skałę Rzędową** ze stanowiskiem archeologicznym, w Marciszowie zaś do naszych czasów zachowała się **kapliczka** z pierwszej połowy XIX w.

Huta Szkła Zawiercie

Miasto za Wartą

Nazwa Zawiercie jest związana z przepływającą nieopodal rzeką Wartą: miasto za Wartą.

MORSKO

www.morsko.com.pl

Niedaleko Zawiercia w Morsku znajdują się **ruiny** jednego z **zamków** na Szlaku Orlich Gniazd, zwanego Bąkowiec. Właściwie była to strażnica obronna, pochodząca z XIV w. Na przełomie XV i XVI w. właściciele zbudowali zamek z kamienia. Do czasów współczesnych zachowały się niewielkie fragmenty murów. Ruiny można obejść dookoła, pobieżne zwiedzanie zajmuje ok. 10 min. Nieopodal ruin wznosi się nowoczesny ośrodek wypoczynkowy, oferujący m.in. sztucznie naśnieżany i oświetlony stok narciarski oraz lodowisko, korty tenisowe, pole golfowe, a w sezonie letnim basen (tel. 32 6737631).

Morsko – ruiny zamku

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Piastowska 1, Zawiercie, tel. 32 6721661, zawiercie@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej (Dworzec PKP), ul. Grunwaldzka 6, Zawiercie, tel. 327103715, zawiercie2@silesia.travel

OGRODZIENIEC

www.zamek-ogrodzieniec.pl, www.ogrodzieniec.pl

Zamek ogrodzieniecki w Podzamczu

Główną atrakcją gminy Ogrodzieniec jest **zamek** w sąsiednim **Podzamczu** (tel. 32 6732220, www.zamek-ogrodzieniec.pl). Usytuowany jest na górze Janowskiego (515 m n.p.m.), najwyższym wzniesieniu Jury. Pierwotny gród obronny znajdował się na terenie góry Birów. Po jego zniszczeniu pod koniec XIII w. nowy gród, w miejscu obecnego zamku, założył Kazimierz Wielki w połowie XIV w. Rodzina Włódków przebudowała go na zamek kamienny, a Bonerowie – na renesansowy. Do dziś zachowały się finezyjne, renesansowo-gotyckie wykończenia architektoniczne, a także pozostałości dawnych kondygnacji, balkonów i skrzydeł zamku, które są świadectwem jego wielkości i przepychu.

W **Muzeum Zamkowym** można oglądać m.in. makiety zrekonstruowanego zamku i grodu na górze Birów, repliki kafli, zbroje, elementy oręza itp., z kolei w tzw. Katowni Warszzyckiego są prezen-

Wakacje z duchami

Latem dużym powodzeniem cieszą się „Wakacje z Duchami” – forma nocnego zwiedzania zamku z przewodnikiem, który zabiera uczestników w podróż po zamkowych murach i opowiada owiane legendą historie, a z ciemnych zakamarków wyłaniają się niespodziewanie zjawy.

Park miniatur

Janosik w Ogrodzieńcu

Zamek ogrodzieniecki stanowił plener dla kilku produkcji filmowych, nakręcono tu m.in. *Zemstę* (2001) w reż. Andrzeja Wajdy, *Janosika* (1973) w reż. Jerzego Passendorfera oraz *Rycerza* (1980) w reż. Lecha Majewskiego.

wane dawne narzędzia tortur i technik katowskich. Nie sposób nie odwiedzić również **Grodu na górze Birów** (www.gorabirow.pl), który jest położo-

ny w odległości 1,5 km na północ od zamku. Jest to rekonstrukcja drewnianej osady okresu wczesnego średniowiecza, która istniała tutaj do połowy XIII w. Zwiedzanie obiektu wraz z istniejącymi wystawami jest możliwe w sezonie wiosna-jesień.

Podzamcze to jednak nie tylko zamek. Jednym z ciekawych miejsc godnych zobaczenia podczas rodzinnej wycieczki jest **Park Miniatur Zamków Jurajskich** (ul. Zamkowa 33, tel. kasa 32 6723092, www.park-ogrodzieniec.pl). Jest to jedyne w Polsce miejsce, gdzie można zobaczyć, jak wyglądały zamki i warownie leżące na Szlaku Orlich Gniazd w czasach swojej największej świetności. Dodatkowym atutem są maszyny wojenne, wieża oblężnicza, wieża strażnicza i most zwodzony, ilustrujące sposób prowadzenia działań wojennych w dawnych czasach.

Nieopodal zamku ogrodzienieckiego przy głównej drodze nr 790 w stronę Pilicy znajduje się urokliwe **Sanktuarium Matki Boskiej Skałkowej**. W 1818 r. mieszkańcy Podzamcza objawiła się Maryja i na tym miejscu umieszczono Jej wizerunek. Wierni codziennie wchodzili po drabinie i zapalali świecę przed obrazem. W końcu w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia zbudowano tam niewielką kaplicę ze skalniaków, która została zastąpiona przez nową kaplicę z zakrystią w 2000 r.

Na terenie gminy Ogrodzieniec warto odwiedzić również stawy śródleśne w Józefowie, park miniatur kolei (www.park-kolejowy.pl), ruiny fabryki prochu, dawny kamieniołom, fermę strusi afrykańskich w Kielkowicach czy ruiny strażnicy w Ryczowie. Ze względu na swoje położenie i walory krajobrazowe Ogrodzieniec jest również idealnym miejscem dla tych turystów, którzy uprawiają wspinaczkę skałkową (Skalne Miasto w Podzamczu).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Związek Gmin Jurajskich), plac Wolności 42, tel. 32 6733364, ogrodzieniec@slaskie.travel, info@jura.info.pl

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Zamek w Podzamczu – kasa, ul. Zamkowa, tel. 32 6732285, podzamcze@slaskie.travel biuro@zamek-ogrodzieniec.pl

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ („New standard”), Ogrodzieniec, ul. Kościuszkii 11, tel. 32 6732914, ogrodzieniec2@slaskie.travel

PORĘBA

www.e-poreba.pl

Do najstarszych zabytków techniki w województwie śląskim należy porębska **wieża wyciągowa wielkiego pieca**, pochodząca z 1798 r. Przy cmentarzu rośnie **dąb Bartek**. Ma ponad 700 lat i obwód 600 cm. W Porębie rosną też stare drzewa innego gatunku – dwie **trzystuletnie lipy** na Krzemieniu przy trasie Zawiercie-Siewierz; są też koledzy Bartka – starodrzew 92 dębów przy ul. Przemysłowej. Warto dodać, że Poręba jest jedynym miejscem, w którym produkuje się tradycyjne żeliwne kociołki z dokręcaną pokrywką.

Słynne porębskie prażonki

Festiwal Prażonek

W Porębie, miejscowości leżącej nad Czarną Przemszą, co roku odbywa się Światowy Festiwal Prażonek. W największych na świecie kociołkach przygotowuje się kilogramy kiełbasy, ziemniaków, boczku i cebuli przyprawionych solą i pieprzem.

ŁAZY

www.lazy.pl

W gminie Łazy znajduje się mała miejscowość Niegowonice. Przejeżdżając nieopodal, warto choć na chwilę zatrzymać się przed **kościołem** barokowo-klasycystycznym **św. Franciszka** (ul. Kościelna 3), a także zobaczyć XVIII-wieczny **cmentarz** (ul. Cmentarna). Na peryferiach Niegowonic wznosi się Kromołowiec, ostaniec wapienny stanowiący początek Pasma Smoleńsko-Niegowonickiego. Ze wzgórza rozpościera się wspaniały widok na cztery strony świata, m.in. na Pustynię Błędowską. Nie trzeba chyba dodawać, że takie miejsce jest idealne na wspinaczkę – wytyczono tam **kilkanaście dróg wspinaczkowych** (szczegóły na stronie www.wspinanie.pl). Na terenie gminy Łazy znajduje się również piękny **rezerwat przyrody** góra Chełm, chroniący ponad dwustuletni las bukowy.

Wieża ciśnień w Łazach

WŁODOWICE

www.wlodowice.pl

We Włodowicach do naszych czasów zachowały się **ruiny pałacu**, należącego do kasztelana krakowskiego Stanisława Warszyckiego. W ich pobliżu stoi **kościół pw. Bartłomieja Apostoła** z początku XVIII w. Atrakcją Włodowic są również **Skały Rzędkowickie**, idealne miejsce na wspinaczkę skałkową (więcej o wspinaczce zob. s. 27).

Skały Rzędkowickie

KROCZYCE

www.kroczyce.pl

W Kroczycach warto zobaczyć mury z 1818 r. **kościół św. św. Jacka i Marii Magdaleny** (ul. 1 Maja 2), a zwłaszcza niezwykły ołtarz główny, wykonany z bryły kalcytu w kształcie grotty z Lourdes. W bocznych nawach znajdują się XVIII-wieczne obrazy, a przy kościele jest usytuowany cmentarz parafialny z XIX w.

Do Kroczyca przyjeżdżają miłośnicy **wspinaczki skałkowej**, których przyciąga m.in. góra Zborów, Kołoczek i Apteka. Na terenie rezerwatu góra Zborów u podnóża góry znajduje się Jaskinia Głęboka, udostępniona do zwiedzania z przewodnikiem.

Okiennik Wielki

DZIBICE z kolei to **kompleks zbiorników wodnych** na rzece Białce, miejsce idealne dla wędkarzy. W jednym z zalewów można się kąpać, a w sezonie letnim – wynająć kajaki, łódki itp. W pobliskich Siamoszycach nad zalewem znajduje się piękny ośrodek „Ciechan-Zdrój” (tel. 34 3155656, www.siamoszyce.pl), z boiskiem, molo, wypożyczalnią sprzętu wodnego (rowerów wodnych, kajaków i łodzi), można również poszaleć na pięćdziesięciometrowej zjeżdżalni.

Okiennik Wielki i rozbójnicy

Nieopodal wsi Skarżyce wznosi się jeden z najciekawszych ostańców na Jurze, Okiennik Wielki, według legendy wykorzystywany przez rozbójników, grabiących okoliczne wsie, jako schronienie i miejsce wypadowe do łupieżczych wypraw. Do dziś zachowały się wkuwane w skałę pozostałości mocowań podtrzymujących niegdyś okno bądź drzwi.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego Jury w Podlesicach, Podlesice 83, 42-425 Kroczyce, tel. 343337474, podlesice2@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej Gosciniec Jurajski, Podlesice 81, tel. 34 3152048, podlesice@slaskie.travel

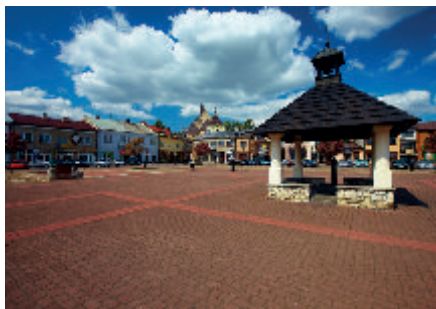
PILICA

www.pilica.pl

W małej miejscowości Pilica znajduje się klasycystyczny **pałac** leżący na Szlaku Orlich Gniazd. Na szczególną uwagę zasługują **fortyfikacje**, dobrze zachowane zwłaszcza od strony północno-zachodniej, zbudowane na polecenie Stanisława Warszyckiego herbu Abdank. W Pilicy warto odwiedzić też **klasztór oo. franciszkańców** wraz z **Sanktuarium Matki Bożej Śnieżnej Opiekunki Rodzin** (Biskupice 47, Pilica). Wnętrze świątyni wypełnia 9 ołtarzy, w jednym z ołtarzy bocznych znajduje się ikona Matki Bożej Śnieżnej, namalowana na drewnie olchowym. Kościół jest otoczony pięknym ogrodem różanym z oczkiem wodnym, wokół muru za stacjami Drogi Krzyżowej rosną XVIII-wieczne lipy, jesiony i klony.

Układ zabudowy pilickiego **ryнку** jest typowy dla średniowiecznych miast lokowanych na prawie magdeburskim, dlatego warto przespacerować się po centrum Pilicy. W pobliżu rynku oglądać można **kościół św. św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty** z XIV w. (ul. Partyzantów 4), z gotycką kaplicą św. Anny i sklepieniem krzyżowo-żebrowym. W kaplicy znajduje się renesansowa rzeźba nagrobna małżeństwa Warszyckich i nagrobek Kasi Pileckiej, który wykonał twórca rzeźb w Kaplicy Zygmuntońskiej na Wawelu, Franciszek Maria Padovano. Wśród zabytków sakralnych Pilicy warto również wymienić **ruiny kościoła św. Stanisława i Walentego**, tzw. kościół Marków oraz drewnianą **dzwonnice** kościoła św. Piotra i Pawła na wzgórzu św. Piotra. O wielokulturowości Pilicy i wielości wyznań świadczą takie zabytki jak **kaplica ewangelicka** i **cmentarz żydowski** pod Czarnym Lasem.

Ciekawostką jest to, że od lat Pilica słynie jako miejsce wypieku oplatków (Piekarnia Oplatków Stanisława i Tadeusz Stelmach, Pilica Biskupice 48A, tel. 32 6735 285, 32 6735070, Piekarnia Oplatków Andrzej Szczerbiński Biskupice 40 Pilica, tel. 32 6735144).

Rynek w Pilicy

Zalew w Pilicy

SMOLEŃ

www.pilica.pl

Ruiny zamku

Na terenie **rezerwatu przyrody** Smoleń w gminie Pilica znajdują się **ruiny XIV-wiecznego zamku gotyckiego** , zniszczonego – podobnie jak inne warownie – podczas potopu szwedzkiego. Do czasów współczesnych zachowały się mury obronne zamków dolnych, dwie bramy, mury zamku górnego wraz z wieżą. Ponadto Smoleń zapewnia wyjątkowo dobre warunki dla narciarzy – stok dla początkujących i zaawansowanych, wyciąg orczykowy, sztuczne naśnieżanie, oświetlenie oraz wypożyczalnię sprzętu narciarskiego (www.smolen-ski.pl). W Baranich Górach znajduje się **wyciąg narciarski** Cisowa (www.cisowa.pl, Waldemar Latacz, Strzegowa 48, Wolbrom, tel. 608146666). W tym miejscu nie sposób nie wspomnieć o przepięknej Dolinie Wodącej, leżącej między Smoleniem a Doświadczycami.

Możesz wiedzieć więcej

W Dolinie Wodącej ma swoją siedzibę Ośrodek Edukacyjno-Naukowy Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, w którym można skorzystać z dobrze wyposażonej czytelnicy, wziąć udział w atrakcyjnie prowadzonych warsztatach dla młodzieży i dorosłych, a także dowiedzieć się wiele na temat Orlich Gniazd.

UDÓRZ

www.zarnowiec.pl

Udórz był kiedyś własnością miechowskiego klasztoru Bożogrobców. W 1890 r. kolejni właściciele miejscowości rozpoczęli hodowlę koni sportowych, którą to tradycję podtrzymuje **stadnina koni** (Udórz 72, Żarnowiec, tel. 32 6449082, 664473506, www.stadninaudorz.pl). W Udorzu znajduje się również **spichlerz drewniany** z 1783 r. oraz niewielkie pozostałości murów gotyckiego **zamku** przy czarnym szlaku (dojście tylko pieszo).

Stadnina koni

ŻARNOWIEC

www.zarnowiec.pl

Wedle legendy tam, gdzie dzisiaj stoi **kościół św. Wojciecha** (Łany Wielkie 46, Żarnowiec), dawniej stał posąg Świętowitza. Warto przespacerować się również po Żarnowcu po to, aby podziwiać średniowieczny układ urbanistyczny wraz z rynkiem oraz zobaczyć **kościół Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Jakuba Starszego** (ul. Kościelna 1) z XIV w. W Żarnowcu usypano również **kopiec Kościuszki** w 1918 r., z popiersiem Naczelnika na szczycie.

Kościół NMP

Dla miłośników wspinaczki

Tereny Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej to idealne miejsce dla miłośników wspinaczki skałkowej, a także dla tych, którzy dopiero rozpoczynają swoją przygodę ze wspinaniem. Dobrze przygotowane drogi wspinaczkowe znajdują się na terenie całej Jury. Począwszy od północnej jej części, gdzie na uwagę zasługuje w szczególności pasmo Skał Rzędkowickich i Podlesickich, ostańce w Kroczycach i Okiennik Wielki koło wsi Skarżyce, przez środkową część m.in. Skalne Miasto w Podzamczu, po południowe obszary, takie jak dolinki podkrakowskie: Dolina Będkowska, Szklarki, Bolechowicka, Kluczwydy czy Skałki Twardowskiego na Zakrzówku koło Krakowa.

Skały Rzędkowickie to łańcuch ostańców z ok. 300 dobrze asekurowanymi drogami, o trudności nie przekraczającej stopnia 6,2. Na szczególną uwagę zasługuje m.in. Okiennik Wielki i Kromolowiec. Dojazd: Z dworca PKP w Zawierciu można dojechać do Skarżyc autobusem nr 5, a stamtąd trzydziestominutowy spacer doprowadzi nas pod Okiennik. Oczywiście, można również pojechać samochodem.

INFORMACJE PRAKTYCZNE WSPINACZKA I TURYSTYKA AKTYWNA

Szkoła Wspinaczkowa „W skale” Jacka Czecha, Rzędkowiec, ul. Wiejska 19, tel. 602749730, www.wskale.ovh.org

Jurajskie Centrum Wspinaczki i Rekreacji – Szkoła Alpinizmu, ul. Jurajska 72, Rzędkowiec, tel. 343156070, 607668531, www.alpinizm.com.pl

Horizont, ul. Storczyków 19, 42-400 Zawiercie, tel. 323156215, www.horizont.pl

Rezerwat Góra Zborów

SŁAWKÓW

www.slawkow.pl

Karczma Austeria

Sławków to malownicze miasteczko położone na prawym brzegu rzeki Białej Przemszy, na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej. Przez wieki Sławków był znany z wydobycia rud srebra, cynku i ołowiu, które były przetapiane na miejscu.

Najstarszą budowlą w mieście jest **kościół Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Mikołaja** (ul. Kościelna 26), pochodzący z pierwszej połowy XIII w. Atrakcją jest też drewniana **zabytkowa karczma** z 1781 r., w której działa restauracja Austeria (ul. Rynek 2, tel. 32 2611834) serwująca kuchnię staropolską. Na uwagę zasługuje również **rynek**, otoczony uliczkami o średniowiecznym układzie, z budynkami pokrytymi dwuspadowymi dachami i podcieniami wspartymi na kolumnach. W zabytkowej kamienicy z drugiej połowy XIX w. mieści się Dział Kultury Dawnej Miejskiego Ośrodka Kultury (Rynek 9, tel. 32 2931396, tutaj też znajduje się Punkt Informacji Turystycznej), który zaprasza do obejrzenia licznych ekspozycji stałych oraz czasowych. Kolejnym zabytkiem Sławkowa są **ruiny zamku biskupów krakowskich** z drugiej połowy XIII w. Oprócz ruin wieży mieszkalnej, budynku bramnego i pozostałości murów pierwotnego założenia można obejrzeć wał ziemny i fosę wraz z tajemnym przejściem, odkrytym w wyniku prac archeologicznych, prowadzonych na tym terenie. Powyżej ruin zamku znajduje się **dwór biskupi** z XVI w. (ul. Staropocztowa), który pełnił funkcję letniej rezydencji biskupów krakowskich po zniszczeniu zamku w 1455 r.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Sławkowie), ul. Niwa 45, tel. 32 2931100, slawkow2@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Dział Kultury Dawnej Miejskiego Ośrodka Kultury), ul. Rynek 9, Sławków, tel. 32 2931396, slawkow1@slaskie.travel

SIEWIERZ

www.siewierz.pl

Zwiedzanie miasta warto rozpocząć na rynku i skierować się najpierw do białego **kościół parafialny św. Macieja** (ul. Kościuszki 12), utrzymanego w stylu barokowo-klasycystycznym. Świątynię otacza mur z XVII w., z bramą biskupią. Po prawej stronie można zobaczyć dobrze zachowane **ruiny biskupiego zamku** z wieżą widokową, wybrukowanym dziedzińcem i mostem zwodzonym.

Aby je zwiedzić, trzeba się udać do siedziby Izby Tradycji i Kultury Dawnej, mieszczącej się w małym dworze przy ul. Kościuszki 5 (tutaj także znajduje się Punkt Informacji Turystycznej). Dwa kilometry od centrum, na cmentarzu parafialnym stoi **romański kościół św. Jana Chrzciciela** z połowy XII w. Miłośnikom dobrej kuchni oberża „Złota gęś” (ul. Bytomska 59) poleca pieczone gęsi i ich podroby oraz siewierski żurek i chleb.

Ruiny zamku biskupiego

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Izba Tradycji i Kultury Dawnej w Siewierzu) ul. Kościuszki 5, tel. 32 6742461, siewierz@slaskie.travel

LUBLINIEC

www.lubliniec.pl

Muzeum Pro Memoria Edith Stein

W 2010 r. po wielu latach rewaloryzacji oddano do użytku **zamek lubliniecki Cellarych i Grotowskich** (obecnie hotel). Atrakcją Lublińca jest jego układ urbanistyczny z rynkiem i gotyckim **kościółem św. Mikołaja** z XVI w. (ul. św. Mikołaja 1). Spośród licznych drewnianych kościołków, zachowanych na ziemi lublinieckiej, godny polecenia jest **kościół św. Anny** (róg ulic św. Anny i Pasiecznej). Warto również zwiedzić **Muzeum Pro Memoria Edith Stein** (ul. E. Stein 2, tel. 34 3562827, wstęp bezpłatny), znajdujące się w kamienicy rodziny Courantów – dziadków świętej.

KOSZĘCIN

www.koszeцин.pl

W Koszęcinie znajduje się piękny **kompleks pałacowo-parkowy** (ul. Zamkowa 3, tel. 34 3106415, www.zespolslask.pl). We wsi znajduje się także drewniany **kościółek pw. Świętej Trójcy** (z 1724 r.

(ul. Świętej Trójcy 3). Obok kościoła stoi drewniana studnia, z której woda podobno ma lecznicze właściwości, zwłaszcza w schorzeniach oczu i skóry.

Roztańczony Koszęcin

Znajdujący się tu kompleks pałacowo-parkowy zasłynął przede wszystkim jako siedziba Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, założonego przez prof. Stanisława Hadyńę w 1953 r. „Śląsk” po dzień dzień rozstawia śląski folklor, koncertując na całym świecie.

Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk”

KOCHCICE

www.gci.kochanowice.pl

W Kochcicach warto zwiedzić szesnastohektarowy **park z pałacem Ballestremów** (ul. Zamkowa 1, tel. 34 3533631) z początku XX w. Obecnie pałac stanowi siedzibę Wojewódzkiego Ośrodka Rehabilitacji i można go podziwiać tylko z zewnątrz. W lesie między Pawelkami a Lubeckiem, w centrum Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górą Liswartą”, w gminie Kochanowice znajduje się macecznik różanecznika katawbijskiego, nasadzony przez hr. Ballestrema. Można go podziwiać na przełomie maja i czerwca, kiedy kwitnie. W **KOCHANOWICACH** można również podziwiać **klasycystyczny pałac** (ul. Wiejska 1, tel. 34 3533284), w którym dziś mieści się Zespół Szkół.

Różanecznik katawbijski

Święto Kwitnącego Różanecznika

Doroczne święto, podczas którego można zobaczyć inscenizację teatralną, związaną z osobą hrabiego Ballestrema, oraz obejrzeć wystawę roślin ozdobnych.

LUBECKO

www.lubecko.republika.pl

W Lubecku warto zobaczyć słynącą z cudów miniaturę obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na srebrnej blasze, która została odnaleziona na terenie tamtejszej parafii. Kościół parafialny, dziś **Sanktuarium Matki Boskiej Lubeckiej** (ul. Główna 42) zbudowano w 1679 r. W jego wnętrzu znajduje się renesansowy nagrobek Jana Kochcickiego.

Okolice Lubecka warto przemierzyć na rowerze, aby zwiedzić zabytkowe, **drewniane kościółki**, licznie rozsiane po pobliskich gminach. Warto zaplanować wycieczkę w taki sposób, aby dotrzeć także do kościółków w Cieszowej, Koszęcinie ☰ i Boronowie ☰, przed nabożeństwami lub po nich, gdyż tylko wtedy są one otwarte i można zobaczyć piękne zabytkowe wnętrza. W **CIESZOWEJ** znajduje się **kościół pw. św. Marcina** ☰ (ul. Szkolna 27), świątynia boronowska zaś jest pod wezwaniem Królowej Różańca Świętego (ul. Wolności 1). Kolejny zabytkowy drewniany **kościół pw. św. Walentego** ☰ (ul. Tarnogórska) znajduje się w **WOŹNIKACH**. Choć jest położony jest nieco na uboczu, warto go zobaczyć, zwłaszcza dlatego że na cmentarzu przy kaplicy jest pochowany Józef Lompa, zasłużony działacz społeczny i narodowy na Śląsku. W niedalekiej **LUBSZY** znajduje się szkoła, w której Lompa uczył i mieszkał.

Kościół św. Walentego

KŁOBUCK

www.klobuck.pl

Kłobuck zachował swój układ urbanistyczny z czasów średniowiecza, kiedy proboszczem tutejszej parafii był znany polski dziejopis Jan Długosz. Długosza pamiętają mury dawnego **klasztoru kanoników regularnych** i poklasztorne **kościół św. św. Marcina i Małgorzaty** (ul. 3-go Maja 42), późnogotyckiego (XVIII w.), przebudowanego i rozbudowanego

Fortalicjum w Dankowie

w XV i na początku XVII w. na wczesnobarokową bazylikę według projektu Walentego von Sabischa. Wyposażenie jest barokowe i rokokowe; w lewym ołtarzu bocznym znajduje się gotycki obraz z XV w. Matki Boskiej z Dzieciątkiem – Najświętszej Maryi Panny Kłobuckiej Uciezki Grzeszników (koronowany w 2004 r.). W dzielnicy Zagórze wznosi się **neogotycki pałac** z lat 1795-1800 pruskiego ministra Christiana von Haugwitza, przebudowany w 1891 r. przez księcia Aleksandra Michajłowicza Romanowa. W okresie międzywojennym był siedzibą szkoły leśnej, dziś jest w rękach prywatnych. Pałac jest otoczony częściowo zachowanym parkiem z XVIII w.

Atrakcją regionu są też pozostałości renesansowego **fortalicjum w DANKOWIE**, a także zabytkowe kościoły w Dankowie, Kłobucku i Krzepicach. W tym ostatnim warto zobaczyć ciekawe Królewskie Drzwi Krzepickie, wykute w miedzianej blasze. W **MO-KREJ** obok **drewnianego kościoła św. Judy Tadeusza** (Mokra 181) stoi pomnik upamiętniający bitwę pod Mokrą (1 września 1939 r.) oraz niewielkie Muzeum Kultury Przeworskiej i Bitwy pod Mokrą (www.miedzno.pl).

Kłobuck na rowerze

W powiecie kłobuckim utworzono kilka rezerwatów przyrody (Dębowa Góra, Zamczysko, Modrzewiowa Góra w Nadleśnictwie Kłobuck oraz Bukowa Góra, Stawiska i Szachownica w Nadleśnictwie Parzymiechy). Najlepszym sposobem na odwiedzenie przynajmniej części z nich jest rowerowa wycieczka wybraną ścieżką dydaktyczną.

Największy kościół

Największy na ziemi częstochowskiej kościół drewniany podwezwaniem św. Mikołaja znajduje się na południe od Kłobucka, w Truskolasach. Kościół pochodzi z 1737 r.

Kościół św. Mikołaja

KŁOBUCK

CZĘSTOCHOWA

OLSZTYN

LUBLINIEC

TARNOWSKIE GÓRY

ZAWIERCIE

PIEKARY ŚLĄSKIE

BYTOM

DĄBROWA

GÓRNICZA

SIEMIANOWICE ŚL.

ZABRZE

ŚWIĘTO-

CIEŁÓWIC L

GLIWICE

RUDA ŚL.

CHORZÓW

SOSNOWIEC

KATOWICE

MYŚLIŃ

RYBNIK

MIKOŁÓW

JAWORZNO

RACIBÓRZ

TYCHY

PSZCZYNA

CIESZYN

BIELSKO-BIAŁA

USTROŃ

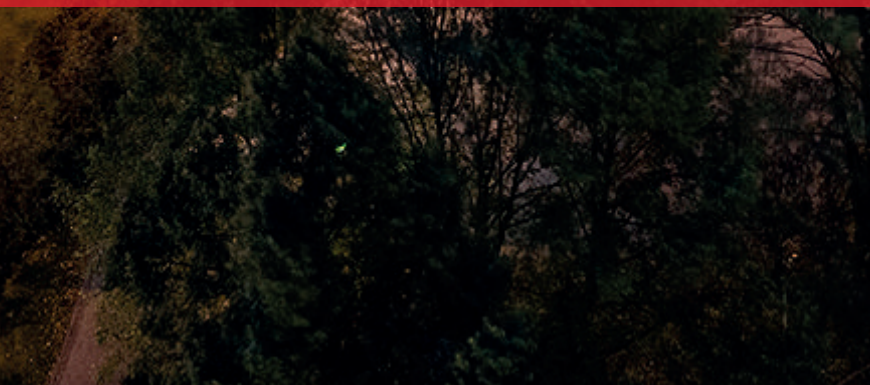
SZCZYRK

ŻYWIEC

WISŁA

METROPOLIA SILESIA I OKOLICE

KATOWICE

www.katowice.eu

Rondo gen. J. Ziętka

Nie sposób wymienić i opisać wszystkich ciekawych miejsc i atrakcji, jakie czekają na turystę w Katowicach – wiele muzeów, ośrodków sportowych, kina, teatry. Symbolem Katowic jest z pewnością **Spodek** (Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, al. Korfanteo 35, tel. 32 2538733, www.spodek.com.pl), czyli hala widowiskowo-sportowa wybudowana w latach 1962-1971 według projektu architektów Macieja Gintowta i Macieja Krasińskiego. Nieopodal Spodka w niedalekiej przyszłości powstanie Międzynarodowe Centrum Kongresowe (MCK) oraz nowa siedziba Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia (www.nospr.org.pl). W **parku Powstańców Śląskich**, w pobliżu ronda gen. Ziętka znajduje się chyba najbardziej rozpoznawalny spośród śląskich pomników: **pomnik Powstańców Śląskich** autorstwa Gustawa Zemły i Wojciecha Zabłockiego odsłonięto w 1967 r.

Na katowickim rynku warto zobaczyć przede wszystkim **Muzeum Śląskie**, w eklektycznym budynku dawnego hotelu „Grand” z 1899 r. Muzeum posiada cenne kolekcje eksponatów, zgromadzone w działach: archeologia, etnografia, fotografia, historia, sztuka, plastyka nieprofesjonalna. Przy muzeum działa również biblioteka, Centrum Scenografii Polskiej (pl. Sejmu Śląskiego 2, tel. 322515714, 32 2515167).

W najbliższym otoczeniu strawę duchową najwyższej jakości serwuje **Teatr Śląski im. St. Wyspiańskiego** (Rynek 10, tel. 32 2587251, www.teatrslaski.art.pl) wybudowany według projektu Carla Moritza. Przedstawienia odbywają się na Dużej Scenie, Scenie Kameralnej i Scenie w Malarni.

Teatr Śląski

Otwarty w 1907 r. dziś jest największą sceną dramatyczną Górnego Śląska.

Teatr Śląski

Z rynku odchodzi ulica Mickiewicza, przy której znajduje się XIX-wieczna zabudowa miejska. Na początku ulicy stoi modernistyczny **gmach dawnego Banku Gospodarstwa Krajowego** (obecnie Bank Śląski) z 1930 r., według projektu Stanisława Tabońskiego (ul. Mickiewicza 3). Sąsiaduje on z **dawną Łażnią Miejską** z końca XIX w., dziś będącą siedzibą PZU (ul. Mickiewicza 5). Przy ul. Mickiewicza wznoszą się zabytkowe kamienice oraz neogotycki gmach III LO im. A. Mickiewicza z 1900 r. Na końcu ulicy stoją nowoczesne bliźniacze budynki dawnych central handlu zagranicznego pochodzące z lat 1977-1982, według projektu Georga Gruicića. Możemy przejść ul. Stawową jednym z najbardziej znanych deptaków w mieście.

Na przedmieściach Katowic leżą dwa **osiedla robotnicze Giszowiec** 🍌 i **Nikiszowiec** 🍌. W latach 1906-1910 powstało osiedle Giszowiec, wybudowane dla robotników zatrudnionych w kopalni „Giesche”, której nowe szyby powstały w latach 1903-1910. W ten sposób do życia powołano domki jedno- i dwurodzinne z ogródkami, gontowymi dachami i szutrowaną jezdnią. Liczba mieszkań jednak była niewystarczająca, a nie można było na tym terenie budować wielokondygnacyjnych budynków, toteż powstało drugie osiedle, Nikiszowiec (www.nikiszowiec.pl), składające się z trójkondygnacyjnych bloków połączonych przewiązkami nad ulicami wewnętrznymi. Na osiedlu Giszowiec (www.giszowiec.info.pl) odbywały się

zdzięcia do filmu Kazimierza Kutza Paciorki jednego różańca, a historia osiedla domków przeznaczonych do wyburzenia była zbieżna z tym, co działo się w latach siedemdziesiątych na Giszowcu (próba unicestwienia osiedla i budowy nowoczesnych wieżowców). Na szczęście część starego Giszowca nadal istnieje i można, a nawet trzeba ją zobaczyć. Na uwagę zasługują m.in. Karczma Śląska, Izba Śląska, dawny bar piwny Gwarek (dziś restauracja „Pod Kasztanami”), willa dyrektora, wieża ciśnień i nadleśnictwo.

Protestanci w Katowicach stanowili zdecydowaną mniejszość, przez jakiś czas nabożeństwa odprawiano w jednej z hal huty Marta, dlatego też w 1858 r. wybudowano i poświęcono

Nikiszowiec

Giszowiec

Katedra Chrystusa Króla

neoromański **kościół Zmartwychwstania Pańskiego** (ul. Warszawska 18, tel. 32 2539981, www.katowice.luteranie.pl), najstarszą murowaną budowlę sakralną w Katowicach. Do najcenniejszych zabytków jej wnętrza należy zaliczyć witraże wykonane w Kolonii, nawiązujące do scen ze Starego i Nowego Testamentu, a także ambonę oraz piękne organy. W 2000 r. powstało przy parafii muzeum, w którym można zapoznać się z fotografiami, medalami i literaturą ewangelicką powstającą od XIX do XXI w. Do zabytków sakralnych należy również neogotycki **kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny** (pl. ks. E. Szramka 1) z siedmiometrową oktagonalną wieżą budowaną w latach 1862-1870. Warto wspomnieć, że w 1926 r. proboszczem kościoła mariackiego został ks. Emil Szramek (wyniesiony do godności błogosławionego przez Jana Pawła II), który pozyskał dla świątyni obrazy o tematyce maryjnej, namalowane przez Józefa Unierzyskiego (zięcia Jana Matejki) oraz witraże Adama Bunsch (ucznia Mehoffera), przedstawiające z jednej strony symbole cnót chrześcijańskich, a z drugiej symbole grzechu. Opisując katowickie kościoły, nie sposób pominąć **katedry pw. Chrystusa Króla** (ul. Plebiscytowa 49a). Jest to największa katedra w Polsce, konsekrowana w 1955 r. (choć prezbiterium gotowe było już w 1938 r. i odprowadzono tam msze św.). Wewnątrz dominuje figura Chrystusa Króla Wszechświata zawieszona w prezbiterium nad ołtarzem głównym, obok tabernakulum w kształcie krzewu gorejącego znajduje się tablica upamiętniająca wizytę Jana Pawła II w katedrze. W podziemiach katedry mieści się krypta grobowa biskupów katowickich oraz kościół akademicki.

W okresie międzywojennym w Katowicach powstały obiekty wpisane w **Szlak Moderny** (informacje szczegółowe znaleźć można w Śląskim Centrum Dziedzictwa Kulturowego, tel. 32 2517104), a należą do nich m.in. wille przy ul. Kilińskiego i Kościuszki, kamienice przy ul. Skłodowskiej-Curie, Jordana, PCK oraz drapacz chmur przy ul. Żwirki i Wigury. Na rogu ulic Skłodowskiej-Curie i Kopernika znajduje się również kościół garnizonowy pw. św. Kazimierza Królewicza z 1931 r. – pierwszy funkcjonalistyczny obiekt wybudowany przez Kościół katolicki w Polsce. To dzięki modernistycznym w stylu budowlom Katowice zyskały miano polskiego Chicago.

Kościół Zmartwychwstania Pańskiego

Drapacz chmur, gmach Urzędu Skarbowego

Pomnik Powstańców Śląskich

Muzeum Historii Katowic

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej Katowice ul. Rynek 13, tel. 32 2593808, katowice@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej (Oddział Muzeum Historii Katowic), ul. Rymarska 4, tel. 32 2551480, nikiszowiec@slaskie.travel

CHORZÓW

www.chorzow.eu

Zabytkowa Poczta Główna

Większość interesujących budynków użyteczności publicznej Chorzowa koncentruje się między ul. Wolności a Katowicką. Przy rynku, w **ratuszu** z 1874 r., przebudowanym w 1929 r. przez Karola Scheyera, ma swoją siedzibę Urząd Miasta (Rynek 1). Interesującym budynkiem jest **zabytkowa Poczta Główna** (ul. Pocztowa 2), zbudowana w 1892 r. w stylu neogotyckim. Ciekawostką stanowi fakt, że pod ażurową kopułą zamontowano napowietrzny system telegraficzny. Przy ul. Katowickiej wznosi się **Teatr Rozrywki** w dawnym hotelu „Graf Reden”. Także przy ul. Katowickiej stoi najstarszy kościół na terenie Królewskiej Huty (obecne śródmieście Chorzowa) – ewangelicki **kościół im. Elżbiety** z 1844 r. Przy ul. Wolności – reprezentacyjnym deptaku miasta – zabudowa pochodzi z końca XIX w. z wyjątkiem modernistycznego budynku Komunalnej Kasy Oszczędności z 1937 r., według projektu Stanisława Tańskiego.

Warto zobaczyć również **szyb „Prezydent”** 🌀 (ul. Piotra Skargi 34d), będący częścią kopalni „Król”, „Prezydent Mościcki” (potem „Prezydent”). Teren wokół wieży został zagospodarowany, a wieża wpisana na listę Szlaku Zabytków Techniki. Dzięki efektownemu oświetleniu można oglądać ją również w nocy.

Na Wzgórzu Wyzwolenia (góra Redena) znajduje się szesnastowieczny drewniany **kościółek św. Wawrzyńca** 🏰 (ul. Marii Konopnickiej 29). Zabytek został przeniesiony do Chorzowa z Knurowa w 1935 r. Świątynia położona na Szlaku Architektury Drewnianej otoczona jest sobotami, ma barokowe wyposażenie oraz XVII-wieczny obraz św. Wawrzyńca w ołtarzu głównym. W Chorzowie znajduje się **sanktuarium św. Floriana Męczennika**, patrona strażaków i hutników, a od 1993 r. patrona miasta (ul. Wandy 64a). W świątyni znajdują się relikwie ręki św. Floriana sprowadzone z Krakowa w 1994 r.

Jednak główną atrakcją przyciągającą do Chorzowa jest **Park Śląski** im. gen. Jerzego Ziętka (Aleja Różana 2, www.parkslaski.pl, tel. 32 3498370). **Śląskie Wesole Miasteczko** zaprasza całe rodziny (www.wesole-miasteczko.pl). Młodzież może szaleć na urządzeniach typu extreme-coaster, ślizgi do wody, karuzele, młodszy mają do dyspozycji zjeżdżalnie, huśtawki, pałac strachów, tor go-

Szyb „Prezydent”

Śląskie Wesołe Miasteczko

kartów, dmuchańce do skakania i baseny z kuleczkami. Innym miejscem na ciekawy sposób spędzania wolnego czasu jest **Śląski Ogród Zoologiczny** (dzieci do lat 5 wstęp wolny, www.zoo.silesia.pl), w którym można podziwiać rzadkie gatunki zwierząt, nakarmić zwierzątka w minizoo (dodatkowo płatne) i zobaczyć Skalną Kotlinę Dinosaurów. Na terenie Parku Śląskiego znajduje się również **Planetarium Śląskie** (tel. 32 2413296, www.planetarium.chorzow.net.pl). To nadal nie wszystkie atrakcje Parku Śląskiego. Znajdują się tu również Kąpielisko Fala, Śląski Park Linowy, Galeria Rzeźby Śląskiej, Rosarium, Hala Wystaw „Kapelusz”, korty tenisowe, strzelnica sportowa, a także liczne restauracje i kawiarnie. Wyjątkowym miejscem jest **Stadion Śląski**, również położony na terenie parku. To jeden z największych stadionów w Polsce, po modernizacji na widowni będzie mogło zasiąść 55 211 widzów.

Nie można pominąć także **Górnośląskiego Parku Etnograficznego** (ul. Parkowa 25, tel. 32 2410718, www.skansen.chorzow.pl), w którym można zobaczyć drewniane budynki mieszkalne i gospodarcze z XVIII i XIX w. oraz spichlerze, garbarnię, wiatrak i areszt sołecki. W karczmie „U Brożka” serwują pyszne potrawy regionalne, a w centrum skansenu znajduje się kościółek św. Józefa Robotnika. Warto przyjeżdżać tutaj podczas weekendów, kiedy są organizowane widowiska plenerowe oraz tematyczne imprezy folklorystyczne – wtedy to miejsce tętni życiem.

Kolejka „Elka”

W sierpniu 2013 zostanie ponownie uruchomiona kolejka linowa „Elka”, z której będzie można podziwiać park.

Planetarium

Planetarium Śląskie im. Mikołaja Kopernika to największe i najstarsze polskie planetarium, uruchomione w 1955 r.

Górnośląski Park Etnograficzny

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Floriańska 42/1, tel. 32 7719974, chorzow@slaskie.travel

SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE

www.siemianowice.pl

Park Tradycji

Wśród miejskich zabytków wyróżnia się z pewnością, chylący się ku ruinie, klasycystyczny **zespół pałacowo-parkowy Donnersmarcków** (ul. Chopina). Dawny ogród w stylu angielskim zmieniono w park miejski. Obecny kształt budowla zawdzięcza przebudowie zleconej w XVIII w. przez kolejnych właścicieli, hrabiów Henckel von Donnersmarck. Innym pałacem jest neogotycki w formie budynek należący do rodziny Rheinbaben, wybudowany w roku 1870 w Michałkowicach (ul. Oświęcimska). Pałac, nazywany przez mieszkańców miasta zameczkiem, jest otoczony założeniem parkowym, które obecnie nosi nazwę **park Górnik**. Znajdujący się w nim staw Górnik jest wykorzystywany przez wędkarzy. W sąsiedztwie zameczku, na terenie dawnej kopalni „Michał” powstał **Park Tradycji Górnictwa i Hutnictwa** 🍷, który docelowo ma służyć nauce i kulturze.

W kamiennym spichlerzu, pochodzącym z XVIII w., mieści się **Muzeum Miejskie** (ul. Chopina 6, [tel. 32 2285080](http://tel.322285080)), w którym można odwiedzić wystawy stałe, m.in. poświęcone dzieciom Siemianowic, a także tradycyjnej kulturze wsi górnośląskiej. Od 1992 r. w spichlerzu odbywają się zajęcia **Małej Akademii Jazzu**. W wędrowskich po mieście nie można pominąć serca każdego miasta, którym jest rynek (pl. Wolności). Na płycie **ryнку** znajduje się budynek **ratusza** w stylu eklektycznym, pochodzący z 1904 r. W zabytkowych wnętrzach eklektycznej **willi przemysłowca Wilhelma Fitznera** (ul. 27 stycznia, [tel. 32 7632733](http://tel.327632733)) odbywają się imprezy kulturalne, organizowane przez Siemianowickie Centrum Kultury (ul. Niepodległości 45, www.siemck.pl) – koncerty, warsztaty, zabawy karnawałowe dla najmłodszych i wiele innych ciekawych spotkań.

Oprócz wymienionych już parku miejskiego i parku Górnik do terenów zielonych w Siemianowicach zalicza się również **park Pszczelnik**, gdzie znajdują się korty tenisowe, boiska, hala sportowa, odkryty basen oraz nowoczesny hotel. Niedaleko parku jest położony **Śląski Klub Golfowy**. Pole golfowe sąsiaduje z lasem Bażanciarnia, obok którego znajduje się staw Rzęsa – ulubione miejsce siemianowickich wędkarzy.

Śląski Klub Golfowy

Kamienny Spichlerz

BĘDZIN

www.bedzin.pl

Zamek w Będzinie

Niezwykle ważny w historii miasta XIV-wieczny, gotycki **zamek** został zburzony w 1656 r. przez Szwedów. Odbudowano go w latach pięćdziesiątych XX w. Budowla (ul. Zamkowa 1, tel. 32 2674731, www.muzeumbedzin.pl) składa się z zamku górnego z budynkiem mieszkalnym z kwadratową wieżą i okrągłej wieży ostatniej obrony, najstarszego fragmentu zamku. Dzisiaj jest ona doskonałym punktem widokowym.

Na dziedzińcu można się posilić w karczmie rycerskiej, w samym zamku zaś znajduje się **Muzeum Zagłębia**, w którym można poznać historię samego zamku i całego miasta. Nieopodal znajduje się **zespół pałacowo-parkowy Mioszewska** w Będzinie-Gzichowie (ul. Świerczewskiego 15, tel. 32 2674461). Wewnątrz na szczególną uwagę zasługują polichromie iluzjonistyczne z końca XVIII w., znajdujące się na piętrze w salonie wodzów antycznych. W skrzydle południowym, w salonie myśliwskim, zachowały się polichromie przedstawiające sceny polowań w romantycznym krajobrazie. Wokół pałacu roztacza się zabytkowy park, a także zespół oficyn dworskich i zabudowań gospodarczych. W pałacu są prezentowane zbiory Muzeum Zagłębia: wnętrza mieszkalne z XVIII i XIX w., eksponaty archeologiczne i etnograficzne. Wspomniany już **kościół św. Trójcy** (ul. Plebańska 2), który zbudowano równocześnie z murowaną warownią, został przebudowany na początku XVII w. Wewnątrz zachowało się wiele z XVII-wiecznego wyposażenia, na uwagę zasługują także obrazy pędzla Michała Stachowicza oraz fresk sufitowy, przedstawiający Trójcę Świętą.

Na górze św. Doroty w pobliskim Grodźcu, dzielnicy Będzina, na wysokości 382 m n. p. m. wznosi się **kościół odpustowy św. Doroty**, wybudowany w 1635 r. w stylu renesansowo-barokowym. Można go oglądać w uroczystość świętej Doroty, 6 lutego, 6 sierpnia w uroczystość Przemienienia Pańskiego oraz w każdą pierwszą sobotę miesiąca przed mszą o godz. 15.00.

Dla miłośników broni

W Muzeum Zagłębia oglądać można kolekcję broni i uzbrojenia od czasów średniowiecznych po XX w.

Pałac Mioszewska

DĄBROWA GÓRNICZA

www.dabrowa-gornicza.pl

Mazury są krainą tysięcy jezior, a Dąbrowa Górnicza jest miastem czterech **zbiorników wodnych „Pogoria”** oznaczonych kolejno numerami I, II, III i IV. Pogoria I, położona niedaleko od centrum miasta, przy trasie na Ząbkowice, to miejsce ukochane przez żeglarzy, z przystaniami, plażą i ośrodkami wypoczynkowymi. Raj dla wędkarzy stanowi Pogoria II, otoczona roślinnością, częściowo będąca pod ochroną. Nad ten zbiornik można się dostać jedynie rowerem lub pieszo, jest więc cicho i spokojnie. Ciszy nie będzie z pewnością na Pogorii III, gdyż tam z kolei szaleją wielbiciele kajaków, żagli, windsurfingu, można uprawiać nurkowanie, korzystać z rowerów wodnych, a także zagrać w siatkówkę plażową. Działa tutaj Jacht Klub Pogoria III, w okolicy można coś zjeść, a niedawno otwarto promenadę spacerową. Zbiornik Kuźnicy Warężyńskiej, czyli Pogoria IV, to najmłodszy ze wszystkich, dostępny tylko dla wędkarzy. Turyści zmotoryzowani mogą zostawić samochód na parkingu przy którymś z ośrodków.

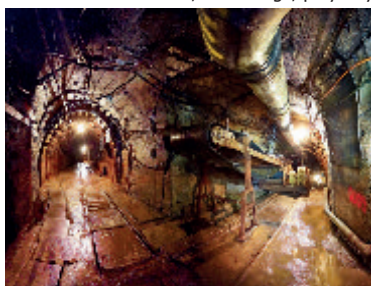
Pogoria IV

Pogoria I

Będąc w mieście, warto wstąpić do **Bazyliki Najświętszej Maryi Panny Anielskiej** (ul. Królowej Jadwigi 17). Sanktuarium to miejsce szczególnego kultu Matki Bożej Pani Dąbrowy Górniczej i Matki Zagłębia; w kościele znajduje się figura Maryi słynąca łaskami. Wewnątrz zobaczymy ołtarz główny z obrazem Trójcy Świętej, po bokach znajdują się wizerunki św. Rozalii i św. Antoniego Padewskiego, a także polichromia namalowana w okresie Młodej Polski i przedstawiająca anielski orszak i świętych.

Wyjątkowym miejscem jest **Muzeum Miejskie Sztalgarka** 🏠 (ul. Legionów Polskich 69, tel. 32 7264185, www.muzeum-dabrowa.pl, nd. wstęp wolny) wraz z Kopalnią Ćwiczebną (grupy max. 15 osób, bilety do nabycia w Muzeum, temperatura w kopalni wynosi ok. 10°C, zatem zalecane jest ciepłe okrycie), które cieszy się ogromnym zainteresowaniem turystów z całej Polski, a nawet z zagranicy. W sztolni znajdują się m.in. maszyny do urabiania i transportu węgla. Jednak Sztalgarka to nie tylko górnictwo, eksponaty prezentowane są również w działach historii, archeologii, przyrody i techniki i etnograficzno-podróżniczym.

Muzeum Miejskie Sztalgarka

Przy placu Wolności znajduje się **Pałac Kultury Zagłębia** (pl. Wolności 1, tel. 32 2622971, www.palac.art.pl), wybudowany w latach 1951-1958 i wpisany w 1975 r. do rejestru zabytków. Chętnie jest odwiedzane **Sanktuarium św. Antoniego** przy klasztorze oo. Franciszkanów w Gołonogu (ul. Kościelna 20). Parafia NMP i św. Andrzeja Apostoła powstała w 1675 r., dopiero w 1721 r. zbudowano w kościele ołtarz św. Antoniego, a podczas powtórnej konsekracji kościoła w 1892 r. zmieniono wezwanie na Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Antoniego, wtedy też namalowano piękną polichromię.

Pustynny poligon

Pustynia Błędowska – największy obszar wydmowy w Polsce i Europie Środkowej – często była wykorzystywana jako poligon, m.in. przez niemiecki Afrika Korps w czasie II wojny światowej.

W Gołonogu, na wzgórzu cmentarnym Mała Góra znajdują się **bunkry poniemieckie** i umocnienia – kilka betonowych bunkrów, ślady rowu przeciwpancernego i rowów strzelackich, stanowiące pozostałości linii obronnej, zbudowanej w 1944 r.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Muzeum Miejskie „Szttygarka”) ul. Legionów Polskich 69, tel. 796464629, dabrowa-gornicza@slaskie.travel

CZELADŹ

www.czeladz.pl

Elektrownia „Saturn”

Czeladź jest najstarszym miastem Zagłębia Dąbrowskiego, którego lokacja na prawie magdeburskim nastąpiła przed 1262 r. Przez wieki był to ważny ośrodek handlu i rzemiosła; miasto funkcjonowało w obrębie biskupiego księstwa siewierskiego, natomiast pod koniec XIX w. rozpoczęła się przemysłowa kariera Czeladzi jako miasta górniczego. Książę Hugo von Hohenlohe-Oehringen rozpoczął tu drażnienie kopalni, którą odsprzedał Towarzystwu Górniczo-Przemysłowemu Saturn. Towarzystwo było jednym z największych potentatów przemysłowych Zagłębia na przełomie XIX i XX w. Oprócz kopalni, uruchomiło także elektrownię w Czeladzi i cementownię w Wojkowicach.

Do zabytków miasta należą: neoromański **kościół św. Stanisława** z lat 1905-1911 projektu Hugo Kudery – największa świątynia w Zagłębiu Dąbrowskim, tzw. **zbór ariański** przy ul. Rynkowej 2, dom podcieniowy przy ul. Kościelnej 3, zrewitalizowany **rynek**, neoromański **kościół MB Bolesnej** (ul. Kościuszki) oraz zabytkowy cmentarz parafialny (ul. Nowopogońska) i spory cmentarz żydowski (ul. Będzińska) na granicy Czeladzi i Będzina.

Jedną z największych atrakcji miasta jest **zespół kopalni „Saturn”**, obecnie rewitalizowany, na który składają się zabudowania kopalni oraz elektrownia „Saturn” – **Galeria Sztuki Współczesnej „Elektrownia”** na Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego (ul. Dehnelów, tel. 32 2654293, www.galeria-elektrownia.pl). W pobliżu zespołu przemysłowego znajduje się dawne kasyno „Pod Filarami” – obecnie **Muzeum Saturn** (ul. Dehnelów 10, tel. 32 2654298, www.muzeum-saturn.czeladz.pl) oraz budynki dozoru i sąsiadujące z nimi osiedle robotnicze na Piaskach. W pobliżu znajdują się Termy Rzymskie, czyli kompleks SPA z szeregiem atrakcji (Pałac Saturna, ul. Dehnelów 2, tel. 32 2901390, www.palacsaturna.pl).

SOSNOWIEC

www.sosnowiec.pl

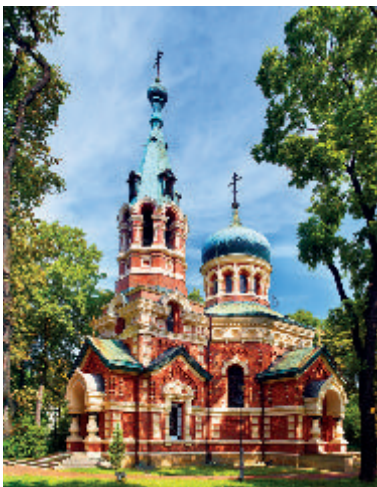
Plac Stulecia z pomnikiem Jana Kiepury

Zwiedzanie miasta proponujemy rozpocząć od **dworca kolejowego** (ul. 3 Maja 16). Zabytkowy neoklasycystyczny budynek pochodzący z 1859 r. stanowił stację Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej. Dworzec był wzorowany na budynku Dworca Wiedeńskiego w Warszawie, zaprojektowanego przez Henryka Marconiego. Neogotycki **kościół pw. Wniebowzięcia NMP** powstał w latach 1893–1906. Obecnie pełni funkcję bazyliki katedralnej. Na szczególną uwagę zasługują freski autorstwa Włodzimierza Tetmajera i Henryka Uziembły, przedstawiające 14 scen o tematyce związanej z historią Polski i Kościoła.

Nieopodal dworca znajduje się, wybudowana w 1889 r., **cerkiew prawosławna św. Wiery, Nadziei, Luby i matki ich Zofii** (ul. Kilińskiego 39). W centralnej części dębowego ikonostasu umieszczono ikony Chrystusa, św. Włodzimierza oraz św. Zofii z córkami. W cerkwi znajduje się również ikona Matki Boskiej Częstochowskiej. Obiekt jest dostępny dla zwiedzających w niedzielę i święta przed nabożeństwem od godz. 9.30-10.30.

Najstarszym zabytkiem w Sosnowcu jest **Zamek Sielecki** z XV w. Stan dzisiejszy zamek zawdzięcza przebudowie zleconej przez jednego z właścicieli, hr. Renarda. Przyległy do zamku ogród zamieniono w park. Dziś Zamek Sielecki jest siedzibą Sosnowieckiego Centrum Sztuki, w którym odbywają się wystawy, koncerty, wykłady i widowiska.

Miasto może się również pochwalić posiadaniem jednego z najpiękniejszych XIX-wiecznych pałaców przemysłowców. **Pałac Henryka Dietla** (ul. Żeromskiego 2A, dziś własność prywatna) należał do założyciela pierwszej przędzalni czesankowej w Królestwie Polskim i Cesarstwie Rosyjskim. Wewnątrz pałacu można zobaczyć jadalnię i gabinet w stylu neobarokowym, rokokową salę balową i buduar, a także eklektyczny pokój fajkowy i gabinet secesyjny oraz salon klasycystyczny. Na szczególną uwagę zasługuje tzw. pokój kąpielowy, czyli bogato zdobiona łazienka, która niejednokrotnie służyła reżyserom filmowym jako scenografia. Nie mniej interesującymi budowlami są **pałace rodziny Schoenów**: neobarokowy pałac na Środulcu (ul. Chemiczna) z ok. 1885 r., mieszczący sosnowieckie muzeum (www.muzeum.org.pl) i Urząd Stanu Cywilnego oraz eklektyczny **pałac** z 1903 r. (ul. 1 Maja 19), będący od 1923 r. siedzibą Sądu Rejonowego.

Cerkiew prawosławna

Trójkąt Trzech Cesarzy

Trójkąt Trzech Cesarzy

W granicach Sosnowca znajduje się miejsce bardzo ciekawe z historycznego punktu widzenia. Jest nim Trójkąt Trzech Cesarzy. W latach 1815-1846 tutaj właśnie zbiegały się granice Królestwa Prus, Cesarstwa Austriackiego i Imperium Rosyjskiego. Po zjednoczeniu Niemiec był to punkt graniczny z Cesarstwem Niemieckim. Nazwa powstała w 1871 r. Dziś miejsce to znajduje się na terenie Mysłowic i Sosnowca.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Centrum Informacji Miejskiej, ul. Warszawska 3/20 (w pasażu przy placu Stulecia), tel. 32 2656004, cim@um.sosnowiec.pl

JAWORZNO

www.jaworzno.pl

Spacer po mieście rozpoczynamy od **ryнку**, który powstał w czasach Rzeczypospolitej Krakowskiej za sprawą Feliksa Radwańskiego. W rynku, u wylotu ul. Pocztowej znajduje się nowy budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej, a tuż obok siedziba **Muzeum Miasta Jaworzna**. Wcześniej był to jeden z wielu domów urzędniczych, usytuowanych w sąsiedztwie parku. Na rogu ulic Zacisze i Grunwaldzkiej stoi dom z 1870 r., niegdyś mieszkalny. W latach siedemdziesiątych XX w. mieściło się tu muzeum miejskie, dziś urzędują organizacje pozarządowe. Obok stoi budynek Dyrekcji Południowego Koncernu Węglowego, a w głębi ogrodu w 1911 r. wybudowano modernistyczną willę z przeznaczeniem na mieszkanie dla kolejnych dyrektorów gwarectwa. Naprzeciw budynku dyrekcji, w końcu XIX w. wzniesiono siedzibę kasyna pracowników gwarectwa, w którym dziś znajduje się Urząd Miejski. Z kolei na skrzyżowaniu ulic Górniczej i Olszewskiego można zobaczyć pozostałości kolonii robotniczych: Nowa Wieliczka i Robak z 1900 r.

Atrakcją dla amatorów mocnych wrażeń i wspaniałych widoków pod wodą jest z pewnością **baza nurkowa „KOPARKI”** (ul. Płetwonurków 1, tel. 660433831, www.orkasa.pl). Bazę przystosowano do obsługi ok. 700 nurków tygodniowo, spełnia wszystkie kryteria bezpieczeństwa, a atrakcją główną stanowią koparki zatopione na głębokości około 18 m.

Pomnik Legionistów na rynku

Baza nurkowa „Koparki”

MYSŁOWICE

www.myslowice.pl

W mieście zachował się średniowieczny układ urbanistyczny ulic Starego Miasta z czterema ulicami wychodzącymi z każdego narożnika (układ wpisany na listę zabytków województwa katowickiego). Ciekawym miejscem w Mysłowicach jest z pewnością unikatowe **Centralne Muzeum Pożarnictwa** 🌀 (ul. Stadionowa 7a, www.cmp-muzeum.pl, tel. 32 2223733, dzieci do lat 7 wstęp wolny, w niedziele – wstęp wolny), znajdujące się na Szlaku Zabytków Techniki. W muzeum można zobaczyć dokumentację historii polskiej straży pożarnej od drugiej połowy XIX w. do dziś, a także kolekcję współczesną, dotyczącą pożarnictwa w innych krajach. Przy Muzeum Pożarnictwa w 2006 r. powstało **Muzeum Miasta Mysłowice** (zwiedzanie tylko z przewodnikiem, www.muzeummyslowic.pl). Stała ekspozycja dotyczy historii miasta, tradycji i zwyczajów jego mieszkańców – można tu zobaczyć liczne zdjęcia, wystawę etnograficzną, a także sztandary, dyplomy i puchary lokalnych klubów sportowych. Najstarszym murywanym budynkiem w mieście jest **kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny** (ul. Starokościelna 5), stanowiący filię parafii Świętego Krzyża. W XVIII w. świątynia zyskała przepiękne wyposażenie barokowe. Od XVII w. znajduje się tutaj obraz Matki Boskiej Mysłowickiej. Przy **kościółce Matki Boskiej Bolesnej** (ul. Gen. Ziętka 25) w Mysłowicach-Brzęczkowicach, w Oratorium św. Wojciecha powstało **Muzeum Misyjne im. Kardynała Augusta Hlonda** (zwiedzanie z przewodnikiem; należy uzgodnić termin). Są w nim przedmioty kultu, instrumenty, ceramika, odzież, ozdoby i przedmioty codziennego użytku z Afryki, Ameryki Południowej i Oceanii.

Fontanna i kaplica Jarlików

Centralne Muzeum Pożarnictwa

TYCHY

www.tychy.pl

Miejscem, które od razu kojarzy się z Tychami, jest oczywiście **Browar Książęcy** 🌀 wybudowany w XVII w. na polecenie Promnitzów. Później w 1897 r. przy dworcu kolejowym powstał nieistniejący już **Browar Obywatelski** 🌀, będący konkurencją dla Książęcego. Jednak w 1918 r. 90% akcji Browaru Obywatelskiego zostało wykupionych przez Browar Książęcy i tym samym Browar Obywatelski przestał działać. Dziś na tym terenie znajduje się m.in. restauracja (oferuje zwiedzanie Tyskiego Browarium obejmuje m.in. degustację jednego piwa 0,5 l w cenie biletu; zwiedza-

Tyskie Browary Książęce

nie po uprzedniej rezerwacji pod numerem tel. 32 3278430 lub pod adresem mailowym wycieczki@tyskie.kp.pl, tylko z przewodnikiem, tylko dla osób pełnoletnich, część Tyskiego Browarium jest dostosowana dla potrzeb osób niepełnosprawnych). W dawnym budynku młotowni, należącym do Tyskich Browarów Książęcych, kilka lat temu zorganizowano **Muzeum Miejskie** (ul. Katowicka 9, www.muzeummiejskie.tychy.pl, tel. 32 3271821).

1 maja 1952 r. w Święto Pracy do **osiedla A**, sztandarowego przedsięwzięcia socrealistycznego okresu PRL wprowadzili się pierwsi mieszkańcy. Spacerując po osiedlu, zauważymy architekturę socrealistyczną, charakterystyczne rzeźbiarskie dekoracje, płaskorzeźby, a także pomniki: m.in. pomnik przodownicy pracy z kielnią murarską (ul. Andersa) oraz pomniki górnika i hutnika, wspierający ściany dawnego Domu Kultury Górnik, w którym było kino. Z kolei **plac Baczyńskiego**, dawniej plac Bieruta, w wyniku modernizacji stał się centrum imprez kulturalnych pod gołym niebem. Na szczególną uwagę zasługuje podświetlana fontanna w kształcie dmuchawca oraz granitowo-szklane instalacje przestrzenne, na których wygrawerowano wiersze Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

W centrum miasta, nieopodal rynku, znajduje się **kościół św. Marii Magdaleny** (ul. ks. K. Damrota 62). Świątynia ta była świadkiem ważnych wydarzeń historycznych, m.in. witano tu generałów Szeptyckiego i Horoszkiewiczza, przejmujących symbolicznie Śląsk do Polski, a tego samego roku w sierpniu witano Naczelnika Państwa, Józefa Piłsudskiego. **Rynek** tyski zdobi trzyczęściowa fontanna z foczkami oraz pomnik Powstańca Śląskiego „Postać ze sztandarem” (ul. Damrota, przy Szkole Podstawowej nr 1), mieści się tu również **budynek Starej Poczty**, powstały w 1899 r. – jeden z najstarszych budynków w mieście – obecnie hotel.

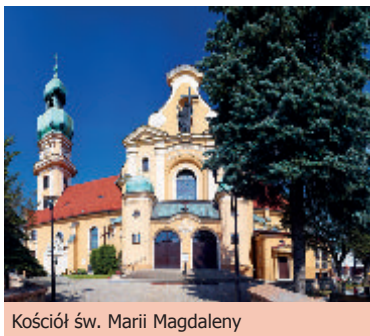
W Tychach znajdziemy również tereny zielone, gdzie można pospacerować, odpocząć i zrelaksować się. Jednym z takich miejsc jest park miejski, w którym stoi pomnik Walkii Pracy. Specyficzny kształt pomnika sprawił, że miejsce to nazywane jest placem pod Żyrafą.

Jezioro Paprocańskie to największy tyski zbiornik wodny, umiejscowiony w dzielnicy Paprocany, a otaczają je lasy stanowiące pozostałość Puszczy Pszczyńskiej. Można tu pływać na rowerach wodnych i kajakach, opalać się na plaży lub pograć w piłkę na boiskach sportowych. Nad brzegiem jeziora znajduje się pięciogwiazdkowy hotel „Piramida”, zainspirowany piramidą Cheopsa w Gizie – wybudowano go z zachowaniem wszystkich proporcji prawdziwej piramidy oraz usytuowania według słońca i stron świata. W jego sąsiedztwie stoją **pozostałości XVIII-wiecznej Huty Paprockiej Promnitzów**.

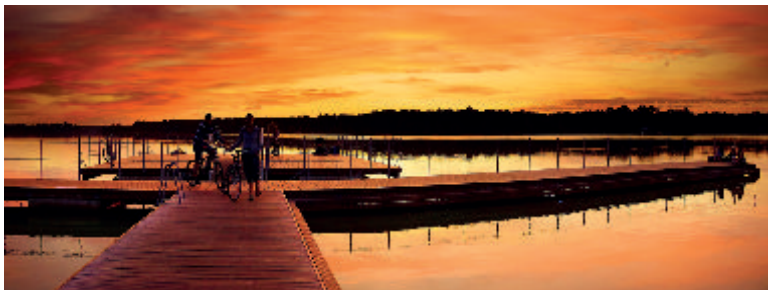
Ok. 5 km od Tychów, w urokliwym, spokojnym miejscu znajduje się Zameczek Myśliwski w Promnicach (Hotel „Noma Residence” Zameczek Myśliwski Promnice Kobiór k. Tychów, tel. 32 2194678, www.promnice.pl). Zameczek powstał w 1861 r., po pożarze został odbudowany w 1868 r. i stanowił ulubione miejsce wypoczynku księżnej Daisy (Marii Teresy Cornwallis West). Pomieszczenia na I i II piętrze, które zajmowała niegdyś rodzina książęca, przekształcono w eleganckie pokoje hotelowe.

Dla smakoszy piwa

Oferta zwiedzania Tyskiego Browarium (ul. Mikołowska 5, tel. 32 3278430, www.tyskiebrowarium.com.pl) jest bardzo bogata, gdyż obejmuje obejrzenie kolekcji eksponatów piwnych, seans w kinie 3D, korzystanie z multimedialnych atrakcji, a także zwiedzanie Tyskich Browarów Książęcych, czyli obiektu zabytkowego, a jednocześnie nowoczesnego zakładu, wreszcie degustację piwa w pubie.

Kościół św. Marii Magdaleny

Jezioro Paprocańskie

MIKOŁÓW

www.mikolow.eu

Mikołów wśród rozległych terenów zielonych posiada **Śląski Ogród Botaniczny** o powierzchni ok. 100 ha, charakteryzujący się dużą różnorodnością roślinną oraz bogactwem fauny. Siedzibą ogrodu jest Centrum Edukacji Przyrodniczej i Ekologicznej na Sośniej Górze, z największą atrakcją – dwunastometrową **wieżą widokową**, z której można podziwiać panoramę Śląska (www.sibg.org.pl).

Rynek w Mikołowie

W mieście warto zobaczyć **rynek**, odrestaurowaną Starówkę oraz fontannę. Na uwagę zasługuje urozmaicona architektura, między innymi secesyjna kamienica przy Rynku 4, bogata elewacja budynku przy ul. Jana Pawła II 10, willa przy ul. Katowickiej 22, czy Biały Domek – obecnie siedziba m.in. Urzędu Stanu Cywilnego i Miejskiej Placówki Muzealnej. **Obiekty sakralne** w Mikołowie to dziesięć kościołów rzymsko-katolickich (w tym najstarszy z XIII w. pw. Matki Boskiej Śnieżnej, dwa **kościół drewniane w Paniowach i Borowej Wsi** ☰ oraz neoromańska **bazylika św. Wojciecha** i **kościół ewangelicko-augsburski** z 1861 r. Istotnym elementem kultury i przeszłości miasta jest również stary cmentarz żydowski (kirkut) z 1810 r. Ciekawym miejscem jest także „**Leśne Pogotowie**” (www.swiatzwierzetom.pl) w Mikołowie-Kamionce – schronisko dla dzikich zwierząt. Celem pracowników schroniska jest rehabilitacja i wychowanie osieroconych dzikich zwierząt oraz edukacja przyrodnicza dzieci i młodzieży.

ŁAZISKA GÓRNE

www.laziska.pl

Muzeum Energetyki

Łaziska Górne są niewielkim miastem w powiecie mikołowskim, liczącym 21,9 tys. mieszkańców. Choć osada wymieniana była już w średniowieczu, prawa miejskie Łaziska Górne otrzymały dopiero w 1951 r. W mieście, nie wyróżniającym się znacznymi zabytkami, znajduje się unikalne w skali kraju **Muzeum Energetyki** ⚡, ulokowane na terenie Elektrowni Łaziska. Jest to jedyne w tej branży muzeum umieszczone w budynku dawnej rozdzielni 60 kV. Prezentuje bogaty zbiór eksponatów z branży energetycznej: od maszyn i agregatów, przez uliczny transformator, urządzenia pomiarowe i oświetleniowe, po dokumenty, fotografie i pamiątki. Przewodnicy demonstrują też zwiedzającym działanie niektórych urządzeń energetycznych. Istnieje także możliwość zwiedzenia jednej z najnowocześniejszych w kraju elektrowni (ul. Wyzwolenia 30, tel. 32 324 35 55; muzeum@elaz.pl, www.muzeumenergetyki.pl).

RUDA ŚLĄSKA

www.rudaslaska.pl

W południowej części Rudy, najstarszej z dzielnic miasta, znajduje się zabytkowy zespół budowli z początku XX w., w którego skład wchodzi dawne budynki szkolne, obecnie liceum ogólnokształcące, **Muzeum Miejskie im. Maksymiliana Chroboka** oraz robotnicze budynki mieszkalne przy ulicach Wieniawskiego, Staszica i Kościelnej. Do zabytkowych budowli sakralnych należy zaliczyć neogotycki **kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej**, z tego okresu pochodzi również kaplica (ul. Matejki), obecnie pw. św. Piusa X. Największa świątynia Rudy została zbudowana na polecenie hrabiego Franciszka Ballestrema w latach 1902-1904. W podziemiach pochowany jest fundator ze swoją rodziną.

W Nowym Bytomiu na uwagę zasługuje budynek Urzędu Miasta w Rudzie Śląskiej, wybudowany w latach 1928-1929 oraz wiele kamienic mieszczańskich z początku XX w. W pobliżu możemy zobaczyć niezwykle oryginalny neoromańsko-bizantyjski **kościół**

św. Pawła, wybudowany w latach 1911-1912, oraz eklektyczny budynek dawnego Kasyna Hutniczego, w którym dziś działa Miejskie Centrum Kultury. W pobliżu znajdują się zabudowania **huty „Pokój”** z wielkim piecem hutniczym. Przy ulicy Niedurnego jest osiedle Kaufhaus, wybudowane w drugiej połowie XIX w. dla pracowników huty „Pokój”.

Głównym elementem, zwracającym uwagę turystów w Rudzie Śląskiej są **kościóły**: neoromański pw. Michała Archanioła w Orzegowie, neogotycki pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Goduli, neoromański pw. Marii Magdaleny w Bielszowicach, neogotycki pw. Trójcy Przenajświętszej w Kochłowicach. W tej ostatniej dzielnicy znajduje się także sanktuarium Matki Boskiej Lourdzkiej w barokowym kościele Matki Boskiej z Lourdes z 1806 r.

W dzielnicy Wirek zachował się zespół **kolonii robotniczej Ficusus** 🏡, wybudowanej ok. 1867 r. dla górników kopalni „Błogosławieństwo Boże”. Nieopodal znajduje się neogotycki **kościół ewangelicki** wybudowany w 1902 r. Pozostałością kopalni „Błogosławieństwo Boże” jest również **wieża wyciągowa szybu „Andrzej”**, zbudowana w drugiej połowie XIX w. Warto zobaczyć też kościół pw. św. Wawrzyńca i Antoniego, wybudowany w latach 1907-1909 w stylu neogotyckim z elementami neoromanizmu.

Schrony

Ważną atrakcją miasta jest zachowany ciąg betonowych schronów bojowych Obszaru Warownego „Śląsk” pochodzących z lat 1934-1939, ciągnących się od Goduli, przez Rudę, Bielszowice i Wirek do Kochłowic.

Kościół św. Józefa

Kolonia robotnicza Ficusus

ZABRZE

www.um.zabrze.pl

Zabrze ochrzczono mianem „miasta turystyki przemysłowej”. W 2007 r. udostępniono dla turystów **Zabytkową Kopalnię Węgla Kamiennego „Guido”** 🏠. Powstała ona w 1855 r. na polecenie księcia Guido Henckela von Donnersmarcka, wielkiego magnata XIX-wiecznego. Dziś na poziomie 170 m pod ziemią zobaczyć można m.in. ekspozycje górniczych narzędzi, lamp, sprzętu ratunkowego i ekspozycję geologiczną, a także XIX-wieczne stajnie końskie, zachowane w doskonałym stanie. Z kolei aby zwiedzić poziom 320, będący najgłębiej położoną trasą turystyczną w województwie śląskim, trzeba się zaopatrzyć w hełm górniczy. Do atrakcji zwiedzania tego poziomu należy także prezentacja pracy kombinaju ścianowego i chodnikowego Alpina. Kopalnia „Guido” stanowi również miejsce, gdzie kwitnie życie kulturalne, odbywają się tu koncerty z cyklu „Muzyka na poziomie” i przedstawienia w ramach projektu „Teatr na poziomie”. Scena teatru to najgłębiej położona scena impresaryjna w Europie. W podziemiach kopalni znajduje się również sala bankietowa oraz kaplica patronki górników, św. Barbary. Od lipca 2013 Guido zaprasza również do Strefy K8, w której znajdują się między innymi pub, sala koncertowa oraz multimedialne sale konferencyjne.

Kolejny zabytek przemysłowy, będący oddziałem Muzeum Górnicztwa Węglowego, to **Skansen Górniczy Królowa Luiza** 🏠, w którym można oglądać zachowany układ przestrzenny kopalni z przełomu wieków XIX i XX. Największą atrakcją skansenu jest wciąż czynna maszyna parowa z 1915 r. oraz możliwość wejścia na wieżę szybową, aby podziwiać panoramę miasta. Skansen składa się z części naziemnej wokół dawnego szybu „Carnall” (ul. Wolności 410) i części podziemnej wokół nieistniejącego szybu „Wilhelmina” (ul. Sienkiewicza 43). Część podziemna skansenu jest teraz niedostępna z powodu prowadzenia prac górniczych. W niedalekiej przyszłości zostanie uruchomiona Główna Kluczowa Sztolnia Dziedziczna - kolejna postindustrialna atrakcja turystyczna Zabrze.

W muzeum starostwie powiatowym, zwanym „Pałacem pod Orłem”, mieści się obecnie unikalne **Muzeum Górnicztwa Węglowego** 🏠. Liczne wystawy czasowe oraz stałe przybliżają tradycje górnicze nie tylko związane z pracą zawodową, lecz także ze sposobem spędzania wolnego czasu górników. Ważnym miejscem Zabrze jest teren dawnego osiedla patronackiego Donnersmarcków na tzw. Małym Zabrze (Zandka) i sąsiadujących z nim obiektów użyteczności publicznej z lat 1901-1911: kasyna (obecnie Teatr Nowy), dyrekcji huty z 1906 r. (obecnie Urząd Miejski), krytej pływalni (obecnie restauracja), biblioteki (obecnie siedziba Filharmonii Zabrzeńskiej). Przy ul. Cmentarnej 15 znajduje się założony w 1871 r. **cmentarz żydowski**, nazwany przez Żydów „domem wieczności”. Warto wiedzieć, że to Guido Heckel von Donnersmarck podarował lokalnej gminie żydowskiej grunt pod przyszły cmentarz. Na powierzchni 1,5 ha zachowało się ok. 800 nagrobków, najstarsze są wykonane z szarego piaskowca. Na ulicy Cmentarnej warto zobaczyć jeden z pięciu zachowanych **Stalowych Domów** w Zabrze (ul. Cmentarna 7), wykonane przez pobliską hutę Donnersmarcka.

Zabytkowa Kopalnia Węgla Kamiennego „Guido”

Skansen Górniczy Królowa Luiza

Kościół św. Józefa

Ogród botaniczny

Dla rodzin górników

Osiedle robotnicze Borsig powstało dla rodzin pracowników kombinatu górniczo-hutniczego w latach 1863-1871. Obok familoków z czerwonej cegły wybudowano również przedszkole, szkołę, domy dla nauczycieli, cmentarz, park i salę gimnastyczną.

Ciekawym miejscem w dzielnicy Biskupice jest **osiedle robotnicze Borsig** (niem. Siedlung Borsigwerk). Będąc w Zabrze warto także zwiedzić, znajdujący się na Szlaku Zabytków Techniki, **szyb kopalniany Maciej** 🌀 (ul. Srebrna) z pierwszej połowy XX w. Pełnił funkcję szybu wentylacyjnego i wydobywczego; obecnie pełni funkcję studni głębinowej, z której każdy może skorzystać, smakując „kopalnianej” dobrej wody.

Wśród zabrzańskich zabytków sakralnych na specjalną uwagę zasługuje **kościół św. Józefa** (ul. Roosevelta 104) w stylu modernistycznym, według projektu Dominika Böhma. W podziemiach umieszczono kryptę z ołtarzem św. Barbary, patronki górników. Do kościoła warto przyjechać w okresie bożonarodzeniowym, aby zobaczyć **szopkę** składającą się z 27 figur naturalnej wielkości, z panoramą w tle, mającą wymiary 10x15 m.

Przyrodniczą atrakcją miasta jest **Miejski Ogród Botaniczny** założony na 6,5 ha w 1928 r. Posiada on najbogatszą kolekcję dendrologiczną na terenie Górnego Śląska: 4,5 tys. okazów drzew i krzewów prawie 260 gatunków i odmian, zaś w szklarniach rośnie 250 gatunków i odmian roślin z niemal całego świata (ul. Piłsudskiego 60, tel. 32 2713033, www.mob-zabrze.pl).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ pl. Dworcowy 5, tel. 32 3702981, zabrze@slaskie.travel

ŚWIĘTOCHŁOWICE

www.swietochlowice.pl

Kościół ewangelicki św. Jana Chrzciciela

Świętochłowiec nie posiadają rynku, a funkcję głównej przestrzeni publicznej pełni deptak przy ul. Katowickiej, przy której też znajdują się interesujące obiekty architektoniczne. **Kościół pw. św. Piotra i Pawła** (ul. bpa T. Kubiny 10) jest świątynią wotywną, powstał jako podziękowanie Opatrzności Bożej za ocalenie 43 górników z katastrofy w szybie „Zimno!” kopalni „Deutschland”. Przy ul. Katowickiej znajduje się **kościół ewangelicki Jana Chrzciciela** w stylu neogotyckim, Urząd Miejski, a także wieża ciśnieniowa z 1909 r. W dzielnicy Zgoda przy ul. Wojska Polskiego znajdują się dwie **wieże wyciągowe**, wpisane do rejestru zabytków. W Lipinach jest najstarszy w mieście **kościół pw. św. Augustyna** (ul. Bukowskiego), zbudowany w stylu neogotyckim, z witrażami Adama Bunscha. W dzielnicy Chropaczów na uwagę zasługuje neoromański **kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej** oraz Krzyż Męki Pańskiej przy ul. Kościelnej.

BYTOM

www.bytom.pl

Rynek w Bytomiu

W Bytomiu zachował się średniowieczny układ urbanistyczny, czyli owalny plan zabudowy, prostokątny **rynek** oraz po dwie ulice wychodzące z każdego rogu rynku pod kątem prostym, ułożone w układzie szachownicowym. Warto zwrócić uwagę na znajdujące się wokół rynku urokliwe kamienice w stylu historyzmu i secesji, a także na **pomnik śpiącego lwa** z 1873 r., który upamiętnia mieszkańców powiatu poległych w wojnie francusko-pruskiej w latach 1870-1871. Przy rynku stoi **kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** (ul. ks. Karola Koziółka 3) wybudowany w 1231 r. w stylu gotyckim, do dziś zachowała się część nawy głównej i prezbiterium. Wewnątrz uwagę zwraca ołtarz z barokowym obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny z XVII w., a także ikona Matki Boskiej Bytomskiej z XV w., z domalowanymi w XVI w. postaciami św. Katarzyny i św. Agnieszki. Warto wiedzieć, że w krypcie kościoła znajduje się grób rodziny Henckel von Donnersmarck.

W Elektrocieplowni Szombierki 🌸

(ul. Kosynierów 30, www.ecszombierki.pl), położonej na Szlaku Zabytków Techniki były organizowane liczne wydarzenia kulturalne i sportowe (obecnie wewnątrz niedostępne dla zwiedzających). Obok obiektu przebiega linia **Górnośląskich Kolei Wąskotorowych** 🌸. Najpopularniejsza trasa, którą dziś pokonuje kolejka, wożąc turystów i mieszkańców Bytomia, to droga nad zalew Nakło-Chechło w Miasteczku Śląskim. Początkowa stacja kolejki znajduje się przy dworcu PKP w Bytomiu, na peronie V. Dokładne informacje na temat kursowania kolejki, cen biletów czy możliwości zwiedzania zabytkowego taboru w parowozowni przy ulicy Reja można uzyskać pod numerami tel. 513872200 lub 666904142 lub też na stronie www.sgkw.eu.

W modernistycznym gmachu z lat trzydziestych XX w. przy pl. Jana III Sobieskiego 2 ma swoją siedzibę **Muzeum Górnośląskie** (tel. 32 2818294, www.muzeum.bytom.pl, nd. wstęp wolny). Oprócz ciekawych wystaw stałych, dotyczących przyrody Górnośląskiej, a także Galerii Malarstwa Polskiego (m.in. wyeksponowano obrazy Grottgera, Michałowskiego) i ekspozycji etnograficznej, można oglądać wystawy czasowe. Filia Muzeum Górnośląskiego znajduje się tuż obok, w zabytkowej willi z ogrodem, która niegdyś pełniła funkcję Starostwa Powiatowego (ul. Korfantego 34, tel. 32 2819733).

Tramwaj nr 38

Trzy razy na godzinę w Bytomiu kursuje (przystanki Bytom Kościół św. Trójcy – Smolenia – Bytom Prusa) zabytkowy tramwaj typu Konstal N o numerze 38, pochodzący z przełomu lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w. Jazda trwa tylko 6 minut, ale wielu miłośników tramwajów przyjeżdża do Bytomia głównie po to, aby przejechać się tym właśnie modelem.

Zabytkowy tramwaj nr 38

Z pewnością najciekawszą aranżacją architektoniczną w kategorii budynków mieszkalnych jest **Bolko Loft**, czyli budynek lampiarni dawnych Zakładów Górniczo-Hutniczych Orzeł Biały (ul. Kruszcowa), który został zmodernizowany i zaadaptowany na dom mieszkalny przez Przemysła Łukasika.

Dolomity na Śląsku

Niezwykłym miejscem jest ośrodek Dolomity Sportowa Dolina (Bytom-Sucha Góra, ul. Błachówka 94, tel. 32 3886600, www.dsd.pl), czyli miejsce, gdzie na nartach można jeździć przez cały rok. Trzy wyciągi narciarskie, 700 m tras zjazdowych, park zabaw zimowych dla dzieci, zimowy tor dla quadów, snowpark, a także trasy rowerowe i widokowe sprawiają, że z pewnością każdy amator ruchu znajdzie coś dla siebie.

PIEKARY ŚLĄSKIE

www.piekary.pl, www.info.piekary.pl

Sercem Piekar Śląskich jest **Bazylika pw. Najświętszej Maryi Panny i św. Bartłomieja** (ul. ks. Ficka 7). Kościół otaczają krużganki oraz mur z rzeźbami Apostołów. Ikona Matki Bożej Piekarskiej w typie Hodigitrii (Przewodniczki) pochodzi z XVI w. Warto jednak pamiętać, że oryginał znajduje się od początku XVIII w. w Opolu, a w piekarskiej bazylice znajdziemy kopię. Na pobliskim wzgórzu Cerekwica pod koniec XIX w. powstał zespół kalwaryjski (ul. Popieluszki 4), zbudowany według projektu o. Wacława Schneidera, który inspirował się stacjami jerozolimskiej Drogi Krzyżowej. Najważniejszym obiektem całego kompleksu Kalwarii Piekarskiej jest neogotycki **kościół pw. Przemienienia Pańskiego**, zbudowany w latach 1893-1896.

Oprócz wysokich wież piekarskiej bazyliki w mieście wyróżnia się **Kopiec Wyzwolenia**. Pomysł usypania kopca powstał w XIX w., z inicjatywy niewidomego Wawrzyńca Hajdy, górnika z Piekar, zwanego Śląskim Wernyhorą. Panorama rozciągająca się z kopca należy do najładniejszych na Górnym Śląsku, w pogodne dni można tu zobaczyć nawet odległe pasma Beskidów.

Okolice Piekar oraz płynąca nieopodal rzeka Brynica stały się terenem **Obszaru Warownego Śląsk**, czyli linii umocnień mających długość 61 km. Na pograniczu Piekar i Dobieszowic zachował się żelbetowy ciężki schron bojowy dla ciężkiej broni maszynowej, który dziś pełni funkcję muzeum i jest udostępniony dla zwiedzających. Na terenie Piekar istnieje kilka podobnych punktów oporu, m.in. Punkt Oporu Bobrowniki, Brzeziny i Dąbrówka. Forty Obszaru Warownego „Śląsk” są niezwykle atrakcyjnym miejscem podczas inscenizacji walk z kampanii wrześniowej, które organizowane są przez Stowarzyszenie na Rzecz Zabytków Fortyfikacji Pro Fortalicium.

W pobliżu Bazyliki, przy ul. Bytomskiej oraz w dzielnicy Szarłej zachowały się liczne kamienie mieszczkańskie z XIX w. Miłośnicy wycieczek rowerowych z pewnością będą zachwyceni największymi kompleksami leśnymi w mieście, tj. lasami Dioblina i Lipka w dzielnicy Kozłowa Góra. W zachodniej części lasu Dioblina znajduje się ciekawy pod względem przyrodniczym zbiornik wodny powyroboiskowy zwany Cegielnią.

Bazylika NMP

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Bytomska 157, tel. 32 7681427, piekary@slaskie.travel

TARNOWSKIE GÓRY

www.tarnowskiegory.pl

Rynek w Tarnowskich Górach

Unikatowym zabytkiem, położonym na terenie Tarnowskich Gór jest **Sztolnia Czarnego Pstrąga** 🌿 (ul. J. Śniadeckiego 1, www.kopalniasrebra.pl, Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Tarnogórskiej tel. 32 2854996, zwiedzanie sztolni odbywa się ruchem wahadłowym, temp. w sztolni ok. +10°C, z parkingu należy dojść ok. 700 m). Zwiedzanie rozpoczynamy od szybu sztolniowego „Ewa”, w którym znajduje się przystań dla łodzi. Przewodnik pcha łodzie, opowiadając o pracy górników, a płynąc możemy w świetle lampki karbidki oglądać ociosy skał ze śladami otworów strzałowych. Często nad głowami turystów przelatują nietoperze. Stowarzyszenie, które przystosowało dla zwiedzających Sztolnię Czarnego Pstrąga, podjęło się również zadania rekonstrukcji wyrobisk **Zabytkowej Kopalni Srebra** 🌿 (ul. Szczęść Boże 81, trasa dostępna dla osób niepełnosprawnych) z XVII i XIX w. Do Kopalni Srebra można dostać się również za pomocą Górnośląskiej Kolejki Wąskotorowej, której dokładny rozkład jazdy znajduje się na stronie internetowej: www.gkw.pl/pl-rozklad.

Konieczne trzeba zobaczyć miejski **rynek** z zabytkowymi kamienicami. Wśród nich poczesne miejsce zajmuje **Dom Sedlaczka**, który stanowił siedzibę starostwa ziemi bytomskiej aż do XIX w., kiedy kupił go Jan Sedlaczek i otworzył istniejącą do dziś winiarnię. Na piętrze Domu Sedlaczka urządzone **Muzeum Ziemi Tarnogórskiej** (Rynek 1, tel. 32 2852607, www.muzeumtg.pl), w którym oprócz pięknego wystroju, stropu z polichromią z XVII w. można zobaczyć wystawy związane z historią, sztuką i etnografią regionu oraz z górnictwem kruszcowym. Obok znajduje się ratusz w stylu neorenesansowym, pochodzący z lat 1896–1898, z wykutymi w piaskowcu herbami rodziny Henckel von Donner-smarck i innymi. Na fasadzie stoi figurka gwaraka tarnogórskiego z 1959 r. Następny dom to **Dom Cochlera**, wybudowany w XVII w., dwa wieki później przebudowany. W 1790 r. burmistrz Cochler założył w tym miejscu aptekę „Pod Aniołem”, która istnieje do dziś. Z kolei pod numerem 12 przy rynku wznosi się neoromański kościół ewangelic-

W kopalni srebra

Pod ziemią można zobaczyć odtworzone stanowisko pracy gwarzków, drewniane wózki z końca XVIII w. z załadowanym urobkiem. Część trasy wymaga transportu łodziami do podszybia szybu „Anioł”, skąd wyjeżdżamy na powierzchnię, gdzie można zwiedzić również Muzeum Górnictwa, Skansen Maszyn Parowych, a potem zjeść obiad w restauracji „Nad Aniołem”.

Sztolnia Czarnego Pstrąga

ko-augsburski z wieżą zegarową, wybudowany w latach 1898-1900 (kościół udostępniony dla zwiedzających w godzinach urzędowania kancelarii lub po uprzednim uzgodnieniu telefonicznym). W zachodniej części rynku zachowano drewniany ręczny kołowrót z daszkiem pokrytym gontem, a wokół niego XIX w. kocie łby. Świątynią katolicką, do której warto zajrzeć, jest **kościół św. Apostołów Piotra i Pawła** (ul. Gliwicka 14). W latach 1723-1724 dobudowano późnobarokową kaplicę św. Barbary, a po przebudowie w XIX w. kościół nabrał cech stylu neoromańskiego. Oryginalna XVI-wieczna jest tylko wieża (hełm jest nowszy, wymieniony w XVIII w.).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Rynek 4, tel. 32 3933848, tarnowskiegory@slaskie.travel

RADZIONKÓW

www.radzionkow.pl

Radzionków jest niewielkim (17,2 tys. mieszkańców) miastem w powiecie tarnogórskim. W średniowieczu istniała tu osada górnictwa kruszcowego, a od XIX w. – ośrodek wydobywania węgla kamiennego, za sprawą zlikwidowanej już kopalni węgla kamiennego „Powstańców Śląskich” („Radzionków”). Prawa miejskie otrzymał Radzionków dopiero w 1951 r. W mieście zachował się neogotycki kościół św. Wojciecha z 1874 r., ratusz z 1902 r. i dawna remiza strażacka z 1903 r. Od 2000 r. działa w mieście pierwsze w Polsce **Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek** 🍞. Za sprawą jego założyciela, pasjonata Piotra Mankiewicza stworzono w nim ekspozycję pokazującą historię chleba oraz narzędzia i maszyny do jego wytwarzania. Zwiedzający mają niepowtarzalną okazję własnoręcznego wypieku bułek. Znajduje się tu także rekonstrukcja dawnej izby szkolnej oraz wystawa sprzętów, przyrządów i pomocy szkolnych (ul. Z. Nałkowskiej 5, tel. 32 3871760, biuro@muzeum-chleba.pl, www.muzeum-chleba.pl).

Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek

NAKŁO ŚLĄSKIE

W miejscowości Nakło Śląskie znajduje się przepiękny **pałac rodu Donnersmarcków**. Obecny wygląd budowla zawdzięcza Łazarzowi IV z tego rodu, który przeznaczył rezydencję na swoje stałe miejsce zamieszkania i przebudował ją. Pałac jest dwukondygnacyjny, ze szczytami schodkowymi, z czworoboczną wieżą, blankami i hełmem namiotowym. Do Nakła warto przyjechać zwłaszcza wiosną lub jesienią, gdyż wtedy najkorzystniej prezentuje się ośmiohektarowy park przypałacowy. W kilku pomieszczeniach pałacowych zorganizowano Galerię Barwy Śląska (zwiedzanie po rezerwacji tel. 32 2845978), prezentującą zbiory śląskiej sztuki nieprofesjonalnej będące własnością Stanisława Trefonia.

Można także wybrać się na wycieczkę ścieżką rowerową nad **zalew Nakło-Chechło** o powierzchni 90,3 ha. Jest to miejsce idealne na odpoczynek na łonie natury, znajdują się tam bowiem pola namiotowe, domki kempingowe, wypożyczalnie kajaków, rowerów wodnych, a nawet wydzielona plaża dla naturystów. W zachodniej części zalewu często można spotkać wędkarzy.

Zalew Nakło-Chechło

ŚWIERKLANIEC

www.swierklaniec.pl

W pobliżu Tarnowskich Gór jest położona kolejna perełka architektury ziemi śląskiej – **Pałac Kawalera** w Świerkłańcu. Niestety, zamek neorenesansowy oraz tzw. Mały Wersal, czyli kopia pałacu paryskiego, zbudowana na polecenie markizy de Paiva, żony hrabiego Guido Henckel von Donnersmarcka, zostały zniszczone w pożarze pod koniec II wojny światowej. Ruiny rozebrano w 1961 r. Ocalała tylko brama wjazdowa, która obecnie pełni funkcję bramy wejściowej do chorzowskiego zoo. Niewielkie szkody, na szczęście, poniósł Pałac Kawalera (ul. Parkowa 30, tel. 32 2844330, www.palackawalera.pl), w którym dziś znajdują się trzygwiazdkowy hotel, restauracja i kawiarnia.

Pałac Kawalera

W gminie Świerklaniec znajduje się zaporowy zbiornik wodny, utworzony przez spiętrzenie wód rzeki Brynicy. Jego powstanie miało charakter strategiczny, stanowił on bowiem element krajobrazu warownego, element systemu umocnień Obszaru Warownego „Śląsk”. Obecnie jest to rezerwuwar wody pitnej.

Pałace w okolicy

W **RYBNEJ** znajduje się **pałac** z założeniem parkowym (ul. Powstańców Warszawskich 90, tel. 32 2841837, www.palacrybna.pl), zbudowany w 1796 r. w stylu późnobarokowym. Obecnie w pałacu jest prowadzona działalność kulturalna, znajdują się tam również hotel z restauracją. Warto wspomnieć, że pałac w Rybnej został Perłą w Koronie Województwa Śląskiego 2011 w kategorii „Zamki i pałace”. W Tworogu również znajduje się zabytkowy pałac, powstały w drugiej połowie XVIII w., obecnie budynek stanowi siedzibę Urzędu Gminy – aby dojechać do pałacu, należy na skrzyżowaniu ze światłami skręcić w prawo (kierunkowskaz „Policja”), i po 400 m po prawej stronie zobaczymy Urząd Gminy. Również w Zbroslawicach, niedaleko Urzędu Gminy znajduje się pałac (ul. Oświęcimska) zbudowany w stylu późnobarokowym w 1756 r., obecnie w stylu klasycystycznym, po licznych przebudowach. Do pałacu przylegają dawna powozownia i oficyna, a otoczenie stanowią fragmenty park krajobrazowego.

Pałac Donnesmarcków

W miejscowości **BRYNEK** do naszych czasów zachował się przepiękny **zespół pałacowo-parkowy** pochodzący z 1829 r., od XIX w. należący do rodziny Donnersmarcków. Obecny kształt pałac zawdzięcza gruntownej przebudowie dokonanej w latach 1905-1908. Pałac zbudowany jest na planie podkowy, w stylu eklektycznym z elementami neobaroku. Wewnątrz warto zwrócić uwagę na hall z klatką schodową i sklepieniem wspartym na kolumnach, a także na sale: bibliotekę, salę myśliwską oraz salę balową, z której można przejść oszklonym korytarzem do kaplicy zamkowej. W skład zespołu pałacowego wchodzi również budynek bramny z wieżą zegarową (obecnie wieża ciśnieniowa), ujeżdżalnia (dziś sala gimnastyczna) oraz park krajobrazowy, w którym znajduje się ogród botaniczny (ponad 3,5 tys. gatunków roślin). Szczególnie pięknie park prezentuje się w porze kwitnienia azalii i rododendronów.

Najnowszą atrakcją jest – udostępniony do zwiedzania w 2011 r. – zrewaloryzowany renesansowy **zamek** Wrochemów z **TARNOWICACH STARYCH** z lat 1520-1570 (ul. Pyskowska 39, tel. 32 3847461, www.komplekszamkowy.pl) mieszczący kolekcję dawnych mebli i narzędzi do ich tworzenia.

W **KARCHOWICACH** znajduje się **Zabytkowa Stacja Wodociągowa Zawada** 🌸 (ul. Bytomska 6, Karchowice, tel. 32 2337834, www.gpw-zawada.pl, wstęp bezpłatny), która należy do Szlaku Zabytków Techniki. Wybudowana w latach 1894-1895 w celu uzupełnienia braków wody w GOP-ie, dziś stanowi zabytkowy obiekt, w którym można zobaczyć m.in. tłokowy zespół pompowy, sprężarki parowe i inne sprzęty.

GLIWICE

www.gliwice.eu

Rynek w Gliwicach

Spacer po mieście rozpoczynamy od **ryнку**, jednego z największych na Górnym Śląsku, z ratuszem. Obiekt, który możemy oglądać obecnie, pochodzi z XVI–XVII w. (przebudowany w XIX w.) i zdobi go barokowa figura Matki Boskiej Niepokalanej. W zachodniej części rynku stoi fontanna z Neptunem siedzącym na delfinie. Do naszych czasów zachowały się też **fragmenty murów obronnych** wraz z tzw. Zamkiem Piastowskim (ul. Pod Murami 2, tel. 32 2314494, www.muzeum.gliwice.pl, wstęp bezpłatny). Jest to budowla pochodząca z XIV w., niegdyś w stylu gotyckim, obecny kształt przybrała w wyniku przebudowy w XVI w. i jest jednym z oddziałów **Muzeum w Gliwicach**, prezentującym archeologię, historię i sztukę Gliwic i okolic. Część murów obronnych stanowiła również Brama Raciborska, zwana Czarną Bramą, zachowana częściowo i odsłonięta przy placu Rzeźniczym. Obok niej wznosi się **kościół pw. Wszystkich Świętych** (ul. Kościelna 4), którego wieżę widać z daleka. Na wieżę widokową zapraszają przewodnicy PTTK, którzy w każdą niedzielę o godz. 16.00 i 17.00 umożliwiają spojrzenie na Gliwice z lotu ptaka (od maja do września). Sam kościół natomiast jest najstarszy w mieście i posiada wspaniałe, zabytkowe wnętrze. Tylko w kaplicy Matki Bożej zachowała się oryginalna gotycka polichromia, resztę odrestaurowano w stylu barokowym. W rynku swój początek ma reprezentacyjna ulica Gliwic, ul. Zwycięstwa. Pod numerem 37 stoi **Dom Tekstylny Weichmanna**, wybudowany w 1924 r. według projektu Erica Mendelsohna. Jest to pierwszy modernistyczny budynek w Gliwicach. Obok uwagę zwracają **Ruiny Teatru Miejskiego Victoria** (al. Przyjaźni 18). Teatr został spalony w 1945 r.; mimo zrujnowanych ścian nadal emanuje niesamowitą atmosferą. Od 15 lat odbywają się tutaj spektakle, koncerty, wystawy i projekcje filmowe.

Prowokacja gliwicka, czyli sfingowany przez nazistów napad na radiostację to wydarzenie symboliczne nie tylko w historii miasta, lecz także całej Europy. **Wieża Radiostacji Gliwice** 🌳 (ul. Tarnogórska 129, tel. 32 3000404, zwiedzanie radiostacji bez wieży, dzieci do lat 7 i osoby powyżej 75 roku wstęp bezpłatny) jest unikatowym obiektem inżynierskim, zbudowanym z drzewa modrzewiowego w 1935 r. Obecnie wieża, położona na Szlaku Zabytków Techniki, sama zarabia na swoje utrzymanie i konserwację, gdyż zamontowano na niej ok. 70 różnych anten, służących łączności różnym operatorom sieci komórkowych czy Internetu bezprzewodowego.

Przy ul. Fredry rozciąga się pięciohektarowy dziś **Park Chopina**. Wyjątkowym miejscem w parku, jedynym tego typu na Górnym Śląsku jest z pewnością **Palmiarnia** (www.mzuk.gliwice.pl, tel. 32 2313239, dzieci do 4 roku życia bezpłatnie), z najwyższym pawilonem o wys. 22 m (taka wysokość jest konieczna z uwagi na ciągle rosnące palmy). W palmiarni można spotkać też zwierzęta, oprócz ryb są to gady, płazy, drobne ssaki, ptaki

Radiostacja Gliwice

i owady – ostatnio obiekt wzbogacił się o formikarium, czyli przekrojowe mrowisko, w którym można podpatrywać życie mrówek.

Główną siedzibą Muzeum w Gliwicach jest **Willa Caro** (ul. Dolnych Wałów 8a, tel. 32 2310854, www.muzeum.gliwice.pl, dzieci do 7 roku życia i osoby powyżej 75 roku bezpłatnie), XIX-wieczna rezydencja przemysłowca Oscara Caro, w której zobaczyć można wystawy stałe i czasowe. Najcenniejsze jest oczywiście samo wnętrze, z dobrze zachowanym wystrojem, w tym bogato zdobionymi stropami, boazeriami, parkietami oraz stolarką drzwiową i okienną. W podziemiach Willi Caro mieści się „Czytelnia Sztuki” – czyli galeria sztuki współczesnej.

W starej maszynowni w dawnej kopalni Gliwice znajduje się **Oddział Odlewnictwa Artystycznego Muzeum w Gliwicach** 🌀 (www.muzeum.gliwice.pl, ul. Bojkowska 37, tel. 32 2310854; turyści indywidualni powinni posiadać dokument tożsamości ze zdjęciem, dzieci do lat 7 i osoby powyżej 75 roku wstęp bezpłatny). W muzeum można zobaczyć jedną z pierwszych w regionie nowoczesną, interaktywną wystawę, prezentującą unikatowe zabytki z bogatej kolekcji odlewów artystycznych, m.in. XIX-wieczne wyroby Królewskiej Odlewni Żelaza, a także XX-wieczne odlewy.

Na terenie zmodernizowanej Centralnej Oczyszczalni Ścieków, znajduje się **Muzeum Techniki Sanitarnej** 🌀 (ul. Edisona 16, tel. 32 4011440, wew. 11, zwiedzanie po uprzedniej rezerwacji, wstęp bezpłatny, obiekt dostępny dla osób niepełnosprawnych). Ekspozyty takie jak zastawki, pompy i kompresory zgromadzono w budynku byłej przepompowni. Muzeum znajduje się na Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego.

Palmiarnia

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ ul. Dolnych Wałów 3, tel. 32 2313855, gliwice@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ ul. Pod Murami 2, tel. 32 2314494, gliwiczamek@slaskie.travel

TOSZEK

www.toszek.pl

Na wzgórzu w Toszku, niedaleko Gliwic, wznosi się okazały **zamek** (ul. Zamkowa 10, tel. 32 2334493, www.zamek.toszek.pl). Jego istnienie potwierdzono w dokumentach w 1222 r. Przez kilka lat (1791-1797) zamek był własnością rodziny Eichendorffów. Zamek spalił się w 1811 r., a odbudowano go tylko częściowo. Turyści mogą zwiedzać wysoką basztę widokową, zobaczyć teatrzyk opowiadający legendę o złotej kaczce, co jest atrakcją zwłaszcza dla dzieci, a także odpocząć w kawiarence „Colonna” (nazwa nawiązuje do nazwiska jednego z właścicieli zamku) znajdującej się na parterze. W dawnej stajni zorganizowano sale bankietowe. Na I piętrze znajdują się biblioteka i czytelnia, jest to również miejsce wystaw plastycznych i wernisaży. Cyklicznie odbywają się tutaj imprezy takie jak: Browarie Toszeckie, Dni Toszka czy Oktoberfest.

Zamek

Kościół drewniane w okolicy

W powiecie znajdują się liczne drewniane zabytkowe kościoły: **kościół św. Jerzego** w Ostropie (ul. Nauczycielska 1), zbudowany w 1640 r., **kościół św. Michała Archanioła** (ul. Miki 3) w Żernicy, **kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej** ☩ w Sierakowicach z 1675 r. i **Św. Trójcy** ☩ w sąsiednich Rachowicach z XIV-XVII w., **kościół św. Bartłomieja** (ul. Kościelna 1) w Smolnicy, zbudowany w latach 1776-1777. Kolejne świątynie znajdują się w Rudzińcu – **kościółek św. Michała Archanioła** ☩ (ul. Lipowa 52) z cennymi polichromiami; w Poniszowicach – **kościół św. Jana Chrzciciela** ☩ (ul. Parkowa 5).

CHUDÓW

W Chudowie warto zobaczyć **ruiny renesansowego zamku** (ul. Podzamcze 6, Chudów, Paniówki, tel. 32 3301300, www.zamekchudow.pl). Obecnie trwa rekonstrukcja budowli, jednak już teraz można zwiedzać udostępnione partie zamku. Najlepiej zaś przyjechać na którąś z imprez organizowanych od maja do września.

Imprezy na zamku

Jarmark Średniowieczny z pokazem sztucznych ogni, turniejami rycerskimi i prezentacją dawnych rzemiosł, Kartoflada – Festiwal Ziemniaka, imprezy tematyczne: „Słowianie i wikingowie”, „Tajemnicza wyspa”, „Komandosi”, „Pojazdy militarne”.

Zamek Chudów

TACISZÓW

www.taciszow.pl

Niewielka miejscowość Taciszów jest znana przede wszystkim z **odlewni dzwonów rodziny Felczyńskich** (ul. Gliwicka 67, www.dzwony-felczynski.pl, tel. 32 3051484). Pierwszym odlewnikiem w rodzinie był Michał Felczyński, który w 1808 r. założył ludwisarnię niedaleko Lwowa. Od tego czasu nieprzerwanie tajniki rzemiosła zgłębiają kolejne pokolenia ludwisarzy w tej rodzinie.

Dzwon z Taciszowa

PŁAWNIOWICE

W Pławniowicach znajduje się wspaniały **Zespół Pałacowo-Parkowy** (ul. Gliwicka 46, tel. 32 2305551, zwiedzanie pałacu wyłącznie z przewodnikiem w niedziele i czwartki www.plawniowice.pl) zbudowany w latach 1882-1885 na polecenie hrabiego Karola Franciszka von Ballestrema. Pałac wzniesiono w stylu neomanierizmu niderlandzkiego, z licznymi wieżyczkami, iglicami i lukarnami. Obecnie jest to siedziba Ośrodka Edukacyjno-Formacyjnego Diecezji Gliwickiej.

Pałac w Pławniowicach

PSZCZYNA

www.pszczyna.pl, www.pszczyna.info.pl

Zamek w Pszczynie

Pszczyna kojarzy się przede wszystkim ze wspaniałym **zamkiem** (ul. Brama Wybrańców 1, tel. 32 2103037, www.zamek-pszczyna.pl). Obronny murowany zamek z wałem ziemnym i fosą istniał już w pierwszej połowie XV w. Na przełomie XV i XVI w. należał do książąt cieszyńskich, następnie w XVI–XVIII w. do Promnitzów, którzy przekształcili go po 1737 r. – w pałac barokowy. Na zamku w Pszczynie koncertował w latach 1705–1709 Georg Philipp Telemann. Na pamiątkę jego pobytu w Pszczynie organizowane są wieczory u Telemanna w Sali Lustrzanej. Kolejni właściciele – Anhaltowie – zbudowali pałac Bażanciarńię w Porębie oraz klasycystyczną Ludwikówkę. Hans Heinrich XI Hochberg von Pless najdłużej rezydował w pałacu, pełniąc funkcję cesarskiego Wielkiego Łowczego na dworze berlińskim, dlatego rezydencję od-

Muzeum Zamkowe w pałacu pszczyńskim

wiedzieli liczni znamienici goście z całej Europy. W XIX w. rezydencję przebudowano po raz kolejny, a w 1891 r. przyjechała do Pszczyny przepiękna żona kolejnego księcia Heinricha XV, nazywana księżną Daisy.

Zamek w Pszczynie służy się bogatym, świetnie zachowanym wyposażeniem udostępnionym zwiedzającym. Częścią kompleksu jest również zabytkowy **park Pszczyński**, zajmujący 156 ha powierzchni. Środkowa część parku to park Zamkowy, od wschodu przylega do niego park Dworcowy, od zachodu park Zwierzyniec lub tzw. Dzika Promenada. Element Dzikiej Promenady stanowi obecnie pole golfowe. W pobliskiej restauracji można zjeść obiad. Z kolei fragmentu parku Dworcowego zajmuje **skansen „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”** (ul. Parkowa, www.skansen.pszczyna.pl, zwiedzanie w grupach zorganizowanych po uprzedniej rezerwacji pod numerem tel. 604508718). Można tam zobaczyć zabytki architektury drewnianej wszystkich typów budynków wiejskich z XVIII-XIX w., wraz z wnętrzami wyposażonymi w sprzęty charakterystyczne dla pszczyńskiej wsi tamtych czasów. Co roku w maju w skansenie odbywają się Spotkania pod Brzymem – tradycyjne święto kultury ludowej, z prezentacją ludowych rzemieślników oraz przeglądem zespołów folklorystycznych.

Urokliwym miejscem jest pszczyński **rynek**, otoczony odrestaurowanymi kamieniczkami z XVIII i XIX w. Granice średniowiecznego układu przestrzennego miasta określają ulice Warowna, Piwowarska i Basztowa. Z zabytkowej zabudowy rynku należy wyróżnić: budynek „Warty” z Bramą Wybrańców, ratusz, kościoły – katolicki i ewangelicki oraz budynek dawnej winiarni, tzw. „Frykówkę”.

Miejscem, którego nie można przegapić, jest również **Muzeum Prasy Śląskiej** 🍷 (ul. Piastowska 26, tel. 32 2101627, www.muzeumprasy.pl). Wśród atrakcji oferowanych przez muzeum należy wymienić odtworzony gabinet Wojciecha Korfatego z oryginalnym umeblowaniem i wyposażeniem, a także maszyny drukarskie i introligatorskie. Można się tu zapoznać z historią śląskiego czasopiśmiennictwa. W jednej z sal jest wyświetlany krótki film opowiadający o tym, w jaki sposób działają wybrane maszyny drukarskie.

Żubry z Pszczyny

Pokazowa Zagroda Żubrów to dwie zagrody z paśnikami i całą infrastrukturą. Żubry można oglądać z pomostu widokowego, dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Miejsce to jest domem również dla innych zwierząt, takich jak: muflony, jelenie, sarny, daniele, a także łabędzie, kaczki, gęsi czy pawie. W sali kinowej jest wyświetlany trójwymiarowy film opowiadający historię pszczyńskich żubrów.

Pokazowa Zagroda Żubrów

Muzeum Prasy Śląskiej

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Brama Wybrańców 1, tel. 32 2129999, pszczyna@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Pokazowa Zagroda Żubrów w Pszczynie), ul. Żorska 5, tel. 32 4470503, www.zubry.pszczyna.pl, zubrypszczyna@slaskie.travel

GOCZAŁKOWICE-ZDRÓJ

www.goczalkowiczdroj.pl

Goczałkowice-Zdrój to przede wszystkim znane **uzdrowisko** (ul. Uzdrowiskowa 54, tel. centrum obsługi pacjentów 32 4492002, www.gozdroj.pl). Można tu również skorzystać z zabiegów odnowy biologicznej, minisiłowni, solarium, grotty solnej, sauny i basenu. Atrakcją Goczałkowic stanowi również **zapora wodna** na Wiśle, czyli zbiornik stanowiący źródło wody dla aglomeracji katowickiej i rybnickiej. Jest to raj dla wędkarzy, gdyż nie wolno tu uprawiać sportów wodnych, ani się kąpać, panują cisza i spokój. Po kapitalnym remoncie korona zapory stała się trzykilometrowym deptakiem, popularnym miejscem rekreacji.

Uzdrowisko

PORĘBA

W Porębie, 3 km na zachód od zamku pszczyńskiego, przy szosie żorskiej, znajduje się odrestaurowany w 2011 r. **pałac Bażantarnia** (ul. Barbórki 47, tel. 601406352, www.bazantarnia.com), zbudowany w 1800 r. jako pałacyk myśliwski w stylu klasycystycznym. Wewnątrz znajdują się sala balowa i jadalna, a na parterze przyjąć można ok. 100 gości. Na piętrach z kolei są apartamenty i sala konferencyjna. Pałac jest otoczony parkiem z alejami lipową i brzoową.

Pałacyk myśliwski

SUSZEC

www.suszec.pl

W miejscowości Suszec można zobaczyć **Muzeum Regionalne „Kamjówka”** (Kolonia Podlesie 5, tel. 32 2124248, www.muzeum.kamjowka.pl). Ta niecodzienna kolekcja to około dwóch tysięcy eksponatów, wśród których znajdują się kompletne warsztaty rzemieślnicze, narzędzia rolnicze i przedmioty codziennego użytku z różnych wsi śląskich. Można również zobaczyć stroje pszczyńskie oraz zrekonstruowaną ośmiokątną stodołę pszczyńską z XIX w. Muzeum jest czynne codziennie, najlepiej jednak umawiać się telefonicznie.

Muzeum Regionalne „Kamjówka”

RUDOŁTOWICE

W miejscowości Rudołtowice, tuż przy Goczałkowicach, warto zobaczyć późnobarokowy **pałac** wybudowany w drugiej połowie XVIII w. (ul. Zawadzkiego 128, tel. 32 4490559, www.zameczek.org.pl). Obecnie mieści się tu Ośrodek Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjny dla Dzieci Niewidomych i Niedowidzących. Pałac jest otoczony parkiem krajobrazowym z XVIII w., są tutaj również pozostałości zabudowy folwarcznej, spichlerz i kuźnia.

Pałac w Rudołtowicach

JANKOWICE

www.jankowice.info

Nie tylko w samej Pszczynie można spotkać żubra, **rezerwat** tych zwierząt znajduje się także w Jankowicach (ul. Żubrów 151, www.katowice.lasy.gov.pl). Na terenie 700 ha urządzono rezerwat, którego częścią jest 10 ha zagroda z blisko 10 żubrami. Zwierzęta często jednak chowają się w gęstym lesie, trzeba więc mieć trochę szczęścia, aby z punktu widokowego, znajdującego się przy budynkach administracyjnych, zauważyć żubry. Najpewniejsza jest pora karmienia, wtedy głodne zwierzęta przychodzą do paśnika (jeden osobnik zjada dziennie ok. 60 kg pożywienia).

Rezerwat żubrów w Jankowicach

Kościółki drewniane w okolicy

W **Ćwiklicach** znajduje się **kościół św. Marcina** (ul. Zawadzkiego 9) z przełomu XVI i XVII w., w którym można zobaczyć m.in. malowany tryptyk gotycki z drugiej połowy XV w. W **Grzawie** do dziś zachował się **kościół św. Męczeństwa Jana Chrzciciela** (ul. Kościelna 1) z początku XVI w., o konstrukcji zrębowej i barokową wieżyczką. W gminie Miedźna, w małej miejscowości Góra można odnaleźć **kościół św. Barbary** (Góra, ul. Topolowa 37) z XVII w. **Miedźna** może się pochwalić największą świątynią drewnianą na ziemi pszczyńskiej, **św. Klemensa Papieża** (ul. Wiejska 47). Na szczególną uwagę zasługuje XV w. gotycki witraż ze sceną Ukrzyżowania, znajdujący się w prezbiterium za ołtarzem. W miejscowości **Łąka** w 1660 r. zbudowano **kościół św. Mikołaja** (ul. Dygasińskiego 3).

Kościół św. Jana Chrzciciela w Miedźnej

KŁOBUCK

CZĘSTOCHOWA

OLSZTYN

LUBLINIEC

TARNOWSKIE GÓRY

ZAWIERCIE

OGRODZIENIEC

ZABRZE

GLIWICE

SOSNOWIEC

RYBNIK

KATOWICE

RACIBÓRZ

TYCHY

PSZCZYNA

SKOCCZÓW

STRUMIEN

CIESZYN

BIELSKO-BIAŁA

USTRON

SZCZYRK

WISLA

ŻYWIEC

BESKIDY I ŚLĄSK CIESZYŃSKI

BIELSKO-BIAŁA

www.bielsko.biala.pl, www.um.bielsko.pl, www.beskidia.pl

Rynek w Bielsku-Białej

Spacer po zabytkowym centrum Bielska zacząć można od **ryнку z fontanną**. Kształt rynku pozostał taki sam od XIII w.; układ urbanistyczny Starego Miasta wpisano do rejestru zabytków. Od rynku ulicą Wzgórze dojdziemy do placu św. Mikołaja, gdzie wznosi się **katedra pw. św. Mikołaja** (plac św. Mikołaja 16). Obecny wygląd katedra zawdzięcza projektantowi Leopoldowi Bauerowi i budowniczym, którzy dokonali przebudowy kościoła w latach 1909-1910. Zachowała się gotycka nawa z secesyjnymi witrażami Rudolfa Harfingera z 1912 r. Po przeciwległej stronie rynku, we wschodniej części Starówki stoi **zamek Sułkowskich**. Wzniesiono go w XIV w. na polecenie księcia cieszyńskiego Przemysława I Noszaka, a przebudowano w latach 1855-1864 przez architekta Jana Pötzelmeyera. Obecnie w zamku znajduje się muzeum (ul. Wzgórze 16, tel. 33 8220656, www.muzeum.bielsko.pl), w którym można zobaczyć m.in. XIX-wieczne wnętrza, pamiątki historyczne, militaria, malarstwo polskie i europejskie.

Ratusz

Na placu Ratuszowym stoi **ratusz** zbudowany w latach 1895-1897 w stylu neorenesansowym. Warto zwrócić uwagę na kwadratową wieżę zegarową, a także zdobiącą fasadę budynek pszczoły – symbol pracowitości. W jego pobliżu stoi secesyjna **kamienica „Pod Żabami”** (róg pl. Wojska Polskiego i ul. Targowej) z tytułowymi figurami nadnaturalnej wielkości żab i fantazyjną dekoracją.

Nieco oddalony od Starówki jest urokliwy **zabytkowy dworzec PKP** (zbieg ulic 3 Maja, Piastowskiej i Warszawskiej) z lat 1889-1890, wyremontowany w 2001 r.

Będąc w Bielsku-Białej, koniecznie trzeba zwiedzić **Muzeum Techniki i Włókiennictwa** 🍷 (www.muzeum.bielsko.pl, pl. Żwirki i Wigury 8, tel. 33 8110425), mające swą siedzibę przy ul. Sukienniczej 7, w dawnej fabryce sukna rodziny Buttnerów. Na parterze budynku znajduje się ekspozycja maszyn i urządzeń z przędzalni wełny, a także są tu prezentowane eksponaty z dziedziny pożarnictwa i techniki drukarskiej. Z kolei w sali tkalni, mieszczącej się na piętrze, można zobaczyć krosna tkackie, a w sąsiedniej sali: pralnice, magły, maszyny do szycia, a nawet maszyny do wyrobu kapeluszy i wiele innych sprzętów (także sprzętów gospodarstwa domowego).

Warto wstąpić także do **Domu Tkacza** 🏠 (ul. Sobieskiego 51, www.muzeum.bielsko.pl, tel. 33 8117406).

Muzeum Techniki i Włókiennictwa

Dom Tkacza

Ukazuje realia życia tkacza w XVIII w. Po lewej stronie znajduje się część warsztatowa, w której szczególną uwagę zwraca ogromne krosno nicielnicowe z XVIII w., na którym odbywa się pokaz tkania dla zwiedzających.

Zamek książąt Sułkowskich

Ciekawym budynkiem jest dawny **Teatr Miejski**, od 1945 r. Teatr Polski, wzorowany na teatrach Wiednia i Budapesztu. Jego frontową elewację zdobią figury muz - Melpomeny i Talii, a szczyt - posąg Apolla.

Warto również pojechać w unikatowe miejsce - do **Studia Filmów Rysunkowych** (ul. Cieszyńska 24, www.sfr.com.pl, tel. 338125056), gdzie powstały takie postacie, jak: Bolek i Lolek, profesor Gąbka, kangurek Hip-Hop czy Miś Kudłatek. Każda wizyta kończy się pokazem filmów animowanych w kinie „Studio”.

Miejszem wyjątkowym jest **kościół ewangelicko-augsburski** (pl. ks. Marcina Lutra 12) w Bielsku, przy którym w 1909 r. postawiono jedyny w Polsce pomnik Marcina Lutra, autorstwa wiedeńcyka Franza Vogla. W dzielnicy Aleksandrowice (ul. Cieszyńska 92) znajduje się czynny **cmentarz żydowski**, powstały w 1849 r. W części południowej zbudowano dom przedpogrzebowy z cennymi polichromiami stropowymi.

Atrakcją specjalną, którą może pochwalić się Bielsko-Biała, jest **kolejka gondolowa na Szyndzielnię** (al. Armii Krajowej 366, tel. 33 8144481, www.kolej-szyndzielnia.pl). Na szczycie (1028 m. n.p.m.), znajduje się schronisko PTTK (www.szyndzielnia.com.pl, tel. 33 4706468), a niedaleko, na zboczu góry Dębowiec, powstał kompleks kanapowej kolei linowej (dł. 600 m), wyciągu dla dzieci oraz specjalnej trasy do nauki jazdy na nartach. W pozostałych porach roku można tu skorzystać z parku linowego, ścianki wspinaczkowej oraz całorocznego toru saneczkowego (ul. Skalna 58, www.torsaneczkowy.bielsko.pl, tel. 33 8275567).

W południowej dzielnicy Bielska-Białej, w Mikuszowicach Krakowskich, znajduje się zabytkowy drewniany **kościół pw. św. Barbary** (ul. Cyprysowa 25), zbudowany w 1690 r. Przy okazji warto też przejść się na spacer po dzielnicy i zobaczyć kilka zabytkowych willi z XIX w.

W **Dolinie Wapienicy** znajduje się zmodernizowany w 2000 r. **stadion lekkoatletyczny „Sprint”** (ul. Jaworzańska 120, tel. 33 8183247, www.sprint.bielsko.pl), na którym odbywają się cyklicznie zawody lekkoatletyczne krajowe i międzynarodowe, a na co dzień ośrodek jest udostępniany wszystkim chętnym od świtu do zmierzchu (bezpłatny parking przy sta-

Bolek i Lolek

Reksio

Szyndzielnia zimą

dionie). Niedaleko stadionu znajduje się **park ekologiczny „Dolina Wapienicy”** z zapora im. prezydenta Mościckiego, leśniczówką i gajówką oraz pamiątkowym kamieniem z napisem Luchs (ryś) w miejscu, gdzie upolowano ostatniego rysia w 1910 r.

Na górującym nad Doliną Wapienicy szczyte Palenica znajduje się jeden z bardziej tajemniczych obiektów w okolicy – **Grodzisko** o bliżej niezidentyfikowanej genezie.

Imprezy cykliczne

Lotos Jazz Festival Bielska Zadymka Jazzowa, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej, Festiwal Miast Partnerskich „Poznajmy się”, Dni Bielska-Białej, Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej, Beskidzki Rajd Pojazdów Zabytkowych, Złot Pojazdów Militarynych Operacja Południe, Piknik Lotniczy Euroregionu Beskidy, Festiwal Muzyki Jana Sebastianiana Bacha, Festiwal Kompozytorów Polskich, FotoArtFestival, Biennale Malarstwa „Bielska Jesień”, Jazzowa Jesień w Bielsku-Białej, Święta na Starówce.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Miejskie Centrum Informacji Turystycznej), pl. Ratuszowy 4, tel. 33 8190050, bielskobiala@slaskie.travel

JAWORZE

www.jaworze.pl

Główną atrakcją zabytkową miasta jest **zespół pałacowo-parkowy** (obecnie siedziba Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego, ul. Pałacowa 1, tel. 33 8172172), założony na polecenie hrabiego Arnolda Saint-Genois d'Anneaucourt i jego żony Julii w 1793 r. Kompleks składa się z budynku bramnego z herbami właścicieli (tzw. Puttami), klasycystycznego pałacu (obecnie pałac znajduje się w odbudowie po pożarze w 2010 r.), oranżerii, oficyn oraz parku w stylu angielskim. Warto także zajrzeć do kościołów, tradycyjnie już na Śląsku Cieszyńskim obu wyznań: katolickiego Opatrzności Bożej oraz ewangelicko-augsburskiego. Pierwszy z wymienionych, **kościół Opatrzności Bożej** (Aleja Kościelna) zbudowano w latach 1800-1802 w stylu klasycystycznym z dwiema wieżami, a wewnątrz wyposażono go w elementy barokowe i klasycystyczne. Z kolei **kościół ewangelicki** (pl. Kościelny 25) wzniesiono w latach 1782-1786, w połowie XIX w. dobudowano wieżę, a potem całość rozbudowano w stylu neorokokowym. Wewnątrz znajduje się piękny ołtarz z postaciami Apostołów Piotra i Pawła oraz obrazem „Ostatnia Wieczerza”. Przy kościele zachował się **budynek dawnej szkoły ewangelickiej** z XIX w., zbudowanej w stylu neoklasycystycznym. Kolejnym miejscem na trasie naszej wędrowki jest **skansen Zygmunta Podkówk** (ul. Cyprysowa 209, tel. 33 8172118) w Jaworzu Dolnym, gdzie mamy niepowtarzalną okazję podpatrzenia, jak się robi masło, miele zboże na żarnach, młóci cepami itd. Wśród eksponatów można znaleźć ludowe ozdoby i sprzęt rolniczy. W okolicy warto zatrzymać się w **Gospodarstwie Rybackim Zdzisława Byłoka**, który zajmuje się nowoczesną hodowlą pstrąga (można tam kupić smażoną rybkę). Przystanek informacyjno-dydaktyczny Jaworze Nałężę to punkt wyjścia do wędrowki **szlakiem szklanym**, oznaczonym niebieską literą S. Niedaleko, na prawym brzegu potoku Jasionka znajduje się stała ekspozycja „Huta szkła z XIX w.”.

Na końcu szlaku szklanego znajduje się **„Ranczo Błatnia”** (www.ranczoblatnia.pl, ul. Błatnia 15, tel. 33 8558777, 606291260), poniżej szczytu o tej samej nazwie, który stanowi idealny cel rodzinnej wędrowki – wejście trwa 1,5-2 godzin, a na szczycie można odpocząć w schronisku PTTK.

Organy w kościele ewangelickim

Pałac w Jaworzu

Imprezy cykliczne

Majówka w Jaworzu, Jaworzański Wrzesień połączone z dożynkami gminnymi, Festiwal Piosenki Zuchowej, Międzynarodowy Koncert Ewangelickich Chórów Ziemi Cieszyńskiej, Turnieje Łucznicze 3D, koncerty kameralne.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Ośrodek Promocji Gminy Jaworze – Galeria), ul. Zdrojowa 111, tel. 33 4883116, galeriajaworze@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej (Ośrodek Promocji Gminy Jaworze – Amfiteatr), ul. Wapienicka, tel. 33 4883116, jaworze@slaskie.travel

JASIENICA

www.jasienica.pl

W Jasienicy warto zobaczyć dwa kościoły: **rzymskokatolicki pw. św. Jerzego** (ul. Kościelna 33) z wielowiekową tradycją oraz **kościół ewangelicko-augsburski Zmartwychwstania Pańskiego** (ul. Zdrowotna).

Kościół św. Jerzego w Jasienicy

BIELOWICKO

Mała miejscowość Bielowicko chlubi się drewnianym **kościółem św. Wawrzyńca** konstrukcji zrębowej (Bielowicko 84), wybudowanym w 1702 r. Kościół ten znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego.

Kościół św. Wawrzyńca w Bielowicko

GRODZIEC ŚLĄSKI

Od południa z Bielowickiem graniczy Grodziec Śląski, gdzie w XIV w. znajdowała się warownia kasztelanii cieszyńskiej. W XVI w. właściciele Grodzca – Grodeccy herbu Radwan wybudowali gotycko-renesansowy **zamek** (ul. Zamkowa 1), a później na ich polecenie założono **park zamkowy**, w którym zachowało się prezbiterium gotyckiego kościoła św. Bartłomieja. Po kilku przebudowach zamek zyskał aż sześć wież. Obecnie znajduje się on w rękach prywatnych. Niedaleko, na wzniesieniu Goruszka hrabia Henryk Zobel kazał wybudować dla siebie kaplicę grobową w kształcie ośmioboku, z kamiennym prostokątnym portalem. Kolejnym punktem wycieczki po Grodźcu jest neogotycki **kościół pw. św. Bartłomieja** (ul. Kościelna 12), który poświęcono w 1910 r.

Zamek Grodeckich

MIĘDZYRZECZE GÓRNE

W Międzyrzeczu warto skierować swe kroki do **kościół ewangelicko-augsburskiego** (Międzyrzecze Górne 239), pochodzącego z 1866 r. Wewnątrz na uwagę zasługuje wyposażenie neobarokowe, w centralnej części kościoła obraz „Ostatnia Wieczerza”, a także zegar z 1866 r. oraz piękne organy. W „**Chacie Międzyrzecze**” zorganizowano Izbę Regionalną („Chata Międzyrzecze”, filia Gminnego Ośrodka Kultury w Jasienicy, tel. 33 8126640), gdzie zgromadzono m.in. ubiory ludowe i stare sprzęty. Miłośnicy koni na pewno odwiedzą Jeździecki Klub Sportowy „Czanki” (Międzyrzecze Górne 137, tel. 33 8155694).

Izba Regionalna

RUDZICA

W Rudzicy na uwagę zasługuje **kościół Narodzenia św. Jana Chrzciciela** (Rudzica 3) z XVIII w. Warto spacerować się do **kaplicy św. Wendelina**, przy której wytryska źródło czystej wody, podobno leczącej choroby oczu. Miejscem, które warto odwiedzić, jest również **Galeria Autorska Floriana Kohuta „Pod Strachem Polnym”** (ul. Grabówka 108, tel. 33 8152310, www.kohutflorain.art.pl).

Święto Stracha

Raz do roku Florian Kohut organizuje oryginalne Święto Stracha Polnego z korowodem strachów i innymi atrakcjami.

Kaplica św. Wendelina

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminny Ośrodek Kultury), ul. Modrzewiowa, Jasienica, tel. 33 8212056, jasienica@slaskie.travel

CZECHOWICE-DZIEDZICE

www.czechowice-dziedzice.pl
www.czdz.pl

Na terenie miasta znajduje się kilka zabytków architektonicznych, wśród nich późnobarokowy **kościół pw. Świętej Katarzyny** (ul. Kopernika 42) i położony tuż obok rokokowy **zespół pałacowo-parkowy Pałac Kotulińskich** (ul. Zamkowa 2, tel. 32 4944960, www.palackotulinski.pl) – dziś hotel, będący także miejscem wydarzeń kulturalnych, spotkań biznesowych i in. Atrakcją Czechowic-Dziedzic jest także nowoczesny **kościół pw. Jezusa Chrystusa Odkupiciela** (ul. Poczтова 23) według projektu Stanisława Niemczyka – jedna z ikon współczesnej architektury polskiej. W podmiejskim Zabrzeżu warto zobaczyć koronę **zapory Jeziora Goczałkowickiego**. Przez Czechowice-Dziedzice przebiega Międzynarodowa Trasa Rowerowa Greenways, a oprócz niej na terenie miasta i gminy wyznaczono trzy szlaki rowerowe.

Kościół Jezusa Chrystusa Odkupiciela

Jezioro Goczałkowickie, widok z zapory

WILAMOWICE

www.wilamowice.pl

Założone w połowie XIII w. przez osadników z zachodniej Europy Wilamowice zachowały małomiasteczkowy charakter z relikdami dawnej zabudowy drewnianej. Do dziś w mieście kultywuje się specyficzną kulturę ludową i odmienny język wymysojerszy. Najokazalszą budowlą jest neogotycki **kościół Trójcy Przenajświętszej** z 1923 r., z drewnianym tryptykiem Kazimierza Danka, wzorowanym na ołtarzu Wita Stwosza.

Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego

STARA WIEŚ

W pobliżu Starej Wsi stoi zabytkowy drewniany **kościół Podwyższenia Krzyża Świętego**, pochodzący z 1522 r., przebudowany w 1926 r. Jest otoczony sobotami, w których umieszczono stacje Drogi Krzyżowej. W głównym ołtarzu zachował się XVI-wieczny obraz Matki Boskiej ze św. Katarzyną i św. Barbarą, najprawdopodobniej jedyna zachowana część tryptyku. Wyposażenie kościoła jest utrzymane w stylu barokowym i rokoko. W jego sąsiedztwie stoi **stara drewniana szkoła** z 1787 r., mieszcząca izbę regionalną. We wsi znajduje się także późnobarokowo-klasycystyczny **Stary Dwór** z XVIII w.

PORĄBKA

www.porabka.pl, www.porabka.net

W Porąbce rozpoczyna się wiele szlaków turystycznych prowadzących zbieżnymi i szczytami Beskidu Małego, m.in. na Palenicę, Żar, Bukowski Groń lub Zasolnicę. Najbardziej charakterystycznym obiektem, którego nie sposób przegapić jest **Zapora Porąbka** wybudowana według projektu prof. Gabriela Narutowicza i inż. Tadeusza Baeckera w latach 1928-1937. Funkcją zapory jest spiętrzanie wód Soły, które tworzą tym samym Jezioro Międzybrodzkie.

Zapora na Jeziorze Czaniec

KOBIERNICE

Najstarszym zabytkiem wsi Kobiernice są **relikty średniowiecznej warowni** na wzgórzu Wołek w Kobiernicach Małych, gdzie swoją siedzibę mieli rycerze rozbójnicy – Bożywoj i Włodek Skrzyńscy. Do innych atrakcji Kobiernic należy również pochodzący z pierwszej połowy XIX w. dwór klasycystyczny.

CZANIEC

W Czańcu znajduje się mała **elektrownia wodna** z unikatową turbiną Girarda (jedną z nielicznych czynnych zachowanych na świecie), pamiątką po dawnej fabryce tektury, która mieściła się w tym miejscu. Inne obiekty, na które warto zwrócić uwagę to wczesnobarokowy (XVII w.) dwór obronny, tzw. **fortalicjum** oraz **kościół św. Bartłomieja**. Do ciekawostek należy fakt, iż z Czańca wywodzą się przodkowie Karola Wojtyły.

Zapora „Porąbka” i Jezioro Międzybrodzkie

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej Porąbka-Czaniec: ul. Kardynała Karola Wojtyły 30, tel. 338106075, porabka@slaskie.travel

BYSTRA

www.wilkowice.pl
www.bystra.pl

W Bystrej znajduje się **Willa Juliana Fałata**. Artysta zamieszkał w tym domu w 1910 r., po tym jak ustąpił ze stanowiska dyrektora ASP w Krakowie (www.muzeum.bielsko.pl, ul. Fałata 34, tel. 33 8171361).

Ekspozycję stanowi kolekcja obrazów, uzupełniona licznymi dokumentami i pamiątkami po malarzu.

Willa Juliana Fałata

Widok na gminę Wilkowice

SZCZYRK

www.szczyrk.pl
 www.szczyrk.info.pl
 www.beskidslaski.pl
 www.beskidzka5.pl

Z pewnością w Szczyrku warto zobaczyć **Sanktuarium św. Jakuba Starszego Apostoła** (ul. Kolorowa 1), drewniany kościół z lat 1797-1800 z barokowym wystrojem. Znajduje się on na Szlaku Architektury Drewnianej. Pielgrzymi kierują swe kroki również do **Sanktuarium MB Szczyrkowskiej „Na Górcze”** (pl. MB Królowej Polski 1). Tradycja kultu doprowadziła do Koronacji Koronami Papieskimi Obrazu Matki Bożej Królowej Polski. Od ponad 70 lat kustoszami tego miejsca są salezjanie.

W Szczyrku znajduje się również urokliwa murowana **kapliczka** z 1830 r. (ul. Myśliwska, przy restauracji Stara Karczma), w której umieszczono drewniany krzyż misyjny z 1730 r., stanowiący pamiątkę po misjach jezuitów nauczających wiary katolickiej. Warto zobaczyć też kapliczki znajdujące się w Szczyrku Dolnym (ul. Beskidzka) i Szczyrku Salmopolu.

W **Gospodzie Polskiej** (zbudowanej bez użycia gwoździ) na zewnętrznej ścianie budynku znajdują się odciski w gipsie dłonie gwiazd polskiego show businessu (tel. 606881190, www.silveretta.szczyrk.pl, ul. Myśliwska 46), w kawiarni Bagatela zaś (ul. Beskidzka 15, naprzeciwko Urzędu Miasta, www.bagatela.org) zorganizowano **galerię starej fotografii Szczyrku**. Warto odwiedzić też największą na południu Polski prywatną galerię sztuki współczesnej – **Beskidzką Galerię Sztuki**, założoną w 1995 r. przez Barbarę i Mirosława Batorów (www.galeria.szczyrk.pl).

Jako obowiązkowe punkty wędrówek po **górkich szlakach Szczyrku** należy traktować wejście na **Skrzyczne** (najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego, 1257 m n.p.m., tel. 33 8178588, www.skrzyczne.szczyrk.pl) i na położony na wysokości 1117 m n.p.m. szczyt **Klimczok**

Schronisko „Na Klimczoku”

Sanktuarium MB Królowej Polski

Klimczok, widok na przełęcz Kowiorek

Skocznia narciarska „Skalite”

(www.schroniskoklimczok.com.pl, tel. 33 8145288), a także wycieczkę na **Przełęcz Salmopolską i Malinów**. Schronisko PTTK na Skrzycznym oprócz noclegów oferuje turystom ściankę wspinaczkową, strzelnicę sportową, boisko do gry w koszykówkę i siatkówkę. Na szczyt można wjechać kolejką krzeselkową (krzeselka dwuosobowe, trasa z przesiadką na Hali Jarorzyna, czas jazdy 25 min) lub wejść pieszo (z centrum ok. 2,5 godz. marszu, bądź od Baraniej Góry przez Malinowską Skalę i Małe Skrzyczne – czas ok. 4,5 godz.).

Rowerzyści z pewnością skorzystają z malowniczych tras wiodących wzdłuż rzeki Żylica po nowo powstałym bulwarze (ścieżką tą można dojechać aż do Rybarzowic). Do dyspozycji gości są liczne ośrodki spa, baseny, grotty i jaskinie solne, a dla narciarzy blisko 60 km tras zjazdowych o różnym stopniu trudności (m.in. Centralny Ośrodek Sportu z czteroosobową kolejką kanapową na Skrzyczne (www.szczyrk.cos.pl) oraz Szczyrkowski Ośrodek Narciarski „Czarna-Solisko” (www.szczyrkowski.pl)). Niewątpliwą perelką Szczyrku jest Ośrodek Przygotowań Olimpijskich Centralnego Ośrodka Sportu, a nowością jest zadaszony tor curlingowy (Wieczorek Ski Serwis, ul. Narciarska 8, tel. 33 8178700, www.skiserwis-szczyrk.pl).

Imprezy cykliczne

Tydzień Kultury Beskidzkiej, Jakubowe Święto, Akcja: Morze, Góry i Mazury, Zimowa Runda Radia Zet, cykl imprez zimowych i letnich, akcja „Szczyrk dzieciom”.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Beskidzka 41, tel. 33 8158388, szczyrk@slaskie.travel

Beskidzka Galeria Sztuki

ŻYWIEC

www.zywiec.pl, www.beskidy24.pl, www.zywieccyzna.pl

Nowy Zamek

Księżna Habsburg na ławeczce w parku

Będąc w Żywcu, nie można pominąć **kościół katedralnego pw. Narodzenia NMP** (ul. Zamkowa 6), pochodzącego z pierwszej połowy XV w. W roku 1711 został on w dużej mierze zniszczony przez pożar i odbudowany w stylu barokowym przez rodzinę Wielopolskich. Warto zwłaszcza zwrócić uwagę na drewnianą gotycką rzeźbę „Zaśnięcie Matki Boskiej”, gotyckie rzeźby Ukrzyżowanego oraz drewniany ołtarz główny. W bocznych kaplicach spoczywają dawni właściciele Żywiecczyny: hrabiowie Komorowscy i arcyksiążę Karol Stefan Habsburg z małżonką Marią Teresą. Kościół ten pełni funkcję konkatedry w diecezji bielsko-żywieckiej. Spacer po mieście powinien wieść trasą obejmującą również **rynek z ratuszem** zbudowanym w 1868 r. w stylu neorenesansowym.

Cmentarz zbójców

Obok kościoła św. Krzyża znajdował się cmentarz – miejsce wiecznego spoczynku zbójców skazanych przez sąd miejski na karę śmierci. Do dnia dzisiejszego zachował się tylko jeden kamienno-krzyż umieszczony na nagrobku.

Spacer po mieście warto rozpocząć od zwiedzania zespołu zamkowego, składającego się ze **Starego Zamku Komorowskich i Wielopolskich** z XV w. (Muzeum Miejskie w Żywcu-Stary Zamek, ul. Zamkowa 2, tel. 33 8612124, www.muzeum-zywiec.pl) i **pałacu Habsburgów** z końca XIX w. tzw. Nowego Zamku i parku zamkowego z XVIII w. W Starym Zamku z renesansowym dziedzińcem ma swą siedzibę **żywieckie muzeum** z ekspozycjami historyczną, etnograficzną oraz nietypową wystawą „Konfessaty, czyli sądy, wyroki i tortury w Żywcu”. W parku stoi **Domek Chiński** z XVIII w., mieszczący kawiarnię i galerię sztuki. W śródmieściu Żywca stoi **kościół św. Krzyża** (ul. Stefana Batorego), zbudowany na przełomie XIV i XV w.

Kościół Narodzenia NMP

Zabytkowa kadź w Muzeum Browaru

Muzeum Browaru

Żywiec większości Polaków kojarzy się głównie z marką dobrego piwa. I słusznie, gdyż tradycje piwowarskie w Żywcu sięgają średniowiecza, a jedną z atrakcji miasta jest **Muzeum Browaru Żywiec** 🍷 (ul. Browarna 88, tel. 33 8612457, www.muzeumbrowaru.pl). Każdy element wystawy można fotografować, dotykać eksponatów i zadawać przewodnikowi dociekliwe pytania. Na terenie muzeum znajduje się Piwiarnia Żywiecka serwująca dania kuchni regionalnej, zatem po trwającym 2,5 godz. zwiedzaniu można zjeść obiad i napić się piwa.

Imprezy cykliczne

Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne, Tydzień Kultury Beskidzkiej, Festiwal Folkloru Górali Polskich, Oscypekfest, Przegląd Zespołów Kołędniczych i Obrzędowych Żywieckie Gody, Dni Żywca. Popularnością cieszy się też Giełda Biorofilów w żywieckim Browarze.

Szlaki turystyczne

Żywiec stanowi początek trzech tras pieszych:

- 1. szlak żółty** Zadziele – pasmo Beskidu Małego,
- 2. szlak żółty** Żywiec–Browar,
- 3. szlak niebieski** Żywiec–Romanka z możliwością dalszej wędrowki w Beskid Żywiecki.

Można również wybrać się w drogę trasami:

- 1. szlak zielony** – Szlak Wyzwolenia Żywca
- 2. szlak żółty** – Szlak Najazdu Szwedzkiego

Żywiec - szlaki
0 3 6 km

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ ul. Zamkowa 2, tel. 338614310, 728143280, zywiec@slaskie.travel

Jezioro Żywieckie

ŁODYGOWICE

www.lodygowice.pl

W Łodygowicach warto zobaczyć **neogotycki pałac** z 1910 r. Powstał on w wyniku przebudowania barokowego dworu obronnego, pochodzącego z lat 1629-1631. Do czasów współczesnych zachowały się **dawne fortyfikacje**, pozostałości wałów i fos. Pałac otoczony jest XIX-wiecznym parkiem. Najokazalszą budowlą Łodygowic jest jednak **drewniany kościół św. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza** z 1635 r. z barokowo-rokokowym wyposażeniem (m.in. 8 ołtarzy).

Kościół św. św. Szymona i Judy

MIĘDZYPRODZIE ŻYWIECKIE

www.czernichow.com.pl

Wyjątkowym, magicznym miejscem na Żywiecczyźnie jest **góra Żar** w Międzybrodziu Żywieckim, 12 km od Żywca (www.gorazar.pl). Na górę można się dostać kolejką szynowo-terenową, rowerem wypożyczonym z pobliskiej wypożyczalni lub pieszo (Kolej Linowo Terenowa Żar, ul. Górską 1, tel. 33 8661136, www.pkl.pl). W sezonie zimowym działa tu naśnieżany i oświetlony stok narciarski z wyciągiem. Na szczycie znajdują się: misa górnego zbiornika elektrowni szczytowo-pompowej „Żar” o powierzchni 14 ha oraz restauracja i taras widokowy. Atrakcją jest zjeżdżalnia pontonowa, znajdująca się przy dolnej stacji kolejki i park linowy Trollandia (tel. 661222008, www.trollandia.pl). Na stoku Żaru jest lotnisko słynnej Górskiej Szkoły Szybowcowej „ŻAR” im. Adama Dziurzyńskiego.

Góra Żar - Górská Szkoła Szybowcowa

MIĘDZYPRODZIE BIAŁSKIE

www.czernichow.pl

Atrakcją stanowi Jezioro Międzybrodzkie, gdzie na miłośników sportów wodnych czekają kajaki, rowerki wodne, żaglówki i windsurfing.

ŁĘKAWICA

www.lekawica.com.pl

W Łękawicy warto zwrócić uwagę na przydrożne kapliczki; ciekawym miejscem jest także **Izba Twórcza Józefa Hulki**, utalentowanego twórcy ludowego. W okolicy znajduje się zespół skał o nazwie „Zamczysko” przyciągający miłośników wspinaczki; ciekawostką jest niedawno odkryta Jaskinia Lodowa.

Ślemień – Łękawka, widok ze szczytu

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Żywiecka 23, tel. 33 8622206, lekawica@slaskie.travel

ŚLEMIEŃ

www.slemien.pl

W Ślemieniu, miejscowości leżącej na granicy z Gilowicami, znajduje się małe **Sanktuarium Narodzenia Najświętszej Maryi Panny na Jasnej Górcie** (przy parafii Narodzenia św. Jana Chrzciciela, ul. Krakowska 113). W 1868 r. przybyło tu na odpust 15 tys. wiernych. Kaplica została wybudowana w latach 1858-1866 na kamiennej grocie, z której tryska woda ciesząca się sławą cuda czyniącej. W głównym ołtarzu znajduje się kopia XIX-wiecznego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Oprócz Jasnej Górci istnieje w tym rejonie wiele wspaniałych punktów widokowych, m.in. na Skalarówce, na Przełęczy Gibasowej, Gałasie, Łękawce czy w okolicy szczytu Bąków. Wyjątkowym miejscem w Ślemieniu jest Etnopark, czyli **Park Etnograficzny Ziemi Żywieckiej** (www.etnopark.pl), gdzie zgromadzone zostały unikatowe zabytki architektury drewnianej, typowe dla historycznego krajobrazu Żywiecczyzny.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Krakowska 124, tel. 33 8654649, slemien@slaskie.travel

GILOWICE

www.gilowice.pl

W Gilowicach znajduje się piękny drewniany **kościół św. Andrzeja Apostoła** Świątynia zbudowana jest w stylu gotyku śląsko-małopolskiego z późnobarokowym ołtarzem oraz posągami Matki Bożej z Dzieciątkiem pochodzącym z XIV w. i amboną z pierwszej połowy XVII w. W Gilowicach warto też zobaczyć zespół treningowych skoczni narciarskich, gdzie trenują przyszli mistrzowie. Ciekawostką jest prywatna hodowla strusi w Gilowicach (ul. Zakopiańska 69 B).

Kościół św. Andrzeja Apostoła

RYCHWAŁD

W niewielkiej miejscowości Rychwałd znajduje się **Sanktuarium Maryjne** (Klasztor oo. Franciszkańców Rychwałd, ul. Franciszkańska 1), w którym cudami słynie obraz Matki Bożej, pochodzący z XV w. Kościół drewniany przeniesiono do Gilowic – stoi tam do dziś, zaś gilowicki rozebrano, a z jego drewna zbudowano – stojącą do dziś w Rychwałdzie w sąsiedztwie sanktuarium – **kaplicę cmentarną** (1756). Murowana **świątynia św. Mikołaja** ze wspaniałym ołtarzem Matki Boskiej Rychwałdzkiej w stylu przejściowym między barokiem a rokoko jest wewnątrz przebogato zdobiona.

Wyjątkowym miejscem jest **Infirmeria zielarska im. o. Grzegorza Sroki** (tel. 33 8651001, wew. 22 lub 38 – zielarnia). W Rychwałdzie mieści się prywatna **hodowla koni huculskich**.

Rychwałd – kapliczka przydrożna

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Krakowska 40, tel. 33 338653020 wew. 24, gilowice@slaskie.travel

ŚWINNA

www.swinna.pl

W Świnnej funkcjonuje **Międzypokoleniowe Centrum Folkloru i Rzemiosła Artystycznego** (ul. Wspólna 15) ze stałą ekspozycją. Natomiast każdy kto sam chce zbudować baterię z cytryn lub ogórków, zobaczyć jak działają pola wirowe czy dotknąć „pioruna” w kuli plazmowej koniecznie musi odwiedzić **Beskidzkie Centrum Nauki** (www.naukotechnika.pl).

PRZYŁĘKÓW

W pobliskim Przyłękowie warto odwiedzić **Sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych**, wybudowane w latach 1896-1902, jedno z kilku sanktuariów maryjnych Żywiecczyny. Wystrój świątyni utrzymano w stylu barokowym.

Leśna kaplica w Kielbasowie

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Wspólna 13, tel. 33 8638071, swinna@slaskie.travel

JELEŚNIA

www.jelesnia.pl

Spacerując po **ryнку** w Jeleśni, warto zajrzeć do **Starej Karczmy** (Rynek 12, www.starakarczma.eu, tel. 33 8636013) – restauracji o wielowiekowej tradycji, założonej przez Mikołaja Komorowskiego, właściciela tych ziem, około początku XVII w. W karczmie najbardziej eksponowana jest sala zabawowa (szynkownia), po prawej stronie w małym pomieszczeniu sprzedawano kiedyś mięso i wędliny, na końcu zaś w lodowni przechowywano piwo, mięso i artykuły spożywcze. Godnym polecenia obiektem architektury sakralnej w Jeleśni (Rynek 2) jest barokowy **kościół św. Wojciecha** z 1618 r. z barokowo-rokokowym wyposażeniem. W dawnej organistowce pod kościołem w Jeleśni od lat 70. mieści się **Regionalna Izba Pracy Twórczej**.

Stara Karczma

SOPOTNIA WIELKA

Podczas wędrowek po górskich szczytach Beskidu Żywieckiego nie można pominąć najwyższego naturalnego wodospadu w polskich Beskidach w Sopotni Wielkiej.

Wodospad (wys. 12 m) został uznany za pomnik przyrody. U podnóża Piłska i Rysianki, tuż przy wodospadzie znajduje się Agroturystyka Nad Wodospadem (Sopotnia Wielka 265, 34-340 Jeleśnia, tel. 603411307, www.nadwodospadem.com), gdzie można odpocząć od miejskiego zgiełku, zakosztować swojskich produktów (biały ser, mleko, jaja, oscypki), przejechać się bryczką (zimą kulig).

Sopotnia Wielka to także wymarzone miejsce dla miłośników obserwacji nocnego nieba, nawet wtedy, gdy niebo zasłaniają chmury, a to za sprawą działającego w Sopotni **Stowarzyszenia Polaris – OPP** (www.polaris.org.pl), które promuje niespotykaną dotąd astroturystykę.

Astroturystyka

Sopotnia Wielka to także wymarzone miejsce dla miłośników obserwacji nocnego nieba; jest to możliwe nawet wtedy, gdy niebo zasłaniają chmury, a to za sprawą działającego w Sopotni Stowarzyszenia Polaris.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Plebańska 1, tel. 33 8630777, 604574390, jelesnia@slaskie.travel

RADZIECHOWY-WIEPRZ

www.radziechowy-wieprz.pl

RADZIECHOWY

Na terenie miejscowości Radziechowy wznosi się góra Matyska, na której stoi ogromny **krzyż milenijny**, postawiony w 2000 r. Na szczyt można dojść niebieskim szlakiem (polna droga, czas marszu kilkadziesiąt minut). Z inicjatywy księdza proboszcza Stanisława Gawlika do krzyża na Matysce poprowadzono Drogę Krzyżową – dzieło otrzymało nazwę Golgota Beskidów. Opis wszystkich stacji wraz z interpretacją rzeźb można znaleźć na www.golgota-beskidow.pl/stacje.

Beskid Mały, powiat żywiecki

JUSZCZYNA

8 km na południe od Żywca jest położona wieś Juszczyzna, w której znajduje się godny uwagi turysty, zachowany do naszych czasów, przepiękny drewniany **kościół Nawiedzenia NMP** (Juszczyzna 539) o konstrukcji zrębowej.

WĘGIERSKA GÓRKA

www.wegierska-gorka.opg.pl

Szlak Papieski

Przez gminę Węgierska Górka przebiega Szlak Papieski. Jest to trasa o długości 42 km, którą kiedyś przemierzał Karol Wojtyła jako turysta i duszpasterz. Szlak swój początek ma przy skwerze Jana Pawła II w centrum wsi, gdzie na pamiątkę 27 lat pontyfikatu Ojca Świętego zasadzono 27 świerków, a także dęb z nasion, które osobiście poświęcił Jan Paweł II.

Nazwa Węgierska Górka wywodzi się prawdopodobnie od szańców obronnych usypanych przez właścicieli Żywiecczyny na wypadek najazdu węgierskiego. Na tym obszarze toczyły się zacięte walki w pierwszych dniach II wojny światowej, czego pamiątką są **betonowe schrony** bojowe o nazwach: „Wędrowiec”, „Waligóra”, „Wyrwidąb”, „Wąwóz” i „Włóczęga”, stanowiące część rygla obronnego Węgierska Górka. Schrony te miały od kilku do kilkunastu pomieszczeń, obecnie tylko fort „Wędrowiec” (położony najbliżej centrum miejscowości) został wyremontowany i udostępniony dla zwiedzających jako Izba Pamięci. Na pasjonatów historii oraz poszukiwaczy przygód czeka ścieżka pieszo-rowerowa szlakiem fortów obronnych (całość trasy to ok. 10 km).

Kolejną atrakcją gminy Węgierska Górka jest **Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej** (przystosowany dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich). Zgromadzone są tam eksponaty ptaków i zwierząt, które w środowisku naturalnym występują coraz rzadziej, m.in. niedźwiedź, głuszec, ryś i wydra. Po wizycie w ośrodku można się przespacerować ścieżką dydaktyczną „Gościnny Las”.

Niezwykłą atrakcją stanowi **aleja najslyniejszych zbójników** na Żywiecczynie z rzeźbami o wysokości ok. pięciu metrów ustawionymi w centrum Węgierskiej Górki.

CIĘCINA

Obok Węgierskiej Górki znajduje się wieś Cięcina, w której stoi drewniany **kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej** – najstarsza drewniana świątynia Żywiecczyny z 1542 r. W środku świątyni zachowało się barokowe wyposażenie z wieków XVII i XVIII. Obiekt znajduje się na Szlaku Architektury Drewnianej województwa śląskiego.

Fort „Wędrowiec” w Węgierskiej Górce

CISIEC

We wsi Cisiec stoi współczesny **kościół pw. św. Maksymiliana Kolbe**, zwany „kościółem jednego dnia i nocy”. Zbudowano go wbrew zakazowi władz z 5 na 6 listopada 1972 r. i po wielu perypetiach dokończono w 1984 r.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej oś. XX-lecia II RP 12, tel. 33 8642187, węgierskagorka@slaskie.travel

MILÓWKA

www.milowka.pl
www.milowka.info

Miejscowość Milówka jest znana chyba wszystkim Polakom dzięki braciom Golec, którzy wywodzą się właśnie stąd, i ich zespołowi „Golec uOrkiestra”. Oprócz tropienia śladów rodziny Golców w Milówce warto zwiedzić **Muzeum Stara Chałupa** (ul. Piastowka 1) – obiekt na Szlaku Architektury Drewnianej. Jest to zabytkowy drewniany dom z 1739 r., którego budowniczym był milowski karczmarz, Piotr Gorel. W 2010 r. Starą Chałupę poddano renowacji, a obok niej został postawiony budynek sprowadzony z Przylękowa, w którym obecnie są urządzone wystawy oraz organizowane warsztaty i spotkania miłośników tradycji.

Muzeum Stara Chałupa

W Milówce stoi także **kaplica pw. św. Antoniego** z 1876 r. Wizerunek św. Antoniego zamówiono u Jana Matejki w Krakowie. W Milówce warto zobaczyć również neobarokowy **kościół Wniebowzięcia NMP** (plac Wolności 9) z 1839 r. oraz zabytkowy **cmentarz żydowski**, który powstał pod koniec XIX w. Chętnie odwiedzany przez turystów jest **Leśny Gród** – niezwykle ogród botaniczny, usytuowany na zboczach Prusowa. Na kilku hektarach zgromadzono kilkaset tysięcy roślin, w tym liczne odmiany gatunków egzotycznych. Są tam także pawie, bażanty chińskie i tybetańskie, papugi oraz słowiańska wioska do zabaw.

Politycy w drewnie

Największą atrakcją Leśnego Grodu jest czternastometrowa rzeźba Światowida, wykonana z jednego kawałka drewna, na której znajdują się m.in. „twarze” polskich i zagranicznych polityków.

KAMESZYNICA

W pobliskiej Kameszynie zachował się **zespół pałacowo-dworski**, powstały w latach 1830-1833 z inicjatywy ówczesnych właścicieli Teresy i Marcelego Potockich, usytuowany w dolinie potoku i na sąsiadującym z nim wzgórzu. Do dziś zachowały się budynek mieszkalny, oficyna i oranżeria. Istnieje jeszcze budynek, który Habsburgom służył jako suszarnia szyszek. Poza terenem ogrodu znajduje się kaplica św. Teresy, którą nakazał wnieść Marcelec Potocki.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Dworcowa 1, tel. 33 8637399 w. 23, milowka@slaskie.travel

RAJCZA

www.rajcza.com.pl

Pałac Lubomirskich

W malowniczej miejscowości Rajcza, w Sanktuarium Maryjnym znajduje się obraz będący jedną z najstarszych kopii ikony jasnogórskiej, dar dla miejscowej parafii od króla Jana Kazimierza. W końcu XIX w. zbudowano nowy, murowany kościół na miejscu dawnego (pw. św. Wawrzyńca i św. Kazimierza Królewicza, ul. Rynek 1), w 1997 r. zaś kościół ten uzyskał miano **Sanktuarium Matki Bożej Kazimierzowskiej**.

Warto również zobaczyć dawny **pałac Lubomirskich**. Pałac powstał w czasach, kiedy właścicielem Rajczy był Anastazy Siemioński, około 1833 r., jednak największy rozkwit budowa wraz z pięknym parkiem przeżywały za Władysława Lubomirskiego, w latach 1894-1914. Dzięki znamienitemu właścicielowi w pałacu gościł m.in. Karol Szymanowski, koncertowali Ignacy Paderewski, Ludomir Różycki, Apolinary Szeluto czy Artur Rubinstein. Po sprzedaniu pałacu arcyksięciu Stefanowi Habsburgowi w pałacu urządzono szpital wojskowy, obecnie Samodzielny Publiczny Zakład Opiekuńczo-Lecznicy dla przewlekłe chorych.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Parkowa 2, tel. 33 8643230, rajcza@slaskie.travel

UJSOŁY

www.ujsoły.com.pl
www.ujsoły-novot.eu

W Ujsołach znajdują się zabytki, które warto zobaczyć, m.in.: **kościół św. Józefa Robotnika** (ul. ks. Piotrowskiego 10), budynek „Organistówki”, zabytkowy cmentarz oraz kaplica „u Koconiów”.

ZŁATNA

W pobliskiej Złatnej znajdziemy „**Stary Dwór**” - leśniczówkę dóbr habsburskich z 1853 r. oraz pozostałości **huty szkła**.

GLINKA

W Glince znajduje się **Izba Regionalna** oraz **Geopark Glinka**, którego głównym elementem jest lina zjazdowa „Tyrolka” o długości 220 m, umieszczona na wysokości ok. 30 m. W okolicy powstały również szlaki dla osób uprawiających nordic walking (łączna długość tras wynosi 46 km, w odcinkach 6-8 km).

INFORMACJE PRAKTYCZNE

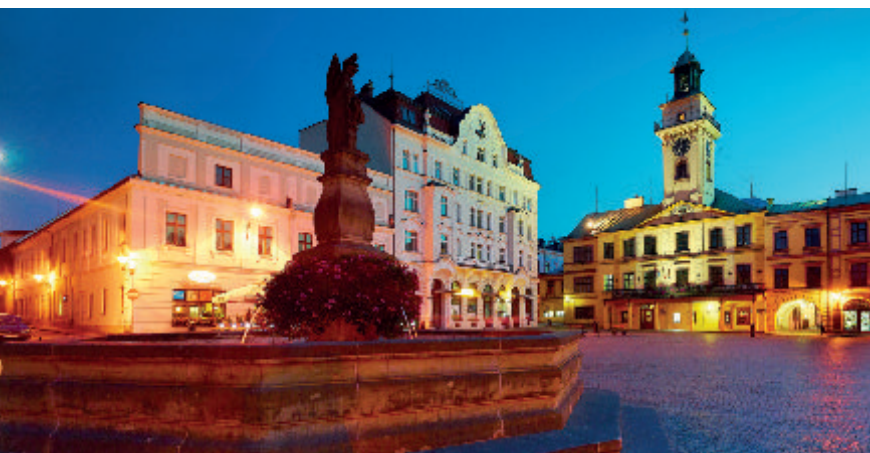
Punkt Informacji Turystycznej ul. Bystra 1, Ujsoły, tel. 33 8647036, ujsoly@slaskie.travel

Rezerwat przyrody

W miejscowości Sól znajduje się leśny rezerwat przyrody „Butorza”, a także rezerwat przyrody „Śrubita” o powierzchni 24,99 ha, położony na północno-zachodnim stoku góry Bugaj w grupie Wielkiej Raczy. Natomiast na granicy gmin Rajcza i Ujsoły na północnych stokach Rycerzowej jest położony rezerwat „Dziobaki” z dwustuletnim borem świerkowo-bukowo-jodłowym oraz fragmentem bagiennej olszyny górskiej w dolnej części rezerwatu. Przez teren gminy Rajcza przechodzą także dwie ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze: „Dolina Nickuliny” oraz „Masyw Wielkiej Raczy”.

CIESZYN

www.cieszyn.pl, www.infotur.olza.pl

Rynek

Gród Cieszyn powstał w X w., a jego zadaniem była obrona południowej granicy Polski. Od XIII w. Cieszyn był stolicą samodzielnego księstwa cieszyńskiego, a potem Śląska Cieszyńskiego. Księstwo cieszyńskie było lennem Korony Czeskiej, następnie przypadło Habsburgom – jako królom Czech, a do końca I wojny Światowej było częścią monarchii austro-węgierskiej, zwanej Śląskiem Austriackim. Dlatego jego odrębność od reszty Śląska jest podkreślana do dnia dzisiejszego.

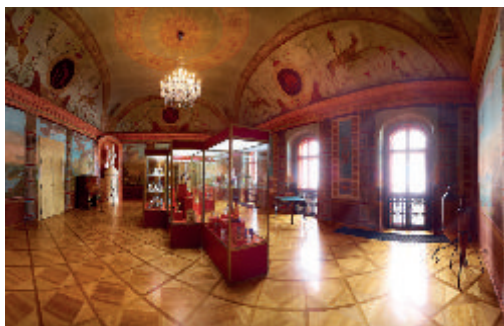
Spacer po przepięknym cieszyńskim starym mieście rozpoczynamy od **ryнку**, na którym znajduje się **studnia z figurą św. Floriana**. Rynek został założony pod koniec XV w., jego południową pierzeję stanowi ratusz pochodzący z tego samego czasu. Zarówno ratusz, jak i pozostała zabudowa przyrynkowa była wielokrotnie przebudowywana i modernizowana. Obecny budynek wzniesiony w 1800 r. w stylu klasycystycznym został odnowiony i rozbudowany w latach czterdziestych XIX w. Przy rynku znajduje się budynek dawnego **hotelu „Pod Brunatnym Jeleniem”** (Rynek 20), poczta oraz **„Dom Narodowy”**. Ma w nim swoją siedzibę Cieszyński Ośrodek Kultury, który organizuje wiele imprez cyklicznych (Rynek 12, tel. 33 8510711, www.domnarodowy.pl).

Muzeum Śląska Cieszyńskiego ma swoją siedzibę w zabytkowym pałacu Larischów, który był otoczony parkiem. Można tu podziwiać stałą ekspozycję pt. „Na pograniczu dziejów i kultur” oraz wystawy czasowe. Muzeum posiada bardzo bogate zbiory podzielone na działy: archeologii, etnografii, historii i sztuki. W dawnej pałacowej stajni mieści się kawiarnia, będąca ostatnim przystankiem na Szlaku Kwitnącej Magnolii (ul. Regera 6, tel. 33 8512933, www.muzeumcieszyn.pl). Do Muzeum przylega **park Pokoju**, którego nazwa pochodzi od podpisanego w Cieszynie w 1779 r. traktatu pokojowego, kończącego wojnę między Austrią i Prusami.

Kolejnym punktem na mapie naszej wędrowki po Cieszynie jest poddominikański **kościół św. Marii Magdaleny** (pl. Dominikański 2), pierwotnie romański, później

Spotkanie braci

Legenda głosi, że Cieszyn został założony w 810 r. przez trzech synów polskiego księcia Leszka III, którzy spotkali się w tym miejscu po długiej rozłące i tak się ucieszyli, że założyli miasto (stąd nazwa).

Muzeum Śląska Cieszyńskiego

gotycki, powstał w drugiej połowie XIII w. Gruntownie przebudowany po pożarze w 1789 r., zyskał cechy barokowe. Był nekropolią Piastów Cieszyńskich. Największy w Europie Środkowo-Wschodniej kościół ewangelicko-augsburski to **Kościół Jezusowy** (pl. Kościelny 6), utrzymany w stylu austriackiego baroku, z pięcioma nawami na planie krzyża. Barokowy ołtarz pochodzi z 1766 r. Niedaleko kościoła znajduje się tzw. **pajta**, czyli ewangelicka szkoła z 1725 r. W kościele znajduje się **Biblioteka i Archiwum Tschammera**, gdzie przechowywane są cenne starodruki i inkunabuły – w sumie ok. 23 000 woluminów i 100 m.b. akt (zwiedzanie po uzgodnieniu terminu, tel. 502495835, 338570669, www.biblioteka.cieszyn.org.pl). W kościele działa również **Muzeum Protestantyzmu** z wystawą pt. „Z dziejów luteranizmu na Śląsku Cieszyńskim”. Idąc drogą od rynku ku Wzgórzcu Zamkowemu, przy ul. Głębokiej 15, z pewnością zauważymy zabytkową kamienicę, w której mieści się **Biblioteka Miejska** (www.biblioteka.cieszyn.pl). Jest to dawny Dom Niemiecki z XIX w., wzniesiony w stylu renesansu niderlandzkiego. W kamienicy przy ul. Głębokiej 50 ma swoją siedzibę **Muzeum Drukarstwa** (www.muzeumdrukarstwa.eu, tel. 33 8511630, zwiedzanie tylko po uzgodnieniu telefonicznym).

Pałac Myśliwski Habsburgów

Ulicą Głęboką dochodzimy na **Wzgórze Zamkowe**, które było zasiedlone już około V w. p.n.e. Na przełomie IX i X w. wybudowano ziemno-drewniany gród – siedzibę kaszтеляna, a później księcia. W XIV w. wzniesiono gotycki zamek. W 1840 r. Wzgórze Zamkowe zostało przebudowane w stylu klasycystycznym – **Pałac Myśliwski Habsburgów** powstał na fundamentach dawnego zamku dolnego. Z dawnych czasów pozostała Wieża Pia-

stowska i rotunda romańska św. Mikołaja z XI w. We wspomnianym pałacu od 1947 r. mieści się Szkoła Muzyczna (jej uczniem był m.in. Stanisław Hadyna, założyciel zespołu Śląsk) oraz instytucja kultury – **Zamek Cieszyn** (ul. Zamkowa 3 abc, tel. 338510821, www.zamekcieszyn.pl).

Pozostałością dawnego zamku gotyckiego jest dwudziestodzieciometrowa Wieża Piastowska. Na jej zwieńczeniu zachowały się kamienne tarcze z orłem piastowskim. Sama zaś wieża stanowi wspinały punkt widokowy na Cieszyn i Beskidy. Na północ od wieży znajdują się zabezpieczone reliktury Wieży Ostatecznej Obrony i kuchni zamkowej.

Powstała w XI w. **rotunda św. Mikołaja** jest najstarszym i najcenniejszym zabytkiem, którym może poszczycić się Ziemia Cieszyńska. Przez setki lat rotunda pełniła funkcję kaplicy grodowej, a później zamkowej. Po przebudowach w stylu klasycystycznym, które poczyniono na całym Wzgórzu Zamkowym, została zupełnie zmieniona, ale w 1955 r. przywrócono jej oryginalny kształt. Warta polecenia jest również wieża Ostatecznej Obrony, zwana inaczej Starą Wieżą.

Miłośnicy książek na pewno będą zachwyceni możliwością odwiedzenia **Książnicy Cieszyńskiej** (ul. Mennicza 46, tel. 33 8513841, www.kc-cieszyn.pl), biblioteki naukowej, w której znajduje się najcenniejszy na Śląsku zbiór rękopisów, starodruków i inkunabułów oraz stała wystawa zbiorów ks. Szersznika (XV-XIX w.). Wśród wielu cennych książek można zobaczyć m.in. rękopisy wschodnie, pisane w różnych językach pismem arabskim. Z kolei przy placu Teatralnym, naprzeciwko Książnicy, wznosi się zabytkowy gmach **Teatru im. Adama Mickiewicza** (pl. Teatralny 1, tel. 33 8581652, www.teatr.cieszyn.pl). Budynek pochodzący z 1910 r., a zaprojektowany przez znaną wiedeńską pracownię Fellner und Helmer, jest utrzymany w stylu eklektycznym.

Przy północnym skrzydle pałacu Myśliwskiego można znaleźć schody i windę, prowadzącą na ul. Dojazdową, skąd blisko już do wejścia do **Dawnego Arcyksiążęcego Browaru Zamkowego** (ul. Dojazdowa 2, tel. 33 8516400). Jego tradycje kontynuuje dziś Bracki Browar Zamkowy (zwiedzanie po uzgodnieniu, tel. 33 8516402), skąd pochodzi piwo Brackie. Nazwa nawiązu-

Rotunda św. Mikołaja

Książnica Cieszyńska

Teatr Adama Mickiewicza

Szlak Kwitnącej Magnolii

Na przełomie kwietnia i maja kwitną tu najpiękniejsze magnolie, koniecznie trzeba przejść się Szlakiem Kwitnącej Magnolii. Pierwsze magnolie do Cieszyna zostały sprowadzone około 1800 r. przez ks. Szersznika. Szlak Kwitnącej Magnolii ma długość ok. 1 km, a spacer nim trwa 20-30 min. Trasa wiedzie z placu Kościelnego ulicą Sienkiewicza, następnie 3 Maja, gdzie jest największe nagromadzenie kwiatów, a potem przez park Pokoju na ul. Regera, do dawnej pałacowej stajni przy Muzeum Śląska Cieszyńskiego. Dokładny opis trasy na stronie www.najpiekniezemagnolii.pl.

je do wszechobecnej w Cieszynie legendy o trzech braciach.

Miejszem upamiętniającym legendę o powstaniu miasta jest **Studnia Trzech Braci** (ul. Trzech Braci). Na jej ścianach umocowano tablice opowiadające o ich spotkaniu. Absolutnie unikatowym miejscem, które po renowacji będzie perłą Cieszyna, jest tzw. **„Cieszyńska Wenecja”**, czyli tereny nad Młynówką przy ul. Przykopa. Od średniowiecza był w tym miejscu sztuczny kanał, którego woda napędzała koła młynów oraz warsztaty tkaczy, garbarzy, sukienników i kowali. Przez Cieszyn, a wcześniej przez Puńców przepływa potok o nazwie Puńcówka. Teren ten jest częściowo objęty rezerwatem przyrody **„Lasek Miejski nad Puńcówką”** (między ul. Błogocką a ul. Łyska), stworzonym po to, aby chronić cieszyńską wiosenną – charakterystyczną dla Śląska Cieszyńskiego roślinę o białozielonych płatkach oraz naturalny łąk z jesionem, dębem, grabem, lipą, klonem i innymi drzewami.

Studnia Trzech Braci

Imprezy cykliczne

Przeгляд Filmowy „Kino na granicy”, Festiwal Teatralny „Bez granic”, Industriada – Święto Szlaku Zabytków Techniki, „Święto Trzech Braci” – Dni Cieszyna i Czeskiego Cieszyna, Przeгляд Filmowy „Wakacyjne Kadry”, Europejski Festiwal Szkół Artystycznych i Twórczości „Kręgi Sztuki”, Festiwal „Skarby z cieszyńskiej Tróły”, Dni Kultury Żydowskiej, GotGo Festiwal!, Międzynarodowa Dekada Muzyki Organowej, Chóralnej i Kameralnej oraz Cieszyński Festiwal Jazzowy.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Cieszyńskie Centrum Informacji), ul. Rynek 1, tel. 33 4794249, 33 4794248, cieszyn@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Zamek Cieszyn), ul. Zamkowa 3a,b,c, tel. 33 8510821 [wew. 14, zamekcieszyn@slaskie.travel](mailto:wew.14,zamekcieszyn@slaskie.travel)

Cieszyńska Wenecja

ZEBRZYDOWICE

www.zebrzydowice.pl

Staw Młyńszczok

W Zebrzydowicach na przełomie XV i XVI w. wzniesiono dwór obronny nad rzeką Piotrkówką, otoczony stawem i bagnistą łąką. Po licznych przebudowach uzyskał kształt dwuskrzydłowego pałacu barokowego. W pałacu swoją siedzibę ma obecnie Gminny Ośrodek Kultury (ul. ks. Janusza 21, tel. 32 4693334, www.gok.zebrzydowice.pl). W jego pobliżu stoi barokowy **kościół pw. Wniebowzięcia NMP** (ul. ks. Janusza 13). Wewnątrz m.in. witraże według projektu prof. Adama Bunscha z Krakowa oraz epitafium Jerzego Liszki z 1572 r. w lewej ścianie prezbiterium. Na stawie Młyńszczok uruchomiono nowoczesny Ośrodek Sportów Wodnych.

KACZYCE

Zabytkiem sakralnym położonym na Szlaku Architektury Drewnianej jest **kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego** w Kaczychach (ul. Harcerska 28), przeniesiony z Ruptawy w latach 1971-1972.

KOŃCZYCE MAŁE

W Końcyczach Małych stoi renesansowy **zamek** z przełomu XV i XVI w. (ul. Staropolska 5, www.zamek.konczyce.pl, tel. 32 4758091,). Zachowały się dwa skrzydła z czworoboku, podcień arkadowy od strony dziedzińca. W zamku mieści się Izba Regionalna Wsi Cieszyńskiej (Społeczne Muzeum Regionalne, ul. Staropolska 5, tel. 32 4693024, www.izbaregionalna.konczyce.pl) oraz restauracja „Gościniec zamkowy”. W jego pobliżu stoi **kościół pw. Narodzenia NMP** z XVIII w. (ul. Myśliwska 2) z cudownym obrazem Matki Boskiej Kończyckiej tzw. Madonny z dmuchawcem.

Zamek w Końcyczach Małych

Imprezy cykliczne

Regionalny Konkurs Wypieków na Zapusty i Wielkanoc „Dorty, kołoczki, krepliki i insze placki”, Międzynarodowy Przegląd Zespołów Regionalnych „Złoty Kłos” oraz Wianki.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminne Centrum Informacji, Gminny Ośrodek Kultury), ul. ks. Janusza 21, tel. 324693425, zebrzydowice@slaskie.travel

KOŃCZYCE WIELKIE

www.hazlach.pl

Do gminy Hażlach należy miejscowość Kończyce Wielkie, gdzie warto zobaczyć jeden z największych kościołów drewnianych na Pogórzu Śląskim, XVIII-wieczny **kościół św. Michała Archanioła** (ul. Kościelna 20), z pięknym barokowym i rokokowym wyposażeniem. W Kończycach zachował się również **pałac**, otoczony parkiem z m.in. starymi dębami, liczącymi sobie 750 i 450 lat. Pałac Wilczków i rodziny Thun-Hohenstein wzniesiony na przełomie XVII i XVIII w. jest utrzymany w stylu barokowo-klasycystycznym. Wewnątrz kaplicy pałacowej znajduje się rokokowa ambona z XVIII w. Obecnie pałac znajduje się w rękach prywatnych.

Kościół św. Michała Archanioła

ZAMARSKI

Mała miejscowość Zamarski, oddalona od Cieszyna 5 km w kierunku północno-wschodnim, szczyci się pięknym drewnianym **kościółem św. Rocha** (ul. Cieszyńska 1), jednym z najlepiej zachowanych obiektów sakralnych w regionie. Świątynia o konstrukcji zrębowej, z czworoboczną wieżą z 1585 r., przykrytą hełmem namiotowym i sobotami, ma barokowe i rokokowe wyposażenie wnętrza.

Imprezy cykliczne

Gmina Hażlach i Gminny Ośrodek Kultury w Hażlachu są współorganizatorami organizowanej od 2005 r. imprezy cyklicznej „Piknik Historyczno-Wojskowy”, która jest kontynuowana od 2011 r. pod nazwą „Spotkanie z militariami”.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminny Ośrodek Kultury), ul. Główna 37, tel. 33 8569768, hazlach@slaskie.travel

GOLESZÓW

www.goleszow.pl

W centrum Goleiszowa zobaczymy **punkt prezentacji stroju cieszyńskiego** w Gminnym Ośrodku Kultury, stanowiący początek **Okrężnej Trasy Rowerowej „Śladami Stroju cieszyńskiego”**. W podziemiach goleszowskiego Gminnego Ośrodka Kultury znajduje się również **Izba Pamięci Oświęcimskiej** (zwiedzanie możliwe po uprzednim uzgodnieniu telefonicznym – tel. 33 4790521). W Goleiszowie warto zobaczyć kościół ewangelicko-augsburski (ul. spóldzielcza 9) z 1785 r. oraz rzymskokatolicki **kościół św. Michała Archanioła** (ul. Wolności 8), zbudowany w stylu neobarokowym w latach 1913-1921. Amatorzy wędkowania z pewnością trafią nad zbiornik wodny Ton, powstały w wyniku ściekania wód do kamieniołomu. Miejscowość może poszczycić się również kompleksem igielitowych skoczni narciarskich ludowego klubu sportowego „Olimpia” Goleiszów o punktach konstrukcyjnych k-30 i k-17. W Goleiszowie Równi, w domu ludowym znajduje się Izba Spadochroniarzy Polskich, w której można zobaczyć pamiątki i modele samolotów (czynne po uprzednim kontakcie telefonicznym; więcej informacji udziela PIT w Goleiszowie).

Izba Regionalna „U Brzezinów” w Cisownicy

CISOWNICA

Warto odwiedzić Cisownicę, gdzie na zboczu Goruszki, niedaleko zabytkowego cmentarza, znajduje się **Izba Regionalna „U Brzezinów”** (Cisownica 116, tel. 33 8528814, czynne codziennie po uprzednim kontakcie telefonicznym), w której zgromadzono wystrój, sprzęty i wyposażenie domu w dawnym wiejskim stylu.

DZIĘGIELÓW

Z kolei w odległym o kilka kilometrów Dzięgielowie warto zwiedzić **Miasteczko Pszczele Jana Gajdacza** na Mołczynie (ul. Pasieczna 12, tel. 33 5829395, wjazd od Lesznej Górnjej). Przy jedynym skrzyżowaniu we wsi Dzięgielów stoi zamek zbudowany pod koniec XV w., obecnie w niewielkim stopniu przypominający swym kształtem pierwotne założenie zamkowe (www.zamek-dziegielow.pl, ul. Zamkowa 38, tel. 33 8231996).

Miasteczko pszczele

KISIELÓW

W niedalekim Kisielowie, w starej drewnianej góralskiej chałupie zorganizowano **skansen „Na Podlesiu”** (ul. Wiodkowa 30, tel. 33 8585420), prowadzony przez państwa Bojzdów. Oprócz sprzętów codziennego użytku właściciele oferują zwiedzającym obejrzenie starego wiatraka, żurawia i drewnianych rzeźb.

Skansen „Na Podlesiu”

LESZNA GÓRNA

W Lesznej Górnjej warto zobaczyć późnobarokowy **kościół św. Marcina** (Leszna Górna 14) z XVIII w., z zachowanymi elementami XVIII-wiecznego wyposażenia.

PUŃCÓW

Puńców słynie przede wszystkim z **powozowni Andrzeja Lacela**, w której można zobaczyć kolekcję różnych pojazdów konnych z przełomu XIX i XX w. Warto również wstąpić do kościoła pw. św. Jerzego (ul. Sportowa 1). W bocznej ścianie wykuto kamienne sakramentarium z żelazną kratą do przechowywania Najświętszego Sakramentu.

Imprezy cykliczne

Dni Gminy Goleszów (VIII), Międzynarodowy Konkurs Skoków Narciarskich Dzieci i Młodzieży – Memoriał im. Leopolda Tajnera.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminne Centrum Informacji), ul. Cieszyńska 29, tel. 33 4799928, goleszow@slaskie.travel

Powozownia Andrzeja Lacela

DĘBOWIEC

www.debowiec.cieszyn.pl

Staw Zamkowy

Podczas wakacyjnych podróży warto zajrzeć również do Dębowca, głównie z uwagi na piękne krajobrazy, bujną zieleń, a także liczne stawy. W Dębowcu na uwagę zasługuje **kościół św. Małgorzaty** (ul. Cieszyńska 27), a także **zakład warzelniczy** (Kopalnia i Warzelnia Solanek dr Zabłocka, ul. Szkolna 32, tel. 32 2508666, www.zablocka.pl). W pobliżu Urzędu Gminy postawiono **fontannę** w kształcie grzybka, z której spływa solanka i – parując – wzbogaca powietrze w cenny dla organizmu jod. W Dębowcu zachowały się też pozostałości zabudowań folwarcznych, a przede wszystkim spichlerz, zbudowany na przełomie XVIII i XIX w.

Sole dla zdrowia

Zakład warzelniczy w Dębowcu od wielu dziesiątków lat produkuje sól jodowo-bromową. Można tam zobaczyć urządzenia służące do wydobywania solanki oraz nabyć różne rodzaje solanki i sole, które leczą rozmaite schorzenia.

SIMORADZ

Jedną z najstarszych budowli na terenie gminy jest **kościół św. Jakuba Apostoła** w Simoradzu (plac św. Jakuba 4) – jego zręby pochodzą z XV w. Z zewnątrz kościół zachował detale gotyckie, a wewnątrz wystrój utrzymano w barokowym i klasycystycznym stylu, z epitaforami pochodzącymi z XVII w. i XVIII-wiecznymi ołtarzami. W Simoradzu można zobaczyć również dawną gorzelnię i budynek mieszkalny należący do zabudowań folwarcznych, zaś drewniany XVII-wieczny spichlerz przeniesiono do Parku Etnograficznego w Chorzwie.

ŁĄCZKA

W pobliskiej miejscowości Łączka znajduje się **Galeria Rzeźb i Obrazów Andrzeja Klimowskiego** (Łączka 67, ul. Widokowa 7, otwarte codziennie, wskazany kontakt telefoniczny, tel. 33 8588274, www.andrzejklimowski.pl).

OGRODZONA

W wiosce Ogródzona jest usytuowany **kościół św. Mateusza** (Ogródzona 33), zbudowany w 1855 r., utrzymany w stylu późnoklasycystycznym.

Fontanna solankowa w Dębowcu

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Dębowcu), Łączka 71, ul. Widokowa 10, tel. 338588351, debowiec@slaskie.travel

CHYBIE

www.chybie.pl

Imprezy cykliczne

„Żabionalia” (czerwiec)
oraz Piknik Filmowy z AKF
„Klaps”.

W Chybiu warto odwiedzić **kościół pw. Chrystusa Króla** (Sanktuarium Matki Boskiej Gołyskiej, ul. Wyzwolenia 2), zbudowany w 1930 r. W 1953 r. w związku z rozwiązaniem parafii w Gołyszcu, stynący łaskami obraz Matki Bożej Gołyskiej przeniesiono do kościoła w Chybiu. Okolice to wspaniałe tereny do jazdy na rowerze. Znajduje się tu mnóstwo stawów, zaś w **Gołyszcu** działa Zakład Ichtiologii i Gospodarki Rybackiej Polskiej Akademii Nauk (ul. Kalinowa 2, 43-520 Zaborze, tel. 33 8561551, www.fish.edu.pl).

Kościół Chrystusa Króla

STRUMIEŃ

www.strumien.pl

Rynek w Strumieniu

Dzięki ogromnemu zaangażowaniu mieszkańców, co roku powstają tu plenerowe pasje wielkanocne, a w grudniu jest budowana największa w województwie żywa szopka.

W Strumieniu na uwagę zasługuje przede wszystkim **rynek** z najstarszym w woj. śląskim **ratuszem**, zbudowanym ok. 1628 r. W jego piwnicach powstała galeria „Pod Ratuszem”. Wschodnią ścianę rynku zdobią malownicze kamieniczki mieszczarskie z mansardowymi dachami, przebudowane w XIX w., choć oryginalnie barokowe. W centrum znajduje się **Sanktuarium św. Barbary** (ul. 1 Maja 9) w kościele z 1790 r. w stylu barokowym. W strumieńskim parku znajduje się **fontanna solankowa**, otwarta w 2009 r. Codziennie od 8.00-22.00 bezpłatnie można korzystać z dobrodziejstw wdychania solanki jodowo-bromowej z Zabłocia.

DROGOMYŚL

W Drogomyślu znajduje się **kościół ewangelicko-augsburski** (pl. Kościelny 2), zbudowany w stylu klasycystycznym w 1788 r. W ściany świątyni wmurowano tablicę fundacyjną w jęz. łacińskim z herbem fundatorów kościoła, rodziny Kaliszów. Po drugiej stronie ulicy stoi **dwór** Kaliszów pochodzący z XVIII w., wykorzystywany obecnie jako miejsce działania Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Fontanna solankowa w strumieńskim parku

PRUCHNA

W Pruchnej stoi **krzyż pokutny** (ul. Katowicka 58). Znajdują się tu także **kościół**: ewangelicko-augsburski Zmartwychwstania Pańskiego (ul. Główna 66) z 1893 r. oraz rzymskokatolicki pw. św. Anny (ul. Główna 37), wybudowany w miejscu dawnego drewnianego kościoła w latach 1871-1873. Znajdziemy tu również „**zameczek**” z 1870, w którym dawniej mieścił się zarząd folwarku Komory Cieszyńskiej.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury), Rynek 9, tel. 338570174, strumien@slaskie.travel

SKOCZÓW

www.skoczow.pl

Skoczów, którego początki sięgają XIII w., posiada niewiele zabytków z powodu zniszczeń poczynionych przez wojny, powódzie i pożary. Zachowały się jednak piękne, kamienne piwnice o kolebkowych sklepieniach z XIV-XV w., będące pozostałością po średnio-wiecznej zabudowie miejskiej. W kamienicy przylegającej do ratusza, w grudniu 1576 r. przyszedł na świat Jan Sarkander, przyszły męczennik i święty, patron Skoczowa (w kamienicy urządzono muzeum, tel. 33 8530813). Jego portret umieścili skoczowianie na wieży ratusza w 1801 r., na płycie rynku zaś już w drugiej połowie XVIII w. stanął postument z figurą św. Jana Sarkandra (obecnie przy placu kościelnym).

Do najcenniejszych zabytków miasta należy zaliczyć rokokowy **ratusz** z 1797 r., kamienną figurę Jonasza (Trytona) z drugiej połowy XVIII w., dzieło Wacława Donaya, a także **kościół farny św. św. Apostołów Piotra i Pawła** z bogatym barokowym wystrojem z 1762 r. Przy placu kościelnym stoją cztery barokowe figury świętych z drugiej połowy XVIII w., również dłuta Wacława Donaya. Z pewnością należy odwiedzić również **Muzeum im. Gustawa Morcinka** (ul. Fabryczna 5, tel. 33 8532913).

Na zboczach Kaplicówki wznosi się widoczna z daleka **kaplica św. Jana Sarkandra**, zbudowana w 1934 r. według projektu Alfreda Wiedermanna. Przed kaplicą stoi Krzyż Papięski,

Fontanna na rynku

Muzeum Gustawa Morcinka

przeniesiony tu w 1985 r. z Katowic-Muchowca, a na miejscu ołtarza papieskiego (na którym mszę św. odprawiał Jan Paweł II w 1995 r.) umieszczono pamiątkowy obelisk. U podnóża Kaplicówki stoi neogotycki kościół luteranski Św. Trójcy z 1865 r.

Skoczowski dworzec PKP stanowi początek dwóch górskich szlaków, prowadzących na Równicę (żółty) i Błatnią (zielony). Rowerzyści będą zadowoleni ze ścieżek rowerowych przy wałach Wisły i Brennicy. Przez teren gminy przebiega zielona nitka szlaku dziedzictwa przyrodniczo – kulturalnego Greenways Kraków–Morawy–Wiedeń. Warto skorzystać również z przynajmniej jednego z trzech skoczowskich szlaków spacerowych: Szlaku Morcinkowskiego, Szlaku Sarkandrowskiego i Szlaku Skoczowskich Zabytków.

Wzgórze Kaplicówka

BŁADNICE DOLNE

W Bładnicach swoją pracownię ma **rusznikarz Czesław Kanafek** (Bładnice Dolne 39, tel. 33 8531007, 602714174; wizyta po uprzednim kontakcie telefonicznym), zajmujący się wyrobem replik historycznych armat i broni czarnoprowowej. Dojazd: zjazd z drogi do Wisły w Nierodzimiu koło „Mokate” lub ze Skoczowa do Bładnic (w kierunku cukierni „Haneczka”).

Repliki armat i broni prochowej

OCHABY WIELKIE

W Ochabach, gdzie tradycje hodowli koni sięgają XIX w., znajduje się jedyna w Polsce **stadnina** hodująca angloaraby typu francuskiego (ul. Hodowlana 16, tel. 33 8533776, 33 8531013, www.stadnina-ochaby.com.pl). Obecnie część obiektu została zamknięta, gdyż niedaleko powstał **Dream Park** (ul. Hodowlana 2, informacja tel. 33 8510555, www.dream-park.pl), gdzie m.in. można obejrzeć oceanarium prehistoryczne. Na dorosłych czekają atrakcje w parku linowym, a na dzieci plac zabaw, kule sferyczne i namiot małego odkrywcy.

Dream Park

PIERŚCIEC

Znajduje się tu **sanktuarium św. Mikołaja** (ul. Ks. A. Langer 2) z drewnianą figurą słynącą z cudownych uzdrowień. Obecna świątynia została wzniesiona w latach 1886-1888, a 9 grudnia 1888 r. do nowego kościoła przeniesiono figurę św. Mikołaja i ustawiono ją nad głównym ołtarzem. Figura św. Mikołaja, a raczej legenda o jej tajemniczych powrotach do wsi z pobliskiej miejscowości Rudzica, zainspirowała Zofię Kossak do spisania tej historii.

Sanktuarium św. Mikołaja

Imprezy cykliczne

Pochód z Judaszem, Międzynarodowy Festiwal „Panorama Sztuki Chrześcijańskiej Musica Sacra”, Dni Skoczowa, Cross Świętojański w Pogórze, Regionalne Dni Rybactwa, Różnorodny Rajd Rowerowy, Marsz po Zdrowie i Dożynki Gminne.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Biuro Promocji i Informacji, Galeryjka Miejska ARTadres), Rynek 18, tel. 33 8533854, skoczow@slaskie.travel

BRENNA

www.brenna.org.pl
www.beskidzka5.pl

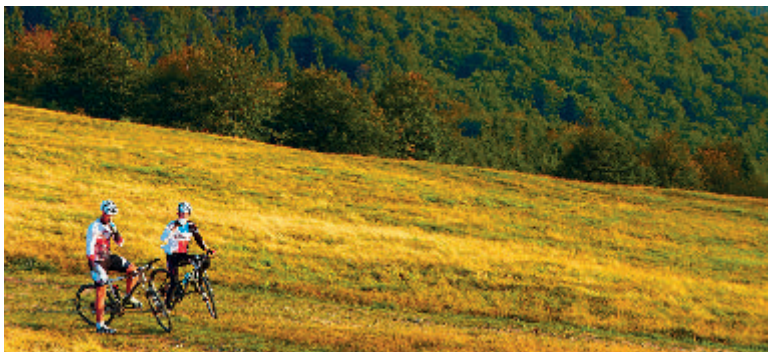
Do zabytków Brennej należy mурowany **kościół św. Jana Chrzciciela** (ul. ks. R. Juroszka 7), z lat 1793-1796. W ołtarzu znajduje się obraz autorstwa cieszyńskiego artysty „Chrystus Jezus w Jordanie”. Miejscem wyjątkowym jest urokliwy **dworek myśliwski Konczakówka** (ul. Głębiec 26, tel. 33 8536496). Nazwa dworku pochodzi od Brunona Konczakowskiego, który w 1924 r. na tym miejscu zbudował dwór w stylu alpejskim.

W centrum miejscowości znajduje się również drewniany budynek pochodzący z początku XX w., zwany „**Starym Kinem**”. W ciągu wieku pełnił on wiele funkcji: od biblioteki, przez pierwsze w regionie kino, po Izbę Regionalną. Dzisiaj jest przede wszystkim miejscem spotkań zespołów regionalnych, warsztatów dla dzieci, wystaw i koncertów.

Na uwagę turystów zasługuje XVII-wieczny **barokowy krzyż pokutny** na ul. Rolniczej oraz Krzyż Rozstania, dzieło Ludwika Konarzewskiego. W Brennej swój początek ma osiem górskich szlaków wiodących na szczyt Błotnego, Kotarza, Starego Gronia i Równicy. Funkcjonuje tu także kilka dobrze zorganizowanych Ośrodków Narciarskich (Węgierski, Dolina Leśnicy, Stary Groń). Nowością jest lodowisko otwarte w **Parku Turystyki w Brennej Centrum**. Latem w tym miejscu funkcjonują boiska do piłki plażowej, koszykówki, siatkówki oraz pole do minigolfa. Brenna idealnie nadaje się do uprawiania kolarstwa górskiego (rowerzyści z pewnością docenią Międzynarodową Trasę Greenways, Trasę Międzyregionalną oraz Subtrasę Regionu), słynie również z **hodowli koni huculskich**, które można spotkać w stadninach (Ośrodek Wypoczynkowy „Hucul”, Ranczo „Błatnia”) oraz w kilku gospodarstwach agroturystycznych. Amatorzy sportów wodnych skorzystają z przystani kajakowych w Brennej Hołcynie i Leśnicy.

Dworek Myśliwski „Konczakówka”

Błatnia

GÓRKI WIELKIE

Górki Wielkie to jedna z najstarszych wsi Śląska Cieszyńskiego, powstała w XIV w. Jednym z właścicieli majątku był Tadeusz Kossak, ojciec znanej pisarki Zofii Kossak-Szatkowskiej. Autorka Pożogi spędziła tutaj znaczną część swojego życia, najpierw we dworze, który spłonął w 1945 r., a następnie w Domku Ogrodnika. Obecnie w odrestaurowanym **Dworze Kossaków** mieści się **Centrum Kultury i Sztuki** (ul. Stary Dwór 4, tel. 33 8510351, www.dworkossakow.pl) z pamiątkami i multimedialnymi prezentacjami zdjęć i wspomnień pisarki. Obok dworu stoi Dom Ogrodnika, dziś **Muzeum Biograficzne Zofii Kossak** (ul. Stary Dwór 2, tel. 33 8539515, www.muzeumkossak.pl). Niedaleko Dworu Kossaków są zabudowania dawnej Stanicy Harcerskiej prowadzonej przez Aleksandra Kamińskiego, warte obejrzenia zwłaszcza z uwagi na unikatowy park.

W Górkach Wielkich znajduje się **kościół pw. Wszystkich Świętych** (ul. Pod Zebrzydkę 6) – jeden z najstarszych kościołów na ziemi cieszyńskiej. Prezbiterium pochodzi z XV w., a wieża i szersza część nawy głównej z 1662 r. Na przykościelnym cmentarzu jest pochowana Zofia Kossak-Szatkowska i jej mąż Zygmunt. W centrum miejscowości, w sąsiedztwie rzeki Brennicy znajduje się **Ośrodek „Pod Bran-dysem”** ze ścianką wspinaczkową, boiskiem do piłki plażowej i placem zabaw dla najmłodszych.

GÓRKI MAŁE

Górki Małe to wieś typowo rolnicza, w której atrakcją jest „**Chle-bowa Chata**” (www.dudys.com, www.chlebowachata.pl, ul. Breńska 113, tel. 33 8539630). Można tu spróbować młócić cepem, młócić zboże na żarnach, upiec podpłomyki.

Chlebowa Chata

Imprezy cykliczne

Noc Świętojańska, Przegląd Wiejskich Zespołów Artystycznych, Mistrzostwa Polski w Koszeniu Łąki, Dożynki Ekumeniczne, liczne imprezy w amfiteatrze w Brennej w sezonie letnim.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ul. Wyzwolenia 77, tel. 338586971, brenna@slaskie.travel

USTROŃ

www.ustron.pl, www.uzdrowisko-ustron.pl, www.beskidzka5.pl

Równica Dwór Skibówki - karczma

Będąc w Ustroniu warto zobaczyć **kościóły**: ewangelicki **Apostoła Jakuba Starszego** (plac ks. Kotschego 4, tel. 33 8542429), z rokokową amboną (z przełomu XVIII i XIX w.) i obrazem „Ostatnia Wieczerza” (z pocz. XIX w.) oraz **katolicki św. Klemensa** (ul. Daszyńskiego 15, tel. 33 8542449) z 1788 r. z wystrojem późnobarokowym. Niedaleko rynku znajduje się **Muzeum Regionalne Stara Zagroda** (ul. Ogrodowa 1, tel. 33 8543108, czynne tylko w okresie wakacji i ferii zimowych), w którym oprócz wystawy o tematyce etnograficznej, prezentowanej w tradycyjnej zagrodzie góralskiej, są organizowane także wystawy czasowe. Miejscem nawiązującym do tradycji hutniczych Ustronia jest **Muzeum Ustrońskie im. Jana Jarockiego** (tel. 33 8542996, ul. Hutnicza 3, www.muzeumustronskie.pl), mające swą siedzibę w dawnej hucie „Klemens” z lat

Park Przyrodolecznicy

1772-1897. Po drugiej stronie ulicy, naprzeciwko stawu kajakowego, dociekliwi znajdą małe **Muzeum Zabytkowych Motocykli Rdzawe Diamenty** (ul. Partyzantów 1, czynne po uprzednim kontakcie tel. pod numerem 605356315, www.rdzawediamenty.pl). Dzielnicę Ustronia Zawodzie, po drugiej stronie mostu na Wiśle, widać z daleka dzięki domom wczasowym – tzw. piramidom, zbudowanym w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Nieco powyżej szpitala i sanatorium Równica znajduje się **Leśny Park Niespodzianek** (tel. 515255161, 33 8513563, www.lesnypark.pl, ul. Zdrojowa 15). Jest to niesamowite miejsce w środku lasu, gdzie mieszkają sarny, dziki, jelenie, żubry, żbiki i inne zwierzęta. Dwa razy dziennie odbywają się pokazy lotów ptaków drapieżnych i sów, prowadzone przez sokolnika. Na terenie parku znajdują się Muzeum Myślistwa i Łowiectwa, aleja bajek oraz plac zabaw.

Świetnym pomysłem na rodzinną wędrowkę górską jest wejście na **Równicę** (można też wjechać samochodem), gdzie znajdują się: **Rodzinny Park Rozrywki** (www.rownica.pl) z całorocznym torem saneczkowym i parkiem linowym (www.parklinowy.pl, tel. 338542728), schronisko (www.schronisko-rownica.pl, tel. 338542448), a także bogata oferta gastronomiczna. Warto wjechać czteroosobową kanapą na **Wielką Czantorię** lub wspiąć się samodzielnie, korzystając ze szlaku niebieskiego (Wielka Czantoria, www.czantoria.net, tel. 33 8543550) lub żółtego (Mała Czantoria) z centrum Ustronia lub szlakiem czerwonym z Ustronia Polany. Na Polanie Stokłosica obok górnej stacji kolei linowej na Czantorię jest letni tor saneczkowy, czynny w godzinach pracy kolei.

Uzdrowisko w Ustroniu

Widok na Ustroń z Czantorii

Imprezy cykliczne

Do imprez cyklicznych organizowanych w Ustroniu należą m.in.: Ustrońskie Spotkania Teatralne USTA, Otwarcie Sezonu Uzdrowiskowego, Mistrzostwa Polski w Podawaniu Baraniny, Gdzie Biją Źródła, Dni Ustronia w tym Ustrońskie Dożynki, Ustrońska Jesień Muzyczna, Zawody Narciarskie o Maskotkę Ustronia, Zawody w Narciarstwie Alpejskim o Puchar Czantorii, Rodzinny Rajd Rowerowy, Mountain Maraton – Bieg na Czantorii, Wyścig Rowerowy – indywidualna jazda na czas na Równicę, Bieg Legionów.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Miejska Informacja Turystyczna), Ustroń, Rynek 2, tel. 338542653, ustron@slaskie.travel

WISŁA

www.wisla.pl, www.beskidzka5.pl

Barania Góra

W centrum Wisły, w budynku dawnej karczmy z 1794 r. mieści się **Muzeum Beskidzkie im. A. Podzorskiego** ⓘ (ul. Steller 2, tel. 33 8552250), prezentujące wnętrza tradycyjnej izby góralskiej. Przy tej samej ulicy, w dawnej siedzibie szkoły jest się **Galeria „U Niedźwiedzia”** (ul. Steller 1, 33 8552250), gdzie są wystawione prace lokalnych twórców.

Przejażdżka na skuterach w Wiśle

Figura A. Małyśa z czekolady

powa 4a, tel. 33 8553560), następnie droga wiedzie przez Wisłę Oazę – Wisłę Czarne (wyłęgarnia pstrąga z 1877 r., gospoda Rackelhahn, budynek dawnej leśniczówki habsburskiej – dziś Nadleśnictwo Wisła) – Zadni Groń – Przełęcz Szarcuła – Karolówkę Przysłop, aż na szczyt Baraniej Góry. Ważnym obiektem na Szlaku Architektury Drewnianej jest znajdujący się w centrum Wisły Zameczek Myśliwski Habsburgów, pochodzący z końca XIX w., znajdujący się pierwotnie na polanie Przysłop pod Baranią Górą. W 1986 r. drewniany zameczek rozebrano, przewieziono z Przysłopia do Centrum Wisły. Obecnie mieszczą w nim Oddział PTTK, punkt IT, „Głuszec w Lasach Beskidu Śląskiego” oraz restauracja „Inna Epoka”.

Innym ciekawym obiektem jest **Rezydencja Prezydenta RP „Zamek”** (ul. Zameczek 1, tel. 33 8546500, www.zamekwisla.pl), znajdująca się na Zadnim Groniu, zbudowana w latach

Najsłynniejszym wiślaninem jest Adam Małyś, mistrz świata i srebrny medalista olimpijski w skokach narciarskich. W Wiśle jest wiele miejsc z nim związanych m.in. skocznia narciarska K-120 w Wiśle Malince nazwana jego imieniem oraz przedstawiająca go rzeźba z białej czekolady. Warto odwiedzić również **Galerię Sportowych Trofeów Adama Małyśa** (ul. 1 Maja 48a, tel. 517567660), gdzie można zobaczyć wszystkie puchary, medale, kryształowe kule i sprzęt. W centrum Wisły, w ośrodku „Zimowit” znajduje się **Muzeum Narciarstwa** (ul. Wodna 3, tel. 33 8551519, www.zimowit.eu), mające ponad 80 eksponatów.

Do atrakcji etnograficznych Beskidu Śląskiego należy otwarta w 1987 r. **Izba Pracy Twórczej Jana Kocyana** (Os. Bajcary 6, tel. 33 8555198), która mieści się w drewnianej chałupie z 1930 r. przeniesionej z Wisły Czarne na Nową Osadę. Znajduje się tu bogata kolekcja przedmiotów codziennego użytku i narzędzi z minionych czasów, jak np. formy na masło, piec chlebowy, szkolny kałamarz z gęsimi piórami, drewniany piórnik, a także narzędzia bednarskie, kołodziejskie i stolarskie. Oprócz tego w Chacie zobaczyć można rzeźby, hafty i koronki wykonane przez miejscowych artystów.

Spśród licznych beskidzkich szlaków: pieszych, spacerowych, a nawet konnych, warto wybrać kulturowy **Szlak Habsburgów**, o długości 20 km. Początek trasy stanowi **Zameczek Myśliwski Habsburgów** (ul. Li-

Zameczek Myśliwski Habsburgów

1929-1930, na miejscu spalonego drewnianego zameczku myśliwskiego Habsburgów, według projektu Adolfa Szyszko-Bohusza. Prezydent Ignacy Mościcki bywał w zameczku regularnie i zapraszał do Wisły znakomitych gości. Dzięki staraniom Prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego przywrócono historyczną funkcję zamku oraz przeprowadzono generalny remont. Po zmianach na rezydencję Prezydenta RP na Zamek w Wiśle składają się: **Zamek Górny** – historyczna rezydencja Prezydenta RP Ignacego Mościckiego, drewniana zażytkowa **kaplica pw. św. Jadwigi Śląskiej** z 1909 r. i **Zamek Dolny** z Gajówką udostępniony turystom jako obiekt noclegowy. Należy pamiętać o rezerwacji terminu oraz posiadać dokument tożsamości (do okazania funkcjonariuszom BOR), jeśli wybieramy się na zwiedzanie zamku.

Rezydencja Prezydenta RP „Zamek”

Imprezy cykliczne

Tydzień Kultury Beskidzkiej, Fis Grand Prix w skokach narciarskich oraz zimowy Puchar Świata, Dni Wisły, Dożynki i Święto Miodu, Beskidzki Piknik Country „Wiślaczek Country”, Wisła za połowę, Letni Festiwal Tańca Piotra Galińskiego, Lato z Filharmonią, Koncert Orkiestr Dętych. Warto podkreślić wyjątkową rangę Tygodnia Kultury Beskidzkiej, który – organizowany od 1964 r. – jest najstarszą i największą imprezą folklorystyczną w Polsce i w Europie. Na deskach wiślańskiego amfiteatru można zobaczyć zespoły z całego świata, m.in. z Tajlandii, Meksyku, Turcji, Chin, Cypru, Kostaryki i innych krajów.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Wisłańskie Centrum Informacji) plac Hoffa 3, tel. 33 8553456, wisla@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej (Oddział PTTK w Wiśle), ul. Lipowa 4a, tel. 33 8553560, pttkwisla@slaskie.travel

TRÓJWIEŚ BESKIDZKA ISTEBNA, JAWORZYŃKA, KONIAKÓW

www.istebna.eu, www.trojstyk.pl, www.beskidzka5.pl

Widok z Ochodzitej

Jedne z najmłodszych miejscowości na Śląsku Cieszyńskim, nazywane Trójwsią Beskidzką, są wspaniałym miejscem na wypoczynek. Zupełnie inne w swym charakterze niż znane wszystkim turystyczne Ustroń i Wisła czy Szczyrk. Tutaj panują cisza i spokój, a tradycja odczuwalna jest na każdym kroku. Jednak nikt się tu nie znudzi, gdyż atrakcji jest mnóstwo. W każdej miejscowości znajdziemy coś ciekawego.

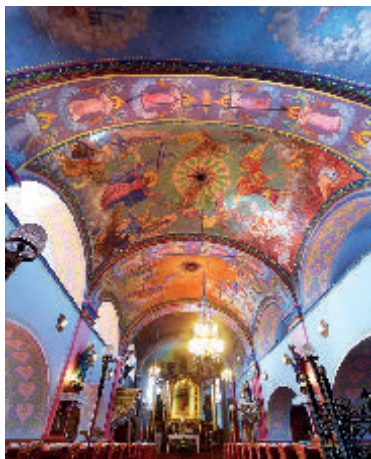
ISTEBNA, JAWORZYŃKA

Istebna to miejsce słynne przede wszystkim z najpiękniejszych świerków na świecie. Warto zatem wybrać się do **Muzeum Świerka Istebniańskiego** (czynne po umówieniu tel. pod numerem 33 8556313) i Wolierowej Hodowli Głuszców na Wychczadecze w Jaworzynce. Tam też znajduje się Bank Genów Świerka Istebniańskiego, z którego korzystają instytucje na całym świecie. Dojazd: od strony Wisły jedziemy w kierunku przełęczy Kubalonka, przez Istebną w stronę Koniakowa, a tam na rozjeździe (na Beskidzie) w prawo i zaraz w lewo w dół na Wychczadeczkę.

Chata u Kawuloka

W 1997 r. powstał w Istebnej **Ośrodek Edukacji Ekologicznej** (Istebna Dzielec 749, tel. 33 8556014) przy Nadleśnictwie Wiśla. W ośrodku znajduje się diorama, przedstawiająca panoramę beskidzką, z uwzględnieniem reprezentatywnych gatunków flory i fauny omawianego terenu. Zabytkiem architektury drewnianej jest **Kurna Chata Kawuloka** (Istebna Wojtosze 824, tel. 33 8556231, najlepiej umówić się telefonicznie, www.chatakawuloka.pl), zbudowana w 1863 r. Można w niej zobaczyć wystrój dawnej chaty oraz wysłuchać opowieści i prezentacji przewodnika. W centrum Istebnej obok **kościółka Dobrego Pasterza** (Istebna Centrum 67) z niepowtarzalnym wnętrzem autorstwa Jana Wałacha i rodziny Konarzewskich, stoi budynek dawnej szkoły, w którym obecnie mieści się Ośrodek Kultury (Istebna Centrum 68, tel. 33 8556208) oraz Punkt Informacji Turystycznej nagrodzony w kategorii najlepsze IT w Polsce.

Kościół Dobrego Pasterza

Z Istebnej wywodzi się rodzina słynnego himalaisty Jerzego Kukuczki, który zginął podczas wyprawy na ośmiotysięcznik Lhotse. W jego rodzinnym domu zorganizowano **Izbę Pamięci** (Istebna Wilcze 340, dom z zielonym dachem, tel. 33 8556974, 508389558, zwiedzanie po umówieniu tel.). Wewnątrz zgromadzono pamiątki po Kukuczce – jego sprzęt tatarniczy, zdjęcia, a także medale i inne odznaczenia oraz puchary. Opiekunem izby i jednocześnie przewodnikiem po tym niezwykłym miejscu jest żona himalaisty, Cecylia.

Niezwykle ciekawym szlakiem edukacyjno-spacerowym jest **Beskidzka Ścieżka Planetarna**, stworzona w 2002 r. z inicjatywy Jerzego Ruckiego. Podczas dwunastokilometrowej wędrowki po szlaku oznaczonym biało-czerwonymi kwadratami można zobaczyć planety Układu Słonecznego (wraz z Plutonem, który od 2006 r. nie jest już uznawany za planetę) w skali 1:500 mln. Po drodze na trasie można odwiedzić m.in. wspomnianą Izbę Pamięci Jerzego Kukuczki. Szlak rozpoczyna się przy drewnianym zabytkowym **kościółku Podwyższenia Krzyża Świętego** (Istebna Centrum 67).

Beskidzka Ścieżka Planetarna

(Istebna Kubalonka 1100), ok. 600 m od Przełęczy Kubalonka, a kończy się w Jaworzynce przy **Muzeum „Na Grapie”** (Jaworzynka 720, przysiółek Gorzołki, terminy zwiedzania do uzgodnienia tel. 33 8556520, www.nagrapie.com). Muzeum zostało założone przez Jerzego Ruckiego, teraz dzieło kontynuuje jego rodzina. Na Grapę przeniesiono chatę z 1920 r., z kurnym piecem, stołem z kamiennym blatem i mnóstwem sprzętów domowych, instrumentów muzycznych, strojów ludowych, a w stodole umieszczono sprzęt rolniczy, wialnie, siewczarnie, a nawet wóz drabiniasty.

Trójstyk

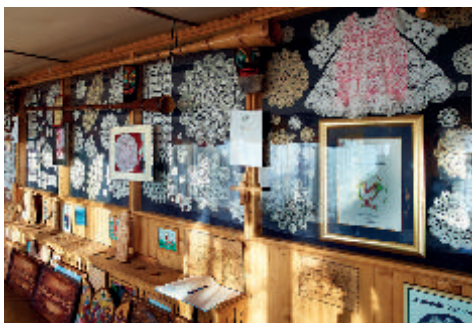
Będąc w Jaworzynce, koniecznie należy dotrzeć na **Trójstyk** (www.trojstyk.pl), znajdujący się w przysiółku Trzyciatek, dostępny dla ruchu turystycznego pieszego i rowerowego. Teren jest przyjazny osobom niepełnosprawnym i rodzicom z małymi dziećmi, dostępny dla turystów pieszych i rowerzystów, można również skorzystać z przygotowanych wiat grillowych.

Trójstyk

To miejsce, w którym spotykają się granice: polska, czeska i słowacka.

KONIAKÓW

Koniaków zasłynął z produkcji przepięknych koronek. Już od XIX w. w Koniakowie każda panna musiała umieć „heklować”, choćby po to, aby sama mogła zrobić sobie koronkę do czepca ślubnego. Dziś można kupić nie tylko modną bieliznę, lecz też przepiękne rękawiczki, torebki czy kolczyki. Warsztat pracy koronczarki można podejrzeć np. w **Izbie Pamięci Marii**

Izba Twórcza Rzeźby i Koronki Ludowej

Gwarek 🏠 (Koniaków Szańce 550, tel. 33 8556423, czynne po uzgodnieniu telefonicznym). Po drugiej stronie drogi cuda z koronki robiła śp. pani Helena Kamieniarz, m.in. stworzyła ona szal dla królowej angielskiej Elżbiety II, a także dla królowej Holandii Beatrycze. Dziś **Izba Twórcza Kamieniarz-Kubaszczyk** 🏠 jest czynna po ustaleniu tel. 33 855 6561.

W Koniakowie warto również zajrzeć wieczorem do **Chaty na Szańcach** (Koniaków 662, tel. 33 8557070, www.chatanaszancach.fm.interia.pl) – to **Galeria Sztuki Regionalnej** 🏠, gdzie Tadeusz Rucki gra na trombitach, patrząc na ukochane góry. Oprócz wysłuchania koncertu można tu kupić koronkowe cacka, a także zobaczyć stoisko pracowni ceramicznej Ceramik, dzieła malarstwa, rzeźby i innych dziedzin sztuki i spróbować góralskiej kuchni w karczmie „Kopyrtolka”.

W sezonie letnim koniecznie należy wstąpić do **bacówki Piotra Kohuta**, w której spróbujemy prawdziwych owczych serów, tel. 609024633.

Wśród drewnianych zabytków sakralnych, znajdujących się na Szlaku Architektury Drewnianej, koniecznie trzeba zobaczyć przynajmniej trzy: opisywany już **kościółek pw. Podwyższenia Krzyża Świętego na Kubalonce** 🏠, przeniesiony z Przyszowic koło Gliwic, a także kościoły na Stecówce i Młaskaw-

Kościółek Podwyższenia Krzyża Świętego

Szczyt Koczy Zamek

ce. W drodze z Kubalonki na Baranią Górę na czerwonym szlaku stoi drewniany **kościółek Matki Bożej Fatimskiej na Stecówce** ☰ (Stecówka 955, tel. 33 8555259). Zbudowano go w latach sześćdziesiątych XX w. a cały wystrój i wyposażenie wnętrza zostało wykonane przez artystów z Trójwsi. Kościółek w Młaskawce stanowi filię parafii pw. **św. Józefa** ☰, przeniesioną z Jaworzynki Trzycatka – tam została zbudowana jako wyraz dziękczynienia za przetrwanie II wojny światowej.

Narciarstwo i turystyka piesza w Trójwsi Beskidzkiej

Zarówno Koniaków z punktami widokowymi Ochodzita i Koczy Zamek, jak i Itebna ze Złotym Groniem mają do zaoferowania wiele atrakcji turystom aktywnie spędzającym wolny czas. Narciarze mogą skorzystać z kilku wyciągów narciarskich: Złoty Gróń (Itebna 1628, tel. 510250210; www.zlotygron.pl), kolej linowa Zagroń (Itebna Olza 1588, tel. 33 4832034; www.itebna.org), Szańce (Koniaków Szańce 871, tel. 33 8557231, 603952144, www.uzawadow.pl), Szus (Koniaków Kadłuby, tel. 33 8557150, 516858906, www.szus.com.pl), Chichot (tel. 602644200).

MTB Marathon Itebna 2012

Imprezy cykliczne

Do najważniejszych imprez organizowanych w gminie należą: Międzynarodowy Bieg Narciarski „O Itebniański Bruclik”, Dni Itebnej „Z Ochodzitej przez Skalite po Kozubową”, Festyn Itebniański w ramach Tygodnia Kultury Beskidzkiej, Spotkania Gajdoszy, Regionalny Przegląd Beskidzkich Grup Kołędniczych i Obrzędowych „Od Adwentu do Wielkanocy”, Międzynarodowe Zawody w Biegach na Nartorolkach „Beskidy bez Granic”, Dni Koronki Koniakowskiej, Zawody Furmanów, Jarmark Pasternski, Miyszani i Rozsód Łowiec, Zadaszki Itebniańskie, Zawody Rowerowe MTB w kolarstwie górskim i szosowym, oraz Dożynki Gminne.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ Itebna-Centrum 68, tel. 338556158, 516195614, itebna@slaskie.travel

KŁOBUCK

CZĘSTOCHOWA

OLSZTYN

LUBLINIEC

TARNOWSKIE GÓRY

ZAWIERCIE

OGRODZIELEC

ZABRZE

GLIWICE

SOSNOWIEC

KATOWICE

RACIBÓRZ

RYBNIK

ŻORY

PSZCZYNA

WODZISŁAW
ŚLĄSKI

JASTRZĘBIE-
ZDRÓJ

CIESZYN

BIELSKO-BIAŁA

USTRŃ

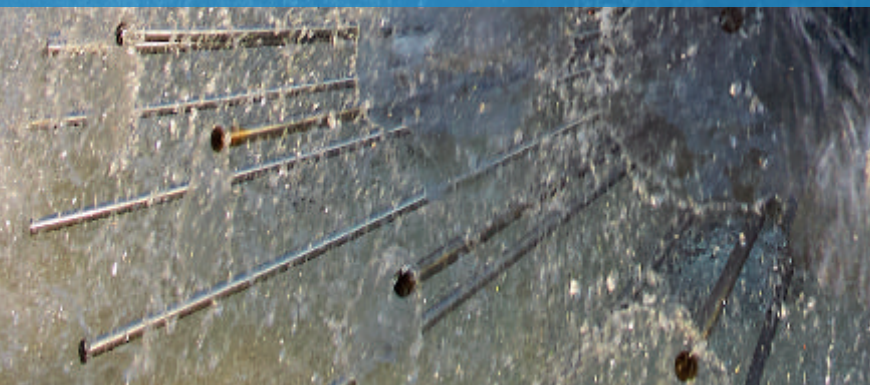
SZCZYRK

WISŁA

ŻYWIEC

SUBREGION ZACHODNI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

RYBNIK

www.rybnik.eu

Rynek w Rybniku

Rybnik, miasto pełniące w średniowieczu funkcję osady rybackiej, dziś jest nazywany miastem rond. Zwiedzanie miasta można rozpocząć od zabytkowego **ryнку**, otoczonego kamienicami z końca XVIII i pierwszej połowy XIX w., zbudowanymi w stylu klasycystycznym. Na płycie rynku postawiono nową fontannę, zwieńczoną figurą św. Jana Nepomucena z 1736 r. W uliczkach wokół rynku powstały dwa centra handlowe – Focus Mall Park (w nim Multikino) i Rybnik Plaza (ul. Raciborska); w tym ostatnim znajduje się Cinema City. W klasycystycznym **ratuszu z wieżą zegarową** z 1822 r. mieści się **Muzeum Miejskie** (ul. Rynek 18, tel.: 32 4327460, www.muzeum.rybnik.pl) i Urząd Stanu Cywilnego. W muzeum oprócz prezentowanych wystaw w holu na pierwszym piętrze cyklicznie są organizowane koncerty kameralne, recitale itp. Warto zwiedzić również piękny barokowo-klasycystyczny **kościół pw. Matki Boskiej Bolesnej** (ul. Franciszka Rybnickiego 2), obok którego stoi późnobarokowa figura św. Jana

Kościół MB Różańcowej i św. Katarzyny w Wielopolu

Bazylika św. Antoniego Padewskiego

Kościółki drewniane w Rybniku i okolicy

Rybnik oraz powiat rybnicki obfituje w zabytkowe kościółki drewniane, znajdujące się na Szlaku Architektury Drewnianej. W **Ligockiej Kuźni** (dzielnicy Rybnika) zachował się zabytkowy **kościół pw. św. Wawrzyńca** (ul. Wolna 125), zbudowany w 1717 r., przeniesiony z Boguszowic. Z kolei dzielnicy Wielopole można oglądać XVI-wieczny, przeniesiony z Gierałtowic **kościół drewniany pw. św. Katarzyny**. Kolejnym kościołem o wyjątkowej historii jest **świątynia w Jankowicach** i studzienka z cudowną wodą, odwiedzane przez pielgrzymów z całego regionu. Do sanktuarium prowadzi trasa rowerowa nr 13 (kolor zielony).

Dla fanów żużla

Rybnik to miasto, w którym spotykają się fani żużla. Już od 1931 r. na rybnickim stadionie są organizowane zawody, a RKM ROW Rybnik to dwunastokrotny mistrz Polski (2. miejsce w klasyfikacji wszystkich drużyn w Polsce).

Zabytkowa Kopalnia Ignacy-Hoym

Nepomucena. Kolejnym kościołem rybnickim jest **bazylika mniejsza św. Antoniego Padewskiego** (ul. Mikołowska 4), patrona miasta od 2007 r. Neogotycki kościół z wieżami o wysokości 96 m, z których można podziwiać panoramę miasta został zaprojektowany przez Ludwika Schneidera i wybudowany w latach 1903-1906. Warto również przepacero-

Ośrodek żeglarski „Kotwica”

wać się w stronę Starostwa Powiatowego (ul. 3 Maja 31), zbudowanego w 1887 r. Industrialną atrakcją miasta jest **Zabytkowa Kopalnia Ignacy-Hoym** z dwiema maszynami wyciągowymi o napędzie parowym szybów Głowacki i Kościuszko z 1900 i 1920 r. Można wejść na wieżę widokową (ul. Mościckiego 3, Niewiadom, po wcześniejszym powiadomieniu tel. 32 4331072, 500159631, www.ignacy.miastorybnik.pl).

Zalew Rybnicki w Rybniku Stodółach to miejsce idealne dla wędkarzy. Wokół akwenu powstały również ośrodki żeglarskie Nawa i Koga-Kotwica, gdzie można

wypożyczyć sprzęt pływający, jest kawiarenka i sklep żeglarski. Nad Zalewem można również uprawiać windsurfing oraz popływać po zalewie statkiem „Conrad”. W Rybniku działa też Aeroklub ROW (ul. Żorska 332, tel. 32 4218189), zrzeszający modelarzy, pilotów, skoczków spadochronowych i innych pasjonatów lotnictwa.

W Rybniku-Stodołach znajduje się Ośrodek Jeździecki Indeks (tel. 697092694, www.indeks.rybnik.pl, ul. Stalowa 1). Rodziny z dziećmi z pewnością spędzą miłe chwile w **Rodzinnym Parku Atrakcji** (tel. 32 4449200, ul. Hotelowa 12, Rybnik Kamień, www.rparybnik.pl), na który składają się m.in.: Park Dinozaurów, Bajkowa Kraina, park linowy i wiele innych. Rybnik może poszczycić się ponad 150 km tras ścieżek rowerowych, łączących miasto z pobliskimi miejscowościami. Więcej informacji i mapa tras rowerowych na www.turystyka.subregion.pl.

Ośrodek Jeździecki Indeks

Imprezy cykliczne

Festiwal Filmów Niezależnych RePeFeNe, RYJEK, czyli Rybnicka Jesień Kabaretowa, OFPA Ogólnopolski Festiwal Piosenki Artystycznej, Rybnickie Dni Literatury, Silesian Jazz Meeting, Dni Rybnika, Rybnickie Regaty Żeglarskie, Ruda Extreme, Tour de Rybnik.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej plac Wolności 7, tel. 32 4392200, rybnik@slaskie.travel

CZERWIONKA-LESZCZYNY

www.czerwionka-leszczyzny.pl

Najstarszą miejscowością w gminie jest Bełk, gdzie znajduje się piękny drewniany **kościół pw. św. Marii Magdaleny** (ul. Kościelna 6) wybudowany na miejscu poprzedniej świątyni, która spłonęła w 1753 r. W dzielnicy Czerwionka jest usytuowany **dwór** (al. św. Barbary 6, obecnie siedziba Urzędu Gminy i Miasta) z XIX w., otoczony parkiem z pięknym drzewostanem liściastym. Z kolei w dzielnicy Leszczyzny znajduje się dwór klasycystyczny, zwany zamkiem, wzniesiony w 1882 r. Ciekawym miejscem jest również zachowane zabytkowe **osiedle patronackie Kopalni Dębieńsko**, tzw. familoki przy ulicach: Wolności, Słowackiego, Generała Hallera, Kombatantów, Mickiewicza i Szkolnej. Murowane z cegły familoki o drewnianych dachach krytych dachówką są pamiątką dawnej architektury miejskiej Górnego Śląska. W Czerwionce warto odwiedzić **Izbę Tradycji Kopalni Węgla Kamiennego „Dębieńsko”** (ul. 3 Maja).

Kościół św. Marii Magdaleny w Bełku

Osiedle robotnicze kopalni Dębienko

PALOWICE

Na południe od Bełku, w Palowicach warto zobaczyć **kościół św. Trójcy** (ul. Woszczycka 17a) pochodzący z przełomu wieków XVI i XVII, a przeniesiony na obecne miejsce z Leszczyn. W centrum Palowic znajduje się **dwór**, zwany potocznie zamkiem, wokół którego rozpościera się park. W palowickim lesie można zobaczyć pozostałość po hucie Waleska – **gichtę**, czyli wieżę służącą do załadunku wsadów do pieca. Terenem idealnym dla miłośników spacerów, rowerowych wycieczek i jazdy konnej jest tzw. Pojezierze Palowickie, gdzie można obserwować np. bociana czarnego, czapłę białą i zimorodka.

Kościół św. Trójcy w Palowicach

INNE ATRAKCJE W OKOLICY

W **ŚWIERKLANACH DOLNYCH** (ul. Kucharzówka 28) znajduje się niewielka, ale ciekawa **galeria rodziny Holesz**, w której obrazy Ludwika Holesza przyciągają ludzi, ukazując im wizję karbońskiego świata dziworoślin i dziworostów. W **DZIMIERZU** znajduje się **zespół dworsko-parkowy** z przełomu XIX i XX w. Innym ciekawym obiektem są wzniesione na początku XX w. dawne czworaki dworskie, zlokalizowane w rejonie skrzyżowania ul. Wygony oraz Rzuchowskiej. Na **cmentarzu w LYSKACH** znajduje się kaplica grobowa rodziny Południków z końca XIX w. (ul. Rybnicka 7) oraz grób matki Karola Goduli zwanego „śląskim królem cynku”.

W **ZWONOWICACH** zachował się do naszych czasów **pałacyk myśliwski** na tzw. Winnej Górze (ul. Dębowa 1), zbudowany ok. 1887 r. W **SUMINIE** warto zwiedzić „Leśniczówkę” z 1870 r. (ul. Dworcowa), a w **CZERNICY** zażytkowy pałacyk z XIX w., w którym obecnie mieści się placówka ośrodka kultury „Zameczek”. W okolicy znajdują się interesujące obiekty poprzemysłowe, między innymi wieża wyciągowa, budynek maszynowni zażytkowej kopalni „Cecylia” oraz szyby kopalni „Erbreich”.

Zabytkowa gichta w Palowicach

RACIBÓRZ

www.raciborz.pl

Rynek w Raciborzu

Obok **ryнку** z zabytkowym układem urbanistycznym znajdują się gotyckie **kościółki pw. Wniebowzięcia NMP oraz św. Jakuba**. W dzielnicy Ostróg znajduje się **Zamek Piastowski** (ul. Zamkowa 2, tel. 327006052), zbudowany na miejscu grodu gołężyckiego. Warto zobaczyć zwłaszcza gotycką **kaplicę św. Tomasa Becketa z Canterbury**, która upamiętnia spór między księciem wrocławskim Henrykiem Probussem a biskupem Tomaszem II. Ostatecznie doszło do ugody, czego pamiątką jest Statua Zgody, wybudowana na rogu ulic Głubczyckiej i Mikołaja w XIX w. W skład kompleksu zamkowego wchodzi ponadto: budynek bramny, dom księżęcy, w północnej pierzei – warzelnia browaru, w zachodniej – słodownia. Zamek jest otoczony parkiem, gdzie przepiękny drzewostan reprezentują m.in. topola czarna, dęby czerwone i dąb błotny, będący pomnikiem przyrody.

Kolumna Maryjna

Stanowi ona wotum za uratowanie miasta od epidemii cholery. Znajduje się na raciborskim rynku i jest autorstwa Jana Melchiora Österreicha. Podobno gdyby ktoś odważył się kopać wokół kolumny, całe miasto zostałoby zalane wodą.

Raciborskie Muzeum mieści się obecnie w dwóch budynkach: przy ul. Gimnazjalnej (ul. Gimnazjalna 1, tel. 32 4152841) oraz przy ul. Chopina (ul. Chopina 12, tel. 32 4154905). Przy ul. Gimnazjalnej są prezentowane odkrycia archeologiczne oraz wystawy o tematyce egipskiej (warto zwrócić uwagę na mumię Dżet-Amonet-ius-anch), „Sztuka dawna” (malarstwo i rzeźba XV–XVIII w.) oraz „Cyna śląska”. Budynek ekspozycyjny przy ul. Chopina zaprasza do obejrzenia wystaw „Rok obrzędowy nad górną Odrą”, „Dawne techniki dentystyczne”,

Zamek Piastowski

Muzeum Raciborskie – dawny klasztor

„Śladami człowieka prahistorycznego”, „Racibórz w średniowieczu”, a także „Cmentarzyko ciałopalne kultury łużyckiej w Samborowicach 1200-400 p.n.e.”.

Przy ulicy Jana Pawła II 6 znajduje się **Sanktuarium Matki Bożej Raciborskiej** (obecny kościół pochodzi z XVIII w.). Obraz Maryjny malowany temperą na desce, będący kopią jasnogórskiej ikony, podobno został przywieziony z Częstochowy w XVI w. W logo Raciborza znajduje się wizerunek renesansowej baszty więziennej, wzniesionej w XVI w., przy której zachował się fragment murów obronnych przy placu Długosza. Niedaleko (ul. Nowa) wznosi się gmach sądu, zbudowany w stylu późnoklasycyistycznym według projektu Karola Fryderyka Schinkla. Przy ul. Eichendorffa 14 mieści się neogotycki budynek zakładu karnego, mający kształt krzyża równoramiennego z podstawą i wieżą o wysokości 35 m, wzorowany na więzieniach z Berlina i Wrocławia z pierwszej połowy XIX w.

Innym ciekawym terenem zielonym w Raciborzu jest **Arboretum Bramy Morawskiej** (znajduje się w dzielnicy Obora, ul. Markowicka 17, tel. 324154405, wstęp bezpłatny, www.arboretum-raciborz.pl). Turycy znajdują tutaj wiele rzadkich gatunków roślin, grzybów i zwierząt. Na spragnionych wypoczynku na łonie natury czekają liczne atrakcje: ścieżka zdrowia, ścieżki dydaktyczne, „zaczarowany ogród” przypominający labirynt, dla dzieci zorganizowano plac zabaw oraz mini zoo.

Arboretum Bramy Morawskiej

Imprezy cykliczne

Wielkanocna procesja konna, Wieczór Kołęd i Pastorałek, Dni Raciborza, Raciborski Festiwal Średniowieczny, Jarmark św. Marcelego, Festiwal Podróżniczy Wiatraki.

W gminie Krzyżanowice: Biesiada Śląska, Gminny Przegląd Kołęd i Pastorałek w języku polskim i niemieckim pt. „Weihnachten mit Weihnachtsliedern – Święta z kołędą”.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Zamek Piastowski w Raciborzu), ul. Zamkowa 2, tel. 327006050, www.zamekpiastowski.pl, zamekraciborz@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ul. Długa 2, tel. 324157239, raciborz@slaskie.travel

RUDY

www.rudy.info.pl

www.kuzniaraciborska.pl

W latach 50. XIII w. na teren Rud Wielkich przybyli cystersi z Jędrzejowa i zbudowali kościół i klasztor. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP jest bazyliką mniejszą i został uznany za **Sanktuarium Matki Bożej Pokornej** (ul. Cysterska 1). Można zwiedzać Pocysterski Zespół Klasztorno-Pałacowy (www.rudy-opactwo.pl, tel. 324103311, ul. Cysterska 4). Piękny park jest ulubionym miejscem spacerów mieszkańców okolicznych miejscowości, można tu również pojeździć na rowerze.

Warto zwrócić uwagę na **szpitalik Juliusza Rogera** (ul. Raciborska 10, www.zpk.com.pl). Ten lekarz, sprowadzony z Niemiec w 1847 r., był zapalonym entomologiem, badaczem ludowych pieśni górnośląskich, które wydał drukiem, lecz przede wszystkim był oddanym swej pracy doktorem.

Będąc w okolicy, nie można przegapić wizyty w **Zabytkowej Stacji Kolejki Wąskotorowej** 🍌 (ul. Szkolna 1, tel. 500282732, www.kolejkarudy.pl), która pojawiła się w Rudach w 1899 r. Obecnie od wtorku do niedzieli na kilkukilometrowym odcinku torów kursuje pociąg turystyczny (warunkiem odjazdu jest zebranie grupy 10 dorosłych osób). Można też przejechać się ręczną drezyną oraz zwiedzić lokomotywnię (z przewodnikiem). Oczekiwanie na odjazd kolejki można umilić sobie pobylem w parku linowym „Stacyjkowo Rudy” oraz w Bistrze „Peron 2”. Skansen znajduje się na Szlaku Zabytków Techniki.

Na skraju Rudy Kozielskiej, 3 km od Rud jest murowana **leśniczówka** Wildek z charakterystyczną wieżą – to dobry cel wycieczki rowerowej.

Zespół klasztorno-pałacowy

Pierwszy szpital

Pierwszym szpitalem, który zbudował na ziemiach śląskich Juliusz Roger, był właśnie ten w Rudach (inne w Pilchowicach i Rybniku). Grób doktora Rogera znajduje się na cmentarzu w Rudach.

Rezerwat Łęczczok

W 1993 r. powstał Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. Częścią parku jest rezerwat leśno-stawowy Łęczczok. Przez rezerwat biegną szlaki: żółty Szlak Polskich Szkół Mniejszościowych, czerwony Szlak im. Husarii Polskiej, a także trasa rowerowa i ścieżki dydaktyczne. Ponad połowa gatunków ptaków żyjących w Polsce ma tam swoich przedstawicieli, bogata jest również flora. W południowej części rezerwału znajdują się pozostałości zabytkowego dworku myśliwskiego z 1783 r.

Rzeka Ruda – spływ kajakowy

Zabytkowa Stacja Kolejki Wąskotorowej

Rezerwat Łęczczok

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji), ul. Klasztorna 9, Kuźnia Raciborska, tel. 324104894, kuznia@slaskie.travel

TWORKÓW

www.tworkow.pl

Miłośnicy zamków na pewno odwiedzą również Tworków, gdzie wznoszą się **ruiny** XVI-wiecznego zamku (ul. Parkowa). Do czasów współczesnych zachowały się skrzydła oraz barokowa kaplica. Warto wstąpić również do XVII-wiecznego **kościół św. św. Apostołów Piotra i Pawła** przy ul. Głównej. Ta barokowa świątynia jest wewnątrz zdobiona piękną polichromią iluzjonistyczną, pochodzącą z 1749 r. W bocznej kaplicy są eksponowane trumny rodziny Reiswiczów, fundatorów kościoła, wykonane z miedzi i pokryte polichromią. W Tworkowie warto zobaczyć także zabytkowy młyn wodny z 1914 r., a z młodszymi turystami wioskę indiańską. Około 2 km na zachód od Tworkowa położony jest późnobarokowy **kościół filialny św. Urbana** wzniesiony w 1779 r. na miejscu poprzedniej kapliczki. Niedaleko kościółka, na Urbanku, otwarto kilka lat temu wyciąg narciarski – zimą stok jest oświetlony, można też coś przekąsić i wypić ciepłą herbatę.

Sarkofag Reitzwiczów w kościele św. św. Piotra i Pawła

Ruiny zamku w Tworkowie

KRZYŻANOWICE

www.krzyzanowice.pl

Pałac w Krzyżanowicach

W centrum Krzyżanowic, przy ul. Kolejowej stoi **pałac** pochodzący z 1700 r., wybudowany na polecenie hrabiego Jana Bernarda Praschma, przebudowany w 1856 r. przez księcia Lichnowskiego (obecnie Dom Pomocy Społecznej). W pałacu gościli dwaj wybitni muzycy romantyczni – Ludwig van Beethoven i Franciszek Liszt. Co roku w maju w miejscowym kościele pw. św. Anny z końca XVIII w. odbywają się koncerty muzyki poważnej, upamiętniające pobyt artystów w Krzyżanowicach.

BIEŃKOWICE

W Bieńkowicach na szczególną uwagę zasługuje **Muzeum Kowalstwa** (ul. Wojnowska 5, tel. 32 4196529). Tradycje kuźnicze na tym miejscu datują się na rok 1683, kiedy to Janek Socha, przejeżdżając przez miejscowość wraz z armią Jana III Sobieskiego, zdążającą pod Wiedeń, zakochał się bez pamięci w miejscowej dziewczynie i zaprzysiął jej rychły powrót. Po pokonaniu Turków dotrzymał obietnicy i wrócił nad Cynę. Ożenił się z ukochaną i w 1703 r. założył kuźnię, która nadal jest prowadzona przez rodzinę Sochów.

Muzeum Kowalstwa w Bieńkowicach

CHAŁUPKI

www.chalupki.pl

W odległości 300 metrów od mostu granicznego na Odrze stoi barokowy **pałac** w Chałupkach (www.hotel-zamek.pl, ul. Bogumińska 30, tel. 32 4196944).

Obecny kształt budowla zawdzięcza Donnermarckom, którzy przebudowali zamek i nadali mu barokowy charakter, a także założyli istniejący do dziś park. Dziś w pałacu mieszczą się hotel, restauracja i dom przyjąć. Na terenie gminy Krzyżanowice, między Chałupkami i Zabełkowem znajdują się meandry Odry, natu-

Zamek Rothschildów w Chałupkach

Graniczny meander Odry

ralne zakola rzeki wraz z gruntami do niej przylegającymi, gdzie rosną lasy z olszą czarną i je-sionem, łągi wierzbowo-topolowe i wilgotne łąki. Organizowane są tam spływy kajakowe.

WOJNOWICE

W Wojnowicach warto zobaczyć eklektyczny **pałac** wzniesiony po 1828 r. Wnętrze jest utrzymane w stylu klasycystycznym; obecnie znajdują się tam hotel i restauracja. Na parterze w **Muzeum Dawnej Wsi** (www.palacwojnowice.pl, ul. Pałacowa 1, tel. 502 556 621) można znaleźć m.in. stylowe maszyny do szycia, elementy uprząży oraz ręcznie malowany studziesięcioletni westfalski piec. W pałacu znajduje się również nietypowa atrakcja z dreszczykiem – **Muzeum Horroru**.

Pałac w Wojnowicach

KROWIARKI

W małej miejscowości Krowiarki (położonej 12 km od Raciborza) znajduje się, remontowany obecnie, **pałac** Donnersmarcków (ul. Wyzwolenia). Został on zbudowany w stylu neorenesansowym i neobarokowym z widocznymi elementami manieryzmu, baroku i rokoka. Do dziś zachowała się sala balowa połączona bezpośrednio z mauretańską, pokrytą dekoracją z elementów roślinnych i geometrycznych. Obiekt nie jest udostępniony do zwiedzania.

Muzeum Dawnej Wsi w Wojnowicach

Pałac w Krowiarkach

SŁAWIKÓW

W Sławikowie znajdują się **pozostałości po zespole pałacowo-parkowym** (ul. Parkowa) w stylu eklektycznym. Pałac wybudowano najprawdopodobniej w 1865 r. Do czasów współczesnych zachowały się sklepienia piwnic, część sklepień parteru oraz drobne elementy wewnątrz (futory, głowice kolumn itp.).

Ruiny pałacu w Sławikowie

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminne Centrum Informacji), ul. Mickiewicza 2, Rudnik, tel. 32 4106418, wew. 129, rudnik@slaskie.travel

MODZURÓW

Wioska Modzurów może się poszczycić neogotyckim **kościółem pw. Trójcy Św.** z lat 1896-1897 (ul. Strzybnego 24), z barokowymi rzeźbami św. Notburgi i Matki Boskiej Dobrej Rady oraz Chrystusa Zmartwychwstałego. W Modzurowie znajduje się również **pałac** (ul. Słowackiego 19) w stylu neogotyku angielskiego (warto zobaczyć witraż w holu z motywami roślinnymi) z parkiem, w którym rosną okazy drzew egzotycznych.

Pałac w Modzurowie

ŁUBOWICE

Neogotycki **pałac** w Łubowicach, wzniesiony pod koniec XVIII w. w stylu barokowym, jest dzisiaj w ruinie. Zachowały się zewnętrzne mury, jednak warto je zobaczyć, gdyż było to miejsce związane z niemieckim poetą romantycznym Josephem von Eichendorffem. Aby dowiedzieć się więcej o pocie, warto zajrzeć do **Górnośląskiego Centrum Kultury i Spotkań im. Josepha von Eichendorffa** (ul. Zamkowa 1-3, tel. 32 4106602), w którym można zobaczyć m.in. pamiątki związane z poetą, a także wystawę dotyczącą grodu łużyckiego z IX-VI w. p.n.e., który odkryto na tym terenie.

Nieopodal Łubowic, w Brzeźnicy, znajduje się **młyn wodny** (ul. Leśna) z XVIII w.

Młyn wodny w Brzeźnicy

Ruiny pałacu w Łubowicach

CZERWIĘCICE

Ruiny pałacu w Czerwięcicach

W małej miejscowości **CZERWIĘCICE** znajduje się też neorenesansowy **pałac** (ul. Główna 9) pochodzący z 1892 r., otoczony parkiem ze starymi drzewami. Zachowała się tu klasycystyczna kaplica cmentarna Matki Bożej Różańcowej, pochodząca z pierwszej połowy XIX w. oraz kapliczka przydrożna z ołtarzykiem barokowym z połowy XVII w., przy której znajduje się krzyż kamienny – prawdopodobnie jeden z najstarszych na ziemi raciborskiej. XIX-wieczny klasycystyczny **pałac** w **STRZYBNIKU** niestety nie zachował się w dobrym stanie, na szczególną uwagę zasługują jednak **zabytkowa kuźnia** z rzeźbą narożną rycerza i kartuszem herbowym oraz stajnie i gorzelnia, które wraz z młynem należały do dawnych zabudowań folwarcznych majątku. Kolejne **ruiny** pałacu neobarokowego znajdziemy niedaleko Strzybnika, w **RUDNIKU** (ul. Sylwestra), w parku dworskim z pięknym drzewostanem. Zachowała się oficyna pałacowa, zbudowana na przełomie XVIII i XIX w. W **BORUCINIE** warto zobaczyć zabudowania gospodarcze **dawnego folwarku**, a przy drodze z Pietrowic Wielkich do Gródczanek stoi drewniany **kościół odpustowy pw. św. Krzyża** (ul. ks. Bończyka), obiekt Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Śląskiego. To tu w każdy Poniedziałek Wielkanocny podąża procesja konna z Pietrowic Wielkich z modlitwą o urodzaj.

Zabytkowa kuźnia w Strzybniku

POGRZEBIEŃ

W Pogrzebieniu mieściła się rodzina siedziba Larischów, których córka wyszła za mąż za poetę Josepha von Eichendorffa. Później **pałac** należał do rodziny Baildonów (ul. Brzezka). Obecnie w pałacu mieści się klasztor siostr salezjanek.

Warto zobaczyć również **kościół św. Bartłomieja** w stylu neoromańskim (ul. Brzezka 4a), z sarkofagiem Sługi Bożej Laury Meozzi.

Pałac Baildonów

WODZISŁAW ŚLĄSKI

www.wodzislaw-slaski.pl

Rynek w Wodzisławiu Śląskim

Początki wodzisławskiego rynku sięgają połowy XIII w.; do dziś zachowały się XVIII/XIX-wieczne kamienice, a na jednej z nich – zegar słoneczny. Warto zwiedzić **Muzeum Miejskie** (ul. płk. Kubsza 2, tel. 32 4552574, www.muzeum.wodzislaw.pl), znajdujące się w pałacu Dietrichsteinów. Na uwagę zasługuje głównie wystawa poświęcona grodzisku słowiańskiemu Gołęczyców w Lubomi. W budynku muzeum mieści się również Pałac Ślubów, czyli Urząd Stanu Cywilnego. Pałac jest otoczony parkiem. Warto odwiedzić **kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** (ul. Kościelna 1). Urząd Miejski swą siedzibę ma w zabytkowym budynku zbudowanym w 1879 r. z ciekawą ornamentyką neogotycką (ul. Bogumińska 4).

Muzeum Miejskie

W słoneczne dni mieszkańcy i turyści podążają na **kąpielisko leśne Balaton** (ul. Łużycka w lesie na Grodzisku), które jest przystosowane do opalania, wędkowania, biwakowania, a także do gry w siatkówkę plażową. Można wynająć kajaki i rowery wodne. Amatorom mocnych wrażeń spodobają się **park linowy** (www.parklinowybalaton.pl), którego największą atrakcją jest 250-metrowy zjazd tyrolski nad wodą!

W Jedłowniku znajduje się **dwór**, wybudowany w latach pięćdziesiątych-sześćdziesiątych XIX w. Obecnie w budynku działa Dom Pomocy Społecznej (ul. Wolności 35), przy ul. Ks. Roboty natomiast w sąsiedztwie budynku szkoły znajduje się stary cmentarz, na którym stoi krzyż pokutny oraz potężny dąb – pomnik przyrody. Z kolei na Grodzisku, stoi dwudziestometrowa neogotycka Wieża Romantyczna, zwana Basztą Rycerską, zbudowana w 1857 r.

Tym, którzy chcieliby wybrać się na wycieczkę podziemną, można polecić **górnictwo sztolnię ćwiczebną** przy Powiatowym Centrum Kształcenia Ustawicznego (ul. Gałczyńskiego 1, tel. 32 4553593, www.sztolnia.wodz.pl, zwiedzanie tylko w grupach, po

Kąpielisko leśne Balaton

Pałac w Kokoszcach

Przedśmierne życzenie

Z dawną właścicielką miejscowości Grabówka (dziś można zobaczyć w niej zabytkowy spichlerz), Zofią Eleonorą von Bodenhausen wiąże się piękna legenda. Otóż Eleonora życzyła sobie, aby po jej śmierci włożono ją do prostej trumny, na zwykły wóz, ciągnięty przez białe woły i tam, gdzie woły pójdą i trzeci raz się zatrzymają, ma być pochowana. Tak też się stało, a grób Bordynowskiej Pani można oglądać do dziś dnia.

rezerwacji). Jest to wierna imitacja górniczego wyrobiska, posiadająca czynne pełne wyposażenie stosowane w podziemiu. Warunki są dostosowane dla osób niepełnosprawnych.

W Kokoszcach znajduje się **zespół pałacowo-parkowy** (Archidiecejalny Dom Rekolekcyjny w Kokoszcach, ul. Pałacowa 53), od 1928 r. własność kurii katowickiej. Park ze starym drzewostanem oraz wieloma ciekawymi okazami roślin z pewnością pomaga w skupieniu i sprzyja refleksji. W latach sześćdziesiątych XX w. w domu tym przebywał Karol Wojtyła.

OKOLICE WODZISŁAWIA ŚLĄSKIEGO

W okolicy miasta jest wiele ciekawych miejsc, gdzie można spędzić aktywnie czas na łonie natury. Jedną z takich oaz zieleni jest Ośrodek Wypoczynkowy („Jas-Mos” Ośrodek Wypoczynkowy przy Jastrzębskiej Spółce Węglowej, tel. 32 454 40 73) w **BUKOWIE** w gminie Lubomia. Można tam pojeździć konno, są dobre warunki do jazdy na rowerze i wycieczek pieszych, a dla dzieci – minizoo. Szczególnie atrakcyjne krajobrazowo i przyrodniczo miejsca w **ŁAZISKACH** to środowisko wodne w dolinie Olzy, uroczysko w obrębie lasu przy granicy z Czechami, a także fragment doliny rzeki Leśnicy. W **LUBOMI** ciekawostką stanowi średnio-wieczne **grodzisko** należące do plemienia Gołęszyców w VIII-IX w., dziś porośnięte lasem. Zabytki odnalezione w grodzisku znajdują się w muzeum w Wodzisławiu Śląskim.

W dolinie górnej Odry, między Raciborem a Wodzisławiem Śląskim, nieopodal **LUBOMI** znajduje się **zespół przyrodniczo-krajobrazowy Wielikąt** i **obszar leśny Las Tworkowski**. Wokół stawów została wytyczona ścieżka dydaktyczna z platformą widokową oraz punktami obserwacyjnymi, skąd można zobaczyć wiele gatunków ptaków. Z kolei Las Tworkowski obejmuje lasy łąkowe i łąkowe. W sąsiedztwie Wielikąta znajduje się polder Buków, suchy zbiornik przeciwpowodziowy na górnej Odrze, stanowiący siedlisko wielu rzadkich gatunków roślin błotnych i zwierząt.

Kościół drewniane

Kościół pw. św. Anny ☩ (ul. 1 Maja 47) w Gołkowicach powstał w 1878 r., wewnątrz warto zobaczyć XVI-wieczną rzeźbę Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Warto wejść do środka XVI-wiecznego kościoła w Łaziskach pw. Wszystkich Świętych ☩ (ul. Powstańców 124), z uwagi na dwa XVI-wieczne skrzydła dawnego tryptyku z płaskorzeźbami świętych dzieci (Katarzyny, Małgorzaty, Barbary i Doroty) i późnogotycką figurkę Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Warto zwrócić szczególną uwagę na wyrwę w ścianie powstałą w wyniku uderzenia pocisku artyleryjskiego, który wpadł do wnętrza kościoła w 1945 r., ale nie wybuchł. Na pamiątkę tego wydarzenia wyrwę zastąpiono szybą z symbolem Opatrzności Bożej.

W **GORZYCACH** atrakcję stanowi **Aquapark Nautica** (ul. Bogumińska 31, tel. 32 4514634), gdzie oprócz basenu są: zjeżdżalnia, jacuzzi, tunel wodny z biczami, armatkami i kaskadą, grotta solna, a także sauna, solarium i gabinet masażu. Przy ul. Zamkowej znajdują się: dawny pałac hrabiego Arco (ul. Zamkowa, 1 km od centrum w kierunku Chałupek) z XIX w., pałacyk myśliwski również z XIX w. oraz park w stylu angielskim ze starym drzewostanem i stawami.

W **CZYŻOWICACH** można odpocząć w kompleksie leśnym zwanym Szwajcarią Czyżowicką. Znajduje się tutaj Miasteczko Country, gdzie odbywają się imprezy rekreacyjno-wypoczynkowe. W okolicy jest także park leśny „U Kaczyny” i pole biwakowe „Europa” w Olzie.

W centrum **MARKLOWIC**, przy ul. Wyzwolenia 89 znajduje się dworek zbudowany w XIX w., z kolei w Połomi zachowała się klasycystyczna plebania z XIX w. (obecnie w trakcie gruntownego remontu), a także cmentarz z pomnikiem przyrody – lipą drobnolistną o obwodzie 680 cm. Najmłodszych zainteresować może plac zabaw „Tropikalne Wyspa”.

W **BUKOWIE** warto zobaczyć drewnianą kaplicę pw. Matki Bożej Różańcowej (ul. Strażacka/Główna) z 1770 r., znajdującą się niedaleko kościoła Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

Drewniana kaplica w Bukowie

Imprezy cykliczne

Reggae Festiwal, Festiwal Muzyki Organowej, Dni Wodzisławia Śląskiego, Noc w Muzeum, Pożegnanie Lata, Jesienne Koncerty Organowe, Wodzisławski Jarmark Staroci.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Muzeum Miejskie) ul. Kubsza 2, Wodzisław Śląski, tel. 32 7248232, wodzislaw@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Gminny Ośrodek Turystyki, Sportu i Rekreacji w Gorzycach „Nautica”) ul. Bogumińska 31, tel. 32 4514227, gorzyce@slaskie.travel

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ w Gołkowicach, ul. 1 Maja 101, tel. 32 4727532, godow@slaskie.travel

Kościół Wszystkich Świętych w Łaziskach Rybnickich

PSZÓW

www.pszow.pl

Najważniejszym zabytkiem Pszowa jest **Bazylika Mniejsza pw. NNMP** (ul. Bohaterów Westerplatte 1) wraz z otaczającą kościół małą kalwarią Drogi Krzyżowej. W bazylice znajduje się obraz Matki Bożej Uśmiechniętej.

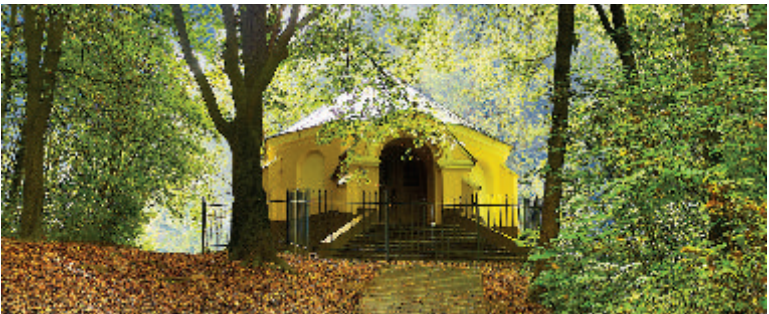
Kalwaria Pszowska (ul. Kalwaryjska) wraz z nowo wyremontowanymi kaplicami Drogi Krzyżowej to niezwykle miejsce. Każda kaplica ma własną, niepowtarzalną architekturę, zaś stację XII stanowią trzy wysokie, drewniane krzyże.

Uśmiechnięta Matka Boska

Obraz znajdujący się w Bazylice Mniejszej zasłynął wieloma cudami. Powstał kult maryjny, a rzesze wiernych do dziś przybywają do Pszowskiej Pani, aby oddać jej cześć.

Bazylika Mniejsza NMP

Kalwaria Pszowska

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gościniec Pszowski), ul. Traugutta 32, tel. 32 7291861, pszow@slaskie.travel

RADLIN

www.radlin.pl

Najcenniejszymi obiektami zabytkowymi w Radlinie są: **wieża basztowa szybu „Wiktor”** z elektrycznym urządzeniem wyciągowym w głowicy, zabudowa budynków administracji, dyrekcji, starej łaźni siłowni i straży pożarnej. Do dziś zachowały się również **familoki** z Kolonii Kopalni Emma (pochodzące z roku 1897).

Osiedle robotnicze Kopalni Emma

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej (Gminne Centrum Informacji), ul. Józefa Rymera 15/2, tel. 32 4590241, radlin@slaskie.travel

RYDUŁTOWY

www.rydułtowy.pl

Osobliwością krajobrazu Rydułtów jest „Szarłota”, najwyższa **hałda stożkowa** w Polsce i prawdopodobnie w Europie (wys. 132 m). Przy ulicy Leona znajduje się budynek wagi drobnicowej z 1906 r. oraz **Izba Pamięci KWK „Rydułtowy”**, w której zgromadzono sporo unikatowych eksponatów poświęconych górnictwu. Warte obejrzenia jest kolekcja lampek górniczych. W mieście zachował się fragment dawnej architektury górnośląskiej – zabudowa mieszkaniowa osiedla Karola. Nieco dalej, również przy ulicy Raciborskiej, znajduje się **Willa Radlika**, zbudowana dla dyrektora kopalni „Charlotte” – Franciszka Radlika. Przy **kościółce parafialnym św. Jerzego** znajduje się dwuramienny krzyż pokutny powstały w 1628 r. natomiast przy ulicy Radoszowskiej można zobaczyć jednoramienny krzyż pokutny. W rejonie ul. Skalnej znajduje się stanowisko przyrody nieożywionej „Skalka”.

Hałda stożkowa „Szarłota”

Najdłuższy tunel

W rejonie osiedla „Orłowiec” znajduje się jeden z najdłuższych czynnych tuneli kolejowych w Polsce długości 727 m.

TURZA ŚLĄSKA

www.turza.pl

W Turzy Śląskiej znajduje się niewielkie **Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej** (ul. Tysiąclecia 15). Kościół nie jest zabytkowy, powstał w 1948 r., jednak atmosfera tego miejsca jest niezwykła, zwłaszcza w pierwszą niedzielę po 13 dniu każdego miesiąca, kiedy są organizowane procesje ze świecami.

Wnętrze Sanktuarium

Sanktuarium Matki Boskiej Fatimskiej

ŻORY

www.zory.pl

Żory powstały w XIII w. jako miasto obronne, dzięki dogodnemu położeniu – bagniste otoczenie, rzeka Ruda, lasy i potoki. Ciasna zabudowa złożona z drewnianych domów krytych słomą sprawiała, że miasto często płonęło. Po pożarze 11 maja 1702 r. do dziś obchodzi się tego dnia Święto Ogniove – niegdyś typowo religijne, dziś oprócz procesji z pochodniami odbywają się m.in. pokazy teatrów ulicznych z ogniem jako tematem przewodnim.

W Żorach warto zobaczyć urokliwą **ulicę Murarską** z parterowymi kamieniczkami z początku XIX w. Godna polecenia jest także kapliczka stojąca na skrzyżowaniu ulic Murarskiej i Bramkowej w sercu historycznego centrum miasta, która została wykonana z surowej cegły i ozdobiona elementami w stylu neogotyckim. Wewnątrz znajduje się XVII-wieczna drewniana figura św. Jana Nepomucena, która pierwotnie stała na rynku. Wokół kapliczki rosną trzy okazałe, ponadstuletnie lipy.

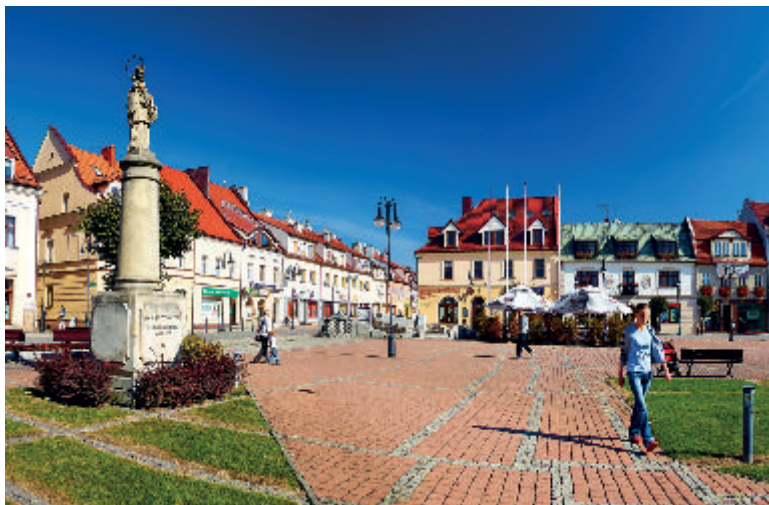
Kościół gotycki św. św. Filipa i Jakuba (ul. Garncarska 16) powstał najprawdopodobniej w XIV w., a na cmentarzu przykościelnym do dziś stoi jeden z kilku krzyży pokutnych w Żorach, wzniesiony w XII w. jako zadośćuczynienie za morderstwo. Nieopodal kościoła znajduje się oaza zieleni – **park miejski**. Warto odwiedzić również park Piaskownia, który pełni funkcję Leśnego Ośrodka Edukacji Ekologicznej. Cały teren obejmuje swym zasięgiem staw oraz tereny leśne. Pasjonatów wycieczek pieszych i rowerowych zaprasza Staw Śmiechek, przy którym znajduje się wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych.

Brama cieszyńska

Afryka w Żorach

Będąc w mieście warto zwiedzić Muzeum Miejskie (ul. Dolne Przedmieście 1, tel. 32 4343714, www.muzeumzory.pl), w którym na szczególną uwagę zasługuje wystawa afrykańska.

Rynek w Żorach

Żory w komórce

Żory to jedno z niewielu miast w Polsce, które wdrożyło system zwiedzania, wykorzystując do tego celu telefony komórkowe. Umieszczone przy atrakcjach, zabytkach i instytucjach tabliczki z fotokodami, które działają jak kod kreskowy, pełnią funkcję przewodnika turystycznego.

Unikatową atrakcją jest z pewnością **Miasteczko Westernowe Twinpigs** (ul. Katowicka 4, tel. 508154081, www.twinpigs.eu), gdzie w scenerii XIX-wiecznego Dzikiego Zachodu znajdują swoje współczesne zastosowanie m.in. saloon oraz stodoła, gdzie można ujeżdżać elektronicznego byka, usmażyć kiełbaskę czy nauczyć się strzelać z łuku.

Najmłodszy mogą wspinać się po ścianie wspinaczkowej, miło spędzić czas w kinie 5D oraz odwiedzić minizoo, w którym mogą karmić sympatyczne zwierzątka. W miasteczku funkcjonują również restauracje oraz hotel z salami konferencyjnymi.

Amatorom atrakcji wodnych polecamy „Aquarion” – nowoczesny **kryty park wodny**. W lecie można korzystać z kąpieliska otwartego, zimą zaś – z sezonowego lodowiska krytego. W parku Cegielnia znajduje się park linowy, skatepark oraz „Siłownia pod chmurką”.

Kościół św. św. Filipa i Jakuba

Imprezy cykliczne

Święto Ogniove, Easy Jazz Festival, Festiwal Sari, Żorska Wiosna Młodości, Międzynarodowy Festiwal Folkloru i Mażorettek, Sari Ska Fest & Reggae Festiwal, Międzynarodowy Festiwal Twórczości Dzieci i Młodzieży „BALLO”, Międzynarodowy Festiwal Gitarowy, Festiwal Twórczości Religijnej „Fide et Amore”, Żorskie Spotkania Kabaretowe KANASTA, Jar-mark Władysławowski.

INFORMACJE PRAKTYCZNE

Punkt Informacji Turystycznej ⓘ (Miasteczko Westernowe), ul. Katowicka 4 M, tel. 32 4418449, zory@slaskie.travel

Miasteczko Westernowe Twinpigs

JASTRZĘBIE - ZDRÓJ

www.jastrzebie.pl

Fontanna w Parku Zdrojowym

Zwiedzanie Jastrzębia-Zdroju najlepiej zacząć od głównej jego atrakcji, którą jest **Park Zdrojowy im. Mikołaja Witczaka**, znajdujący się na terenie zabytkowego osiedla Zdrój przy ul. 1 Maja. Uzdrawisko jastrzębskie swą działalność rozpoczęło wiosną 1861 r., kiedy to wybudowano pierwszy budynek zwany Szwajcarką. Rok później powstał **Dom Zdrojowy**. Swoją największą rozkwit uzdrawisko przeżywało w dwudziestoleciu międzywojennym za sprawą ówczesnego zarządcy dr. Mikołaja Witczaka. Na terenie parku znajdują się zabytkowe budynki pouzdrowskie: dawny Dom Zdrojowy z 1862 r. (Kasyno) – obecnie siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury, muszla koncertowa oraz **dawne Łazienki** z 1912 r. – dziś siedziba **Galerii Historii Miasta** (ul. Witczaka 4, tel. 324711757, www.mok.jastrzebie.pl). Atrakcją dla zwiedzających jest odtworzona chata śląska z pełnym wyposażeniem oraz warsztat pracy kowala. Między budynkiem galerii a główną aleją spacerową parku znajduje się zegar kwiatowy. Niedaleko Galerii Historii Miasta stoi, wybudowany w 1912 r., budynek „**Masnówki**” (nazwa pochodzi od nazwiska lekarza uzdrawiskowego), gdzie odbywa się wiele ciekawych imprez kulturalno-rozrywkowych, przeznaczonych zarówno dla dzieci, jak i osób dorosłych. W mieszczącej się tam kawiarence „Da Vinci” jest podawana podobno najlepsza kawa w mieście. W Parku Zdrojowym funkcjonował kompleks tzw. Łazienek, z których najstarszym budynkiem jest obiekt powstały ok. 1865 r. (dziś w rękach prywatnych), usytuowany na skarpie poniżej Domu Zdrojowego. Budynek Łazienek III, w którym niegdyś kuracjusze korzystali z biczów wodnych oraz kąpeli słonecznych, obecnie czeka na modernizację i zaadaptowanie na siedzibę Urzędu Stanu Cywilnego.

Perła Górnego Śląska

Tak w dwudziestoleciu międzywojennym nazywano Jastrzębie-Zdrój. W celu upiększenia parku zdrojowego sprowadzono z zagranicy wiele rzadkich gatunków roślin, jak np. kasztan jadalny, miłorząb dwukłapowy czy żółtnicę pomarańczową.

Dom Zdrojowy

Na terenie Parku Zdrojowego znajdują się także obiekty dawnego „Zakładu Marii”: **kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa** (ul. 1 Maja 36), dawny „Dom Aniołów Stróżów” oraz Dom Klasztorny św. Józefa (tzw. „Klasztornek”). Na obrzeżach parku w miejscu dawnego basenu obecnie znajduje się nowoczesne **Kapielisko „Zdrój”** (ul. Witczaka 4, tel. 324761030, www.basen.jasnet.pl).

W zabytkowym drewnianym **kościółce św. św. Barbary i Józefa Robotnika** (ul. Ks. Bp. Herberta Bednorza 1a) uwagę przykuwa ołtarz z obrazem św. Barbary, XIX-wieczna ambona z XVII-wiecznymi obrazami ewangelistów, oraz obraz „Maria z Dzieciątkiem” z XIX w. Innym zabytkiem sakralnym jest Sanktuarium Opatrzności Bożej (były: kościół św. Katarzyny i Opatrzności Bożej) w Jastrzębiu Górnym przy ul. św. Katarzyny 3. Kościół został wybudowany w stylu późnobarokowym z elementami klasycystycznymi. Wewnątrz na szczególną uwagę zasługuje trójkątny obraz Oko Opatrzności Bożej. Na przykościelnym cmentarzu jest usytuowany grobowiec rodziny Witczaków – właścicieli jastrzębskiego uzdrowiska.

Trzecim ważnym zabytkiem sakralnym znajdującym się w Jastrzębiu-Zdroju (sołectwo Szeroka) jest **kościół pw. Wszystkich Świętych** (ul. Powstańców Śląskich 109) z późnobarokowym ołtarzem z 1810 r., obrazem Wszystkich Świętych, późnobarokową rzeźbą Chrystusa Frasobliwego oraz kunsztownie wykonaną amboną.

Kościół św. Barbary

Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa

Na terenie Jastrzębia-Zdroju w Bziu Zamckim (ul. Klubowa) znajduje się zbudowany w stylu późnorenansowym **dwór obronny**, niedaleko którego rosną pomnikowe dęby, stanowiące pozostałość po parku dworskim. W Boryni (ul. Zamkowa) zachował się pałac wybudowany w drugiej połowie XVIII w. w stylu klasycystycznym z wpływami późnego baroku. Pałac otoczony jest zespołem parkowym, w którym można podziwiać m.in. 600-letni dąb szypułkowy, będący pomnikiem przyrody, oraz klony i akacje. W roku 2012 obiekt został pięknie odnowiony, a od kwietnia 2013 funkcjonuje w nim luksusowy hotel (www.palacborynia.pl).

Imprezy cykliczne

Dni Jastrzębia-Zdroju (czerwiec), Festiwal Sztuk Wszelakich „Zderzenia Działań Wrażliwych” (październik), Konkurs Piosenki Poetyckiej „Jastrzębskie śpiewania” (listopad). Co dwa lata (zamiennie): Międzynarodowe Konfrontacje Artystyczne im. Andrzeja Resa (wrzesień) oraz Międzynarodowy Festiwal Chórów im. Ks. Anzelma Skrobola (październik).

Pałac w Boryni

ŚLĄSKIE TEMATYCZNIE

Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie

Muzeum Zapalek w Częstochowie

Szlak Zabytków Techniki jest szlakiem turystycznym łączącym obiekty związane z dziedzictwem przemysłowym województwa śląskiego. Obecnie w jego skład wchodzi 36 obiektów prezentujących najważniejsze i najciekawsze postindustrialne obiekty w regionie.

Zabytki znajdujące się na Szlaku związane są z tradycją górniczą, hutniczą, energetyką, kolejnictwem, łącznością oraz przemysłem spożywczym. W skład Szlaku Zabytków Techniki wchodzi istniejące muzea i skanseny, zamieszkałe kolonie robotnicze, działające zakłady pracy.

Szlak Zabytków Techniki jest najbardziej interesującą trasą turystyki industrialnej w Polsce. Jako jeden z głównych markowych produktów turystycznych województwa śląskiego charakteryzuje region na turystycznej mapie kraju. Jest to wielokrotnie nagradzany produkt turystyczny. W 2008 r. otrzymał Złoty Certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej dla najlepszego produktu turystycznego w kraju. W styczniu 2010 r. jako jedyny szlak z Europy Środkowej i Wschodniej dołączył do Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego (European Route of Industrial Heritage – ERIH). W październiku 2010 r. SZT nagrodzony został Złotym Medalem Targów Poznańskich dla najlepszego produktu turystycznego w Polsce.

Od 2010 r. w wyznaczoną sobotę czerwca organizowane jest Święto Szlaku Zabytków Techniki – INDUSTRIADA. Ten jednodniowy festiwal prezentujący industrialne dziedzictwo regionu śląskiego przyciąga dziesiątki tysięcy uczestników, którzy mogą liczyć na koncerty, widowiskowe eventy i pokazy, zwiedzanie obiektów ze szczególnymi atrakcjami. Industriada gwarantuje niezapomniane przeżycia.

Więcej na www.industriada.pl i www.zabytkitechniki.pl

Tyskie Browary Książęce

Górnśląskie Koleje Wąskotorowe

Zamek Bobolice

Zamek Ogrodzieniec

Najpiękniejszy szlak turystyczny w Polsce, długości 163,9 km, biegnący z Krakowa do Częstochowy wiodzie śladem ruin zamków wybudowanych za czasów króla Kazimierza Wielkiego, jako część systemu obronnego szlaków handlowych z Krakowa do Wielkopolski. Do zamków leżących na Szlaku Orlich Gniazd zalicza się: Korzkiew, Ojców, Pieskową Skałę, Rabsztyn, Bydlin, Smoleń, Pilicę, Ogrodzieniec (Zamek i Góra Birów), Bąkowiec w Morsku, Bobolice, Mirów, Ostrężnik i Olsztyn. Wapienne wzgórza rozsiane na trasie są idealnym miejscem dla turystów uprawiających turystykę aktywną, w tym wspinaczkę i nordic walking. Szlak Orlich Gniazd ma swoje dwie odmiany: pieszą oraz rowerową.

Więcej na: www.orlegniazda.pl

Ruiny zamku w Mirowie

Ruiny zamku Smoleń

Zamek w Olsztynie

Zamki na Szlaku Orlich Gniazd

- Korzkiew
- Ojców
- Pieskowa Skała
- Rabsztyn
- Bydlin
- Smoleń
- Pilica
- Ogrodzieniec (Zamek i Góra Birów)
- Morsko
- Bobolice
- Mirów
- Ostreżnik
- Olsztyn

www.orlegniazda.pl

Murzin

Comber z jelenia w śmietanie

Szlak kulinarny „Śląskie Smaki”

Kuchnia śląska jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych kuchni regionalnych w Polsce. Na przestrzeni wieków liczne kultury i narody pozostawiły po sobie wiele śladów w kulinarnym dziedzictwie regionu, w którym mieszają się wpływy czeskie, węgierskie, niemieckie, austriackie, żydowskie i polskie. Kuchnia województwa śląskiego to zatem nie tylko kuchnia śląska, ale również beskidzka, jurajska czy zagłębiowska. Szlak Kulinarny „Śląskie Smaki”[®] powstał z inicjatywy Śląskiej Organizacji Turystycznej w celu ochrony i promowania dziedzictwa kulinarnego województwa śląskiego. Znajduje się na nim obecnie 35 restauracji z całego regionu, reprezentujących różne „stoły”, różne tradycje, ale przede wszystkim bardzo smaczne dania.

Więcej na: www.slaskiesmaki.pl

Zalewajka z białym serem

Kapuśnica góralska

Karminadle

Rolada śląska

Park Etnograficzny w Chorzowie

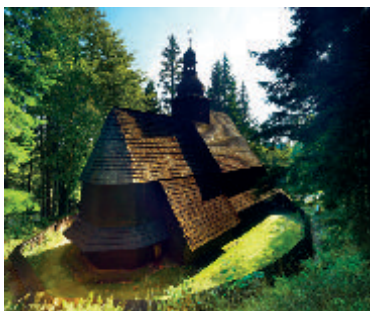

Karczma Austeria w Sławkowie

Szlak Architektury Drewnianej

Na terenie województw podkarpackiego, małopolskiego i śląskiego wytyczono Szlak Architektury Drewnianej obejmujący zabytkowe drewniane obiekty takie jak kościoły, leśniczówki, młyny wodne i spichlerze oraz skanseny. Na ponad 1000-kilometrowym odcinku przebiegającym przez nasz region znajdują się 92 obiekty wpisujące się w pięć pętli: beskidzką, pszczyńską, rybnicką, gliwicką i częstochowską.

Więcej na: www.slaskie.travel

Kościół Podwyższenia Krzyża Św. w Istebnej

Kościół Św. Trójcy w Koszęcinie

Kościół Wszystkich Świętych w Łaziskach

ŚLĄSKIE. PRZEWODNIK TURYSTYCZNY

Odwiedź
nas na:

www.slaskie.travel

